

Komparace socioekonomické situace svobodné matky v České a Irské republice

Bc. Kristýna Poulová

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Kristýna POULOVÁ

Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Komparace socioekonomické situace svobodné matky v České a Irské republice.

Zásady pro vypracování:

TEORETICKÁ ČÁST:

Teoretická východiska (četba odborné literatury české i zahraniční, studium sociologických výzkumů k dané problematice, sběr dat a informací z příslušných státních orgánů)

PRAKTICKÁ ČÁST (VÝZKUM):

Výzkumný problém (finanční zázemí, sociální začlenění, percepce společnosti)

Druh výzkumu (kvalitativní, doplněný o kvantitativní prvky)

Stanovení hypotéz, proměnných, specifikace výzkumného vzorku a metod výzkumu

Zpracování dat, vyhodnocení hypotéz

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAMLOVÁ, D., ZEMAN, K., ŘEHÁKOVÁ, B., POLÁŠEK, V., SOUKUPOVÁ, E.

Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: Vývojová psychologie. 3., přeprac. a dopl. v. Praha : Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195.

Cherish Organization: Single mothers in Ireland: Women's Community Press, 1983.

MARSH, A., FORD, R and FINLAYSON, L. Lone parents, Work and Benefits, DSS Research Report No. 61, 1997.

MILLAR, J. and RIDGE, T. Families, Poverty, Work and Care: A review of literature on lone parents and low income couple families' q (DWP Research Report No.153) Leeds, CDS, 2001.

COCKETT, TRIPP: The Exeter Family Study: Family Breakdown and Its Impact on Children, University of Exeter Press, 1994.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

19. února 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 19. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 13. 5. 09

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá komparací socioekonomické situace svobodné matky v České republice a Irsku. Stručně mapuje historii rodiny a aspekty svobodného mateřství v obou zemích. Jednotlivé kapitoly teoretické části se věnují stěžejním historickým, kulturním, politickým a náboženským událostem k pochopení kontextu současného demografického chování v obou zemích. Je tak dáno teoretické východisko pro zaměření výzkumu. Součástí diplomové práce je komparace prováděná na základě parciálního průzkumu veřejného mínění a výzkumu mezi svobodnými matkami s cílem zjistit a porovnat, jak v obou zemích svobodná matka vnímá svůj status a jak se ke svobodné matce staví společnost a stát. Z komparace vyplývají teritoriální odlišnosti.

Klíčová slova: osamělá matka, svobodná matka, komparace, rodina, Česká republika, Irská republika, nesezdané soužití, sňatečnost, rozvodovost, mimomanželská plodnost.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the comparison of socioeconomic situation of Lone Mothers in the Czech Republic and Ireland. It also focuses on the survey of family history and on the aspect of lone motherhood in both countries. Separate chapters turn to the description of main historical, cultural, political and religious hypothesis for the purpose of understanding the contemporary demographic behaviour in chosen countries. Stated data give the theoretical basis for the practical research direction. Component of the thesis is the comparison based on the public opinion of single mothers and on the research between single mothers themselves. The goals and objectives are the description and the comparison of how single mothers consider their status and how the society and Government are engaged in taking care of them. Results show territorial dissimilarity.

Keywords: single mother, lone mother, cohabitting, comparison, family, family diversity, Czech Republic, Ireland, marriage rate, divorce rate, extramarital fertility.

Zvláštní poděkování patří vedoucí práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, PhD. za podněty, připomínky a pomoc při vedení práce i osobní motivování nejen při tvorbě této práce, ale také po celou dobu studia na FHS UTB. Tato práce je současně vřelým díkem mým rodičům, Ing. Jitce a Stanislavu Poulovým, kteří mě všestranně podporovali ve studiu a v soukromém životě. Dík patří v neposlední řadě i sestře Jindřišce za zajímavé postřehy.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 HISTORIE ČESKÉ RODINY	13
1.1 SLOVANSKÁ SPOLEČNOST.....	13
1.2 STŘEDOVĚKÁ SPOLEČNOST.....	13
1.3 VÝVOJ DEMOGRAFICKÉHO CHOVÁNÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI 20. STOLETÍ.....	14
1.3.1 Československá společnost 1948 - 1989.....	14
1.3.2 Prototypy svobodných matek v osmdesátých letech	15
1.3.3 Demografická situace v České republice po roce 1989.....	16
1.4 ZMĚNY DEMOGRAFICKÉHO CHOVÁNÍ Z POHLEDU MODERNITY.....	17
1.4.1 Nesezdané soužití.....	17
1.4.2 Plánované životní strategie.....	19
2 ČESKÁ SVOBODNÁ MATKA	20
2.1 ZÁKLADNÍ TYPY SVOBODNÝCH MATEK.....	21
2.2 TYPY MOTIVACÍ NEPROVDANÝCH MATEK V SOUČASNOSTI	21
2.2.1 Nedobrovolné svobodné matky.....	22
2.2.2 Liberální svobodné matky	23
2.2.3 Pragmatické svobodné matky.....	23
2.3 VLIV VZDĚLÁNÍ NA STATUS SVOBODNÉ MATKY	24
2.4 ZVLÁŠTNÍ SKUPINA SVOBODNÝCH MATEK.....	25
2.5 INTERRUPE V ČR	25
2.6 ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ ČESKÝCH SVOBODNÝCH MATEK.....	26
2.6.1 Výhodnost statusu svobodná matka v sociálním státě	27
3 HISTORIE IRSKÉ RODINY	29
3.1 DEMOGRAFICKÉ ZMĚNY	29
3.2 PROMĚNA IRSKÉ RODINY	31
3.2.1 Kontrola početí.....	33
3.2.2 Interrupce.....	33
3.3 DĚTI V IRSKÝCH RODINÁCH	34
3.4 IRSKÉ MATKY A JEJICH ZAMĚTNÁNÍ	35
3.5 RODINNÁ ROZMANITOST.....	37
4 IRSKÁ SVOBODNÁ MATKA	38
4.1 VÝZKUM	38
4.2 EKONOMICKÁ SITUACE IRSKÉ SVOBODNÉ MATKY	40
4.2.1 Unmarried Mother's Allowance, 1973	40
4.2.2 Dávky státní sociální podpory (Social Welfare Payments).....	41
4.2.3 Domácnost irské svobodné matky.....	42

4.3	SOCIÁLNÍ SITUACE IRSKÉ SVOBODNÉ MATKY.....	43
4.3.1	Organizace.....	43
4.3.2	Chybějící otcové.....	44
4.3.3	Změny v okruhu přátel	44
4.3.4	Nový partner.....	45
II	PRAKTICKÁ ČÁST	48
5	APLIKAČNÍ ČÁST - VLASTNÍ VÝZKUM	49
5.1	VYTYČENÍ CÍLE	49
5.2	FORMULACE PROBLÉMU	50
5.3	STANOVENÍ HYPOTÉZ	50
5.4	DOTAZNÍKY	52
5.4.1	Výzkumný vzorek a průběh sběru dat	52
5.4.2	Způsob zpracování dat	53
6	VÝSLEDKY DOTAZOVÁNÍ-VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ.....	54
6.1	TÉMA: POHLAVÍ RESPONDENTŮ.....	54
6.2	TÉMA: VZDĚLÁNÍ RESPONDENTŮ	54
6.3	TÉMA: DYNAMIKA POČTU SVOBODNÝCH MATEK.....	56
6.4	TÉMA: ODŮVODNĚNÍ NÁZORU.....	57
6.5	TÉMA: VLIV VZDĚLÁNÍ SM NA JEJÍ STATUS	58
6.6	TÉMA: SM JAKO RODINA.....	59
6.7	TÉMA: VNÍMÁNÍ NORMALITY FENOMÉNU SM	60
6.8	TÉMA: DŮVODY ŽEN PRO STATUS SM	61
6.9	TÉMA: FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ SM STÁTEM.....	62
6.10	TÉMA: FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ RODINY STÁTEM.....	63
6.11	TÉMA: IDEÁLNÍ SLOŽENÍ RODINY.....	65
6.12	TÉMA: ŠANCE SM NA OPĚTOVNÉ SEZNÁMENÍ	66
6.13	TÉMA: ÚSUDEK VEŘEJNOSTI O SM	68
6.14	TÉMA: ZMĚNA VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ ZA POSLEDNÍCH 20 LET.....	69
6.15	DILEMA: 5000 Kč (500€) VE PROSPĚCH SM NEBO RODINY?	71
6.16	TÉMA: OSOBNÍ PREFERENCE RESPONDENTA	72
6.17	TÉMA: DÉLKA MATEŘSKÉ DOVOLENÉ	73
6.18	TÉMA: ODŮVODNĚNÍ PREFERENCE NESEZDANÉHO SOUŽITÍ PŘED SŇATKEM	74
6.19	TÉMA: ZNEUŽÍVÁNÍ DÁVEK URČENÝCH SVOBODNÝM MATKÁM.....	75
7	VÝSLEDKY DOTAZOVÁNÍ - SVOBODNÁ MATKA IRKA A ČEŠKA	77

7.1	OTÁZKA: JAKÝ JE VÁŠ RODINNÝ STAV?.....	77
7.2	OTÁZKA: JAKÉ JE VAŠE VZDĚLÁNÍ?	77
7.3	OTÁZKA: PLÁNOVALA JSTE SVÉ DÍTĚ?.....	78
7.4	OTÁZKA: POVAŽUJETE VE SVÉ ZEMI DOSTUPNÉ METODY PRO PLÁNOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ?.....	78
7.5	OTÁZKA: JAKÝ MÁTE NÁZOR NA UŽÍVÁNÍ ANTIKONCEPCE?.....	79
7.6	OTÁZKA: JAKÁ JE VAŠE ANTIKONCEPČNÍ METODA?.....	80
7.7	OTÁZKA: JAKÝ JE VÁŠ POSTOJ K INTERRUPCI (TERMINACI TĚHOTENSTVÍ)?.....	81
7.8	OTÁZKA: JAK SE CÍTÍTE JAKO SVOBODNÁ MATKA?	81
7.9	OTÁZKA: JAKÁ JE VAŠE FINANČNÍ SITUACE A ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ?	82
7.10	OTÁZKA: CÍTÍTE SE OSAMOCENA?.....	83
7.11	OTÁZKA: JAKÁ JE NABÍDKA AKTIVIT PRO SVOBODNÉ MATKY VE VAŠEM OKOLÍ?	84
7.12	OTÁZKA: JAKÉ AKTIVITY VÁM NEJVÍCE CHYBĚJÍ?.....	84
7.13	OTÁZKA: JAK SI MYSLÍTE, ŽE VÁS, JAKO SM, HODNOTÍ OKOLÍ?	85
7.14	OTÁZKA: KDYBYSTE MOHLA SVOU SOUČASNOU SITUACI NĚJAK ZMĚNIT, V JAKÉM BY TO BYLO OHLEDU?	85
7.15	OTÁZKA: ZVLÁDÁTE PÉČI O DÍTĚ SVĚPOMOCÍ NEBO VÁM NĚKDO POMÁHÁ?.....	86
7.16	OTÁZKA: JAKÝ JE VÁŠ IDEÁL PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ?	87
7.17	OTÁZKA: PLÁNUJETE MÍT JAKO SM VÍCE NEŽ JEDNO DÍTĚ?	88
7.18	OTÁZKA: JAK HODNOTÍTE DÉLKU MATEŘSKÉ DOVOLENÉ (6 MĚSÍCŮ)?	88
7.19	OTÁZKA: CO VY A ZAMĚSTNÁNÍ?	89
8	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	91
8.1	DISKUZE.....	95
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	101
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	106
	SEZNAM PŘÍLOH.....	110

ÚVOD

S fenoménem svobodné matky se nesetkáváme jen v současnosti, byl tady i v minulých dobách, avšak ne v takové míře jako je tomu dnes. Typická Češka žila se svým manželem a 2.5 dětmi ve státním bytě, od pondělí do pátku pracovala a v létě jela na dovolenou do Jugoslávie. Typická Irka žila s mužem a velkým počtem dětí na rodinné farmě, kde také pracovala, v případě, že neemigrovala do USA. Tak tomu až na výjimky bylo do doby, než přišla modernizace a orientace na západní styl života, do Irska vstupem do EU v roce 1973, u nás pádem komunismu v roce 1989. Změnami společnosti byla zasažena i rodina, která získává nové dimenze a začíná se zvyšovat počet žen, které vychovávají své děti samy. Jedná se o svobodné matky, klíčový pojem předložené práce.

Diplomová práce se zabývá komparací novodobé modifikace tradiční rodiny, fenoménem svobodného mateřství, který zkoumá ve dvou evropských zemích - České republice a Irské republice. Cílem práce je zjistit historicko-kulturní předpoklady pro vznik současného jevu, a proto se teoretická část opírá o historický vývoj rodiny v obou zemích. Na demografický vývoj rodiny navazuje popis socioekonomické situace svobodné matky v obou zemích dle analýzy relevantních tištěných a internetových zdrojů.

Předložená práce si klade za cíl nastínit sociální a ekonomickou situaci svobodných matek v České a Irské republice. Stanovuje kategorie, které jsou pro srovnání nejzajímavější a nejrelevantnější a na základě zjištěných údajů vyvozuje výsledky, které mají vykázat, v čem a jak se životní podmínky těchto žen shodují nebo odlišují.

Teoretická východiska nabízejí sondu do historie rodin v obou zemích, jejich vývoj v dobách politických a demografických změn. Potřebný tematický podklad byl zpracován na základě sekundární literatury zaměřené na rodinu. Cizojazyčné informace, vztažené k vývoji svobodného mateřství jako k nuanci tradiční rodiny, byly získány nejen z tištěných, ale i z důvěryhodných internetových zdrojů. Zkoumány a popisovány jsou kategorie sňatečnos-

ti, rozvodovosti, plánování rodičovství, nesezdaných soužití, věku svobodné matky při narození prvního dítěte a změny v rodinných strukturách. V navazujících kapitolách je věnován prostor popisu profilu svobodné české a irské matky. Je definována typologie svobodných matek v obou zemích, sociální a ekonomické aspekty svobodného mateřství, organizace, které je zajišťují a na výzkumná činnost, která se v dotyčných zemích dané problematice věnuje.

Empirická část si klade za úkol vytyčit a ověřit hypotézy v dané problematice a pomocí přímého dotazování se svobodných matek českých i irských ověřit některé hypotézy, jež vznikly formováním teoretických poznatků. Samostatná kapitola byla věnována výzkumu veřejného mínění o daném fenoménu v obou zemích a jeho následnému srovnání. Smyslem práce je přinést komplexní pohled na život svobodných matek, a to z perspektivy samotné matky, i z náhledu společnosti. Pozornost byla při srovnávání zaměřena na jevy, jejichž komparací se osvětlily shody i odlišnosti historických kontextů zemí, rozdíly kulturních i morálních hodnot, rozdílná intenzita orientace společnosti na západní životní styl.

Doslovné citace jsou odlišovány kurzívou, kterou jsou psány i cizojazyčné názvy a texty; v případě této práce se jedná především o pojmenování a pasáže v angličtině, jež jsou v závorkách za texty překládány do českého jazyka. Text je dělen podle logických souvislostí do kapitol a podkapitol, přičemž některé podkapitoly mohou mít své dílčí části. Pro větší přehlednost údajů jsou číselná data a srovnání uváděna do tabulek a grafů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE ČESKÉ RODINY

1.1 Slovanská společnost

O životě předchůdců naší společnosti – Slovanů na našem území a jejich rodinných soužitích se dozvídáme z dochovaných dobových materiálů. První kronikáři považovali předmanželský sexuální styk mladých Slovanů za chování hodné odsouzení. Známa je například pasáž z Povesti vremennych let, ve které jejich autor Nestor popisuje, že Slované – Radimiči, Vjatiči a Severjané – *žili v lese jako zvěř, především proto, že sňatky u nich nebyly, nýbrž jen místa ke hrám mezi vesnicemi; scházeli se ke hrám, k různým běsovským tancům a zpěvům, a odtud si každý unášel ženu, s kterou se kdo smluvil.* (Mathauserová, 1984, s. 36) Dalo by se však očekávat, že během staletí křesťanského represivního chování bylo takovéto chování vymýceno. I když analýza dnešního sexuálního chování ve slovanských zemích, dle Mathauserové, může být plodem profanace, k níž došlo po rozšíření industriální, materialistické společnosti v globálním měřítku, faktem zůstává, že etnografické zprávy z 19. století nás nenechávají na pochybách ohledně přetrvávajících předmanželských zvyků a nedostatečném ukotvení jisté „cudnosti“ ve společnosti.

1.2 Středověká společnost

Ve feudální společnosti byl sex povolen jen za účelem plození dětí v manželství. Jiná možnost neexistovala, osobní svobodná volba nebyla možná a každé vybočení mimo zákon bylo krutě trestáno. Pro mnoho lidí nebyl zřejmě z různých důvodů, možná hlavně ekonomických, vstup do manželství možný. To samozřejmě neznamená, že se ze zákona nevybočovalo. (...) *znalosti antikoncepčních i abortivních praktik – povahy chemické i mechanické – patřily stále ke kultuře venkovského prostředí, k lidové medicíně zprostředkované zejména prostřednictvím „matron“, porodních babiček, které „uměly život dát i vzít“.*

(Tinková, 2004, s. 113-172) Ale antikoncepce byla nedokonalá, takže nemanželské děti se rodily a než došlo k reformám, obvykle neměly záviděníhodný osud. Josefínské reformy do jisté míry zrovnoprávnily nemanželské děti s manželskými a dekriminalizovaly mimomanželskou plodnost. Důvodem byla nejen ochrana dítěte, ale i pronatalitní politika. Zlepšení podmínek osamělých matek ovšem zvýšilo jejich počet.

1.3 Vývoj demografického chování české společnosti 20. století

Míra sňatečnosti a porodnosti se vždy přímo odvíjí od historických událostí, kterými daná země prochází. Jsou období, která jsou více příznivá k zakládání rodin a k plození dětí a jsou ty, ve kterých je tomu naopak. Za nepříznivá období můžeme v historii naší země ve 20. století považovat období dvou světových válek a období normalizace.

1.3.1 Československá společnost 1948 - 1989

Po změně režimu se v socialistickém Československu vytvořil relativně stabilní model demografického chování. Úroveň sňatečnosti se udržovala trvale na vysoké úrovni, 90-95 % mužů a 96-97 % žen prožilo alespoň část svého života v manželství. Snoubenci vstupovali do manželství brzy: průměrný věk svobodných mužů při vstupu do manželství byl 24-25 let, svobodných žen 21-22 let. (Hamplová, 2003) V reálné populaci zůstávalo svobodnými ve věku 30-34 let (kdy zároveň končila většina žen s rozením dětí) kolem 5 % žen a 10-15 % mužů. Sňatek býval, jak konstatuje Hamplová, velmi často urychlen těhotenstvím snoubenky, neboť se obecně uvolňovalo sexuální chování při téměř neexistující antikoncepci. Možnosti potratu, který přestal být považován za trestný čin od roku 1958, mladé ženy při prvním těhotenství příliš nevyužívaly a volily raději sňatek (až polovina nevěst bývala v 70. a 80. letech těhotná). Přesto se ke konci 80. let začal zvyšovat jak průměrný věk při prvním sňatku u obou pohlaví, tak podíl svobodných v populaci ve středním věku. (Hamplová, 2003)

Oproti ostatním evropským státům můžeme v Československu sledovat pokles plodnosti již od 50. let. V roce 1967 poklesl průměr až na 1.7 dítěte na ženu, a proto byla vláda nucena přijmout opatření ke zvýšení natality. (Lesny, 1998) V letech 1970, 1971 a 1973 byla u nás zavedena výraznější finanční opatření zvýhodňující narození druhého a třetího dítěte. Tato přinesla výsledky - počet narozených dětí stoupl z 213 800 v roce 1968 na 292 000 v roce 1974. (Sullerotová, 1998)

První děti se rodily ženám v průměru ve věku 22-24 let, jejich partneři byli v průměru o tři až čtyři roky starší. Také druhé, zpravidla poslední dítě, rodily ještě mladé ženy - v průměru za dva až tři roky po narození prvního dítěte. Přes pronatalitní opatření přijatá v 70. letech průměrný počet narozených dětí zvolna klesal – do konce 80. let klesla úhrnná plodnost na 1,92. Podíl dětí narozených nevdaným ženám se udržoval dlouhodobě na nízké úrovni (zhruba 5 %), až na konci 80. let se mírně zvyšoval, pravděpodobně v souvislosti s vyšší frekvencí faktických manželství. (Rychtaříková, 2003, s. 260) Bezdětnost byla velmi nízká – u mužů ji neznáme, z žen zůstávalo v 50. letech věku bezdětných v roce 1991 pouze 3 %, což bylo téměř čtyřikrát méně než v roce 1930. (Rychtaříková, 2003, s. 261) Reprodukční poměry se však vyznačovaly ve srovnání s ostatními zeměmi neúměrně vysokou potratovostí – v roce 1988 dosáhla potratovost nejvyšší úrovně (108 tisíc provedených umělých potratů, což znamenalo úhrnnou potratovost 1,58), možnosti interrupce při nechtěném otěhotnění využívaly převážně vdané ženy s dvěma dětmi, takže lze říci, že šlo o svéráznou náhradu téměř neužívané antikoncepce. (Vereš, 1991, s. 101)

1.3.2 Prototypy svobodných matek v osmdesátých letech

Prototypy svobodných matek v osmdesátých letech rozděluje E. Gbelcová dva:

První typ spatřuje v ženě nedostatečně citově vyzrálé, neschopné předvídat důsledky svého chování, podceňující náročnost mateřské role s tendencí k promiskuitní sexualitě - k většině otěhotnění došlo po krátké známosti. Ženy i přes poměrně dobrou znalost antikoncepce neuzívaly buď žádnou ochranu, nebo volily nejméně spolehlivé formy.

Druhým typem byla matka, která těhotenství užívala jako formu nátlaku na partnera. V jednání zhruba 18 % neprovdaných matek se kombinovaly oba zmíněné typy. Vědomé mateřství bez otce bylo identifikováno jen u 19 žen ze zkoumaných 373, tedy asi u 5 %. (Novák: Svobodná matka 21. století, Psychologie Dnes, 2008)

1.3.3 Demografická situace v České republice po roce 1989

Nárůst mimomanželské plodnosti a pokles sňatečnosti patří mezi nejvýraznější změny demografického chování, ke kterým dochází v České republice po roce 1989. Zatímco na počátku 90. let se mimo manželství narodilo kolem 10 %, v současné době se v České republice rodí mimo manželství již každé třetí dítě. (Šalamounová - Šamanová, 2006) Významnou charakteristikou české mimomanželské plodnosti je její vzdělaností diferenciací (největší podíl dětí mimo manželství se rodí ženám s nízkým vzděláním a nejmenší vysokoškolačkám. (Zeman, 2006) Dalším znakem je i to, že vysoký podíl dětí narozených mimo manželství se rodí osamělým matkám. (Chaloupková, 2006)

Mezi nejvýraznější změny demografického chování v České republice po roce 1989 patří nárůst mimomanželské plodnosti a pokles sňatečnosti. Ačkoli věk snoubenců vstupujících do manželství v ČR roste, je pořád ještě jedním z nejnižších v Evropě. (Horská, Kučera, Fialová, 1995)

Koncem devadesátých let přišly do věku potencionálního rodičovství silné ročníky z let sedmdesátých a osmdesátých, avšak i přes to, že byl v české populaci tradičně silně hodnocen význam rodiny pro život, nelze očekávat, že by výrazně změnily dlouhodobý trend poklesu porodnosti. Ten v roce 1999 dosáhla hodnoty 1.13 dítěte na ženu, což je podle M. Kotoučové (2004) absolutně nejnižší hodnota ze všech evropských zemí a je proto důvodné se domnívat, že je i nejnižší ze všech zemí světa. (Kotoučová, 2004, s. 22) Tato hodnota klesla výrazně pod prostou míru zachování, která má hodnotu 2,1 dítěte na ženu. Ačkoliv porodnost je u nás velice nízká, I. Možný upozorňuje, že sňatečnost, sice také nízká, však stále mírně převyšuje sňatečnost západoevropských populací. (2002)

1.4 Změny demografického chování z pohledu modernity

Za příčiny změn v demografickém chování populace bývají někdy označovány také společenské změny, kterými česká populace prošla během 90. let. V této době začínají po vzoru západních zemí dominovat demokratické principy, ekonomickou směnu reguluje trh, lidé mohou cestovat, vzdělávat se, realizovat svoje představy v povolání, podnikat. Dochází k poklesu sňatečnosti, snižuje se úhrnná plodnost, zvyšuje se věk nevěsty i ženicha a stoupá rozvodovost. Pokles sňatečnosti tedy znamená především pokles oblíbenosti sňatků mezi mladými lidmi, pokles počtu prvních sňatků. (Katrňák, 2002, s. 227)

Problematikou proměny rodiny v postmoderní době se široce zabýval U. Beck. (Kotoučová, 2004, s. 32) Tvrdí, že *individuální seberealizaci (a úspěchu) na trhu práce "rodina stojí v cestě", trh klade požadavky, aby byl pracovník nezávislý, osvobozený ode všech pout, která omezují jeho nezávislost*. Muži a ženy jsou nyní nuceni budovat svůj vlastní život skrze pracovní trh, odborné vzdělávání a mobilitu. Muž není jediným živitelem a žena jednak není závislá na příjmu manžela, jednak si svou ekonomickou budoucnost nezajistí provdáním se. Proto jsou muži i ženy ochotni podřídit životu na pracovním trhu mnohé, dokonce i za cenu narušení rodinných, příbuzenských a přátelských závazků. (Katrňák, 2002, s. 230)

Podle Becka je nová modernita společností bez rodin a bez dětí, neboť je nutná nezávislost a volnost, jenž vyžaduje model založený na trhu práce. Každý jedinec je nucen zajistit si svou ekonomickou situaci sám, a proto není v jeho zájmu zakládat instituci manželství, která pro něj představuje dlouhodobé závazky a ekonomickou zátěž. (Kotoučová, 2004, s.32)

1.4.1 Nesezdané soužití

Tato problematika se stává v poslední době velmi aktuální a diskutovanou. L. Rabušic o ní tvrdí, že je *formou, která v jistých fázích životního cyklu substituuje manželství*. Jeho po-

pularita v západoevropských zemích stoupá, a i když se zatím nestalo alternativou sňatku, přinejmenším způsobuje, že se věk v době prvního sňatku zvyšuje. (Rabušic, 1996, s. 174)

Francouzská socioložka Evelyn Sullerotová ve své knize Krize rodiny zkoumá a popisuje fenomén nesezdaného soužití a závěry charakterizuje následujícími body:

- 1) Značná část lidí, kteří spolu volně žijí, se nežení.
- 2) Nejedná se zdaleka o kopii dřívějšího manželství, ale o zcela nový jev (lidé podle Sullerotové hledají různé uspořádání svého milostného života mimo jakoukoli instituci).
- 3) Volně spolu žijící partneři se rychleji a častěji rozcházejí než manželé (*je jednodušší odejít*).
- 4) Rozšířením volného soužití se nesnížila míra rozvodovosti, snížila se naopak odolnost manželství. (Sullerotová, 1998, s. 50)

Touto problematikou se zabývaly ve svých výzkumech např. v roce 1999 V. Kuchařová, A. Nedomová a L. Zamykalová, v roce 2000 pak Dana Hamplová. Výzkumy byly provedeny mezi mladými lidmi, tudíž mezi těmi, kteří se pro svou strategii partnerského života právě rozhodují. Oba výzkumy došly v podstatě k obdobným výsledkům. Zjistily, že mladí lidé jednoznačně preferují manželství. Označilo jej téměř 90 % dotázaných respondentů, avšak pouze 21% by uzavřelo manželství ihned, 68 % respondentů by si chtělo společný život nejprve vyzkoušet a teprve potom sňatek uzavřít. Předpokládají, že se tím přesvědčí o možné úspěšnosti nebo neúspěšnosti budoucího manželství, i když realita ukazuje, že tento předpoklad není správný. Tento ideál sdílí velká část mladé generace bez ohledu na své socioekonomické postavení a jedinou výrazněji odlišnou skupinu představují praktikující křesťané. Nesezdané soužití jako celoživotní strategii označilo pouze 11% respondentů a z toho 9 % chce žít v nesezdaném soužití se stálým partnerem. Pouze 2% respondentů považuje pro svůj život za nejlepší strategii nesezdaného soužití bez stálého partnera.

D. Hamplová tedy předpokládá, že mladých lidí, kteří budou mít zkušenost s předmanželským soužitím, bude u nás v nejbližších letech přibývat. (Hamplová, 2000, s. 68)

1.4.2 Plánované životní strategie

D. Hamplová uvádí ve svém výzkumu, že mladí lidé vedle možnosti "klasický" sňatek volí jiné alternativy, a to z různých důvodů. Zajímavý pohled do této problematiky vnáší kvalitativní výzkum s deseti pražskými ženami, který provedla A. Heitlingerová a Z. Trnková. Jedním z cílů, které si kladly, bylo zjistit, jaké životní strategie si tyto ženy vymezují. Zjistily, že se v České republice vytváří nová generace žen, které dosáhly plnoletosti v době revoluce a jejich životní strategie spočívají v tom, že si novým způsobem organizují domácí život, zároveň začínají používat nové strategie při dělbě rodičovských povinností založené na větší spolupráci partnerů. Zdrojem sebevědomí a společenského uznání pro ně není čistě jen jejich mateřská role či pouze postavení v zaměstnání, ale kombinace identity pracující ženy a matky. Veřejným aktivitám, jako je účast v politickém životě, práce ve společenských organizacích nebo příslušnost k církvi, příkládají tyto ženy velkou váhu. (Heitlingerová, 1998, s. 193)

2 ČESKÁ SVOBODNÁ MATKA

Definice svobodné matky

Obecně zažitý termín „svobodná matka“ se již příliš často neužívá a pomalu zaniká. Dnes již není neobvyklé, že s dítětem žije osaměle jeho otec, případně, že rodiče dítěte nejsou sezdáni. Zákon pracuje s termíny „osaměle žijící rodič“. Osamělou matku zákon definuje jako ženu, která není provdaná nebo je rozvedená či z jiných důvodů osamělá, tedy nežije s druhem a pečuje o dítě. Jako taková má nárok na řadu sociálních dávek. Za druha je považován muž žijící s matkou ve společné domácnosti po dobu přesahující tři měsíce. Diplomová práce se zabývá svobodnou matkou, tedy ženou, která se nikdy neprovdala, žije s druhem v nesezdaném soužití nebo je osamělou matkou (viz definice). Do pole zkoumání není zahrnuta svobodná matka rozvedená či ovdovělá, ačkoli i ta může být matkou svobodnou.

Definice osamění v právu

Zákonná definice „osamělého“ rodiče (zaměstnance) je uvedena v § 350 zákoníku práce, který říká, že: *Osamělými se rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou.*

Za „neprovdanou matku“ je považována každá žena mající dítě, která neuzavřela manželství s mužem, jehož otcovství bylo k dítěti již určeno nebo jehož otcovství k dítěti je pravděpodobné.

2.1 Základní typy svobodných matek

1) Matky nedostatečně citově vyzrálé, které podceňují antikoncepční metody a neuvažují o následcích svého chování. Žen v této kategorii ubývá díky nespornému vlivu informovanosti a dostupné možnosti výběru antikoncepce.

2) Matky nedobrovolně svobodné. Jde často o poměrně mladé ženy ze sociálně slabšího prostředí. Mnohé z nich si dítě přály a leckdy jím řeší svoji situaci, neboť jsou vzhledem k nižšímu vzdělání nedostatečně atraktivní pro trh práce.

3) Ženy, které se pro neprovdané mateřství rozhodly vědomě. Tyto zpravidla cítí tlak „biologických hodin“ a ve svém okolí pociťují *nedostatek mužů, kteří umějí jíst příborem, každý den si mění slipy a ponožky nepohazují po bytě*. (Psychologie Dnes)

2.2 Typy motivací neprovdaných matek v současnosti

Dle grafu Českého sociologického ústavu AV ČR můžeme sledovat tři důvody mladých svobodných žen pro neuzavření sňatku před narozením prvního dítěte:

- 1) Neochotu/absenci partnera,
- 2) liberální hodnoty a postoje,
- 3) pragmatickou (většinou finanční) motivaci.

Na základě těchto důvodů můžeme rozlišit neprovdané matky do tří skupin: „nedobrovolně svobodné“, „liberální“ a „pragmatické“. (Chaloupková, 2006)

Tab. 1 Typy motivací neprovdaných matek v současnosti

<p>NEDOBROVOLNĚ SVOBODNÉ MATKY (30%)</p> <p>26% ŽILO V NESEZDANÉM SOUŽITÍ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NESOUHLAS PARTNERA ▪ NEJISTÝ VZTAH ▪ PARTNER BYL ŽENATÝ/NEMĚLA PARTNERA ✗ NEJMÉNĚ UVÁDĚLY MATERIÁLNÍ DŮVODY ✗ NEJMÉNĚ ODMÍTALY MANŽELSTVÍ JAKO INSTITUCI
<p>LIBERÁLNÍ SVOBODNÉ MATKY (33%)</p> <p>67 % žilo v nesezdaném soužití</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ manželství je formalita ✗ neuváděly materiální důvody ✗ nejméně uváděly, že manželství odmítal partner a že důvodem byla nejistota o budoucnosti vztahu
<p>PRAGMATICKÉ SVOBODNÉ MATKY (37%)</p> <p>59 % žilo v nesezdaném soužití</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nejvíce zdůrazňují materiální důvody ▪ manželství je formalita ▪ nejistý vztah ▪ nesouhlas partnera

Data a výzkum - SDA Info 2007, Vol. 1, No. 2: 127-140.

(c)Chaloupková, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2007

2.2.1 Nedobrovolné svobodné matky

První skupinu, postojově nejvíce se lišící od zbývajících dvou skupin, tvoří nedobrovolně svobodné matky. Hlavním důvodem, proč nevstoupily do manželství, byl podle jejich výpovědí nesouhlas partnera. Mezi dalšími důvody, které pro ně byly významné, byl nejistý vztah a neukončené předchozí manželství partnera. Téměř každá pátá z nich se rozešla s otcem prvního dítěte ještě v těhotenství. Naproti tomu důvody týkající se zvažování výhod a nevýhod manželství a postoje k instituci manželství hrály pro nedobrovolně svobodné matky menší roli než pro ostatní skupiny neprovdaných matek. Významnou charakteristikou této skupiny neprovdaných matek dle Chaloupkové (2006) je, že odmítaly, že by

manželství představovalo zbytečnou instituci. Nesouhlasily ani s tím, že je výhodné být neprovdanou matkou. Můžeme se jen domnívat, zda by, pokud by to „objektivní podmínky“ dovolily, manželství uzavřely. Většinu, téměř tři čtvrtiny, nedobrovolně svobodných matek tvoří tzv. tradiční svobodné matky, tj. ženy, které v době narození dítěte nežily s jeho otcem. Celkově představují nedobrovolně svobodné matky přibližně 30 % dotázaných žen neprovdaných při narození prvního dítěte. (Údaj ČSÚ, 2007)

2.2.2 Liberální svobodné matky

Druhou skupinu tvoří ženy, které se přikláněly k názoru, že manželství je zbytečná formalita. Založení rodiny mimo manželství nespojovaly s důvody finančními, ale prostě je považovaly za zbytečnou instituci. Většina z nich žila při narození prvního dítěte s otcem dítěte v nesezdaném soužití (67 %), a navíc na rozdíl od ostatních neprovdaných matek častěji považovaly vztah s otcem dítěte za relativně stabilní. Poměrně nízký podíl z nich uváděl, že důvodem, proč nevstoupily do manželství, byla nejistota ohledně dalšího vývoje partnerského vztahu. Od obou dalších skupin se dále výrazně liší tím, že neuváděly, že by důvodem, proč neuzavřely manželství, byl nesouhlas partnera. Jen třetina z nich uvedla, že když se narodilo jejich první dítě, nežily s jeho otcem ve společné domácnosti. Do této skupiny se řadilo 33 % neprovdaných matek. (Údaj ČSÚ, 2007)

2.2.3 Pragmatické svobodné matky

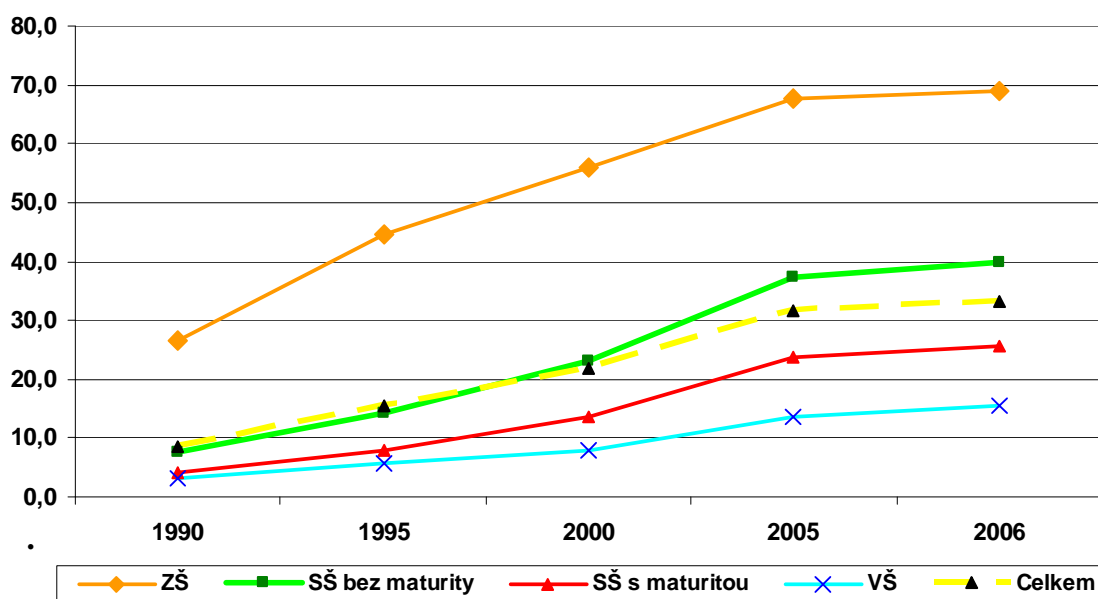
Třetí skupina neprovdaných matek je charakteristická nestabilitou partnerského vztahu v době kolem narození prvního dítěte. Tato skupina matek nejsilněji deklarovala, že důvodem, proč se neprovdaly za otce svého prvního dítěte, byla nejistota ohledně budoucnosti vztahu. Přestože podobně jako první skupina neprovdaných matek uváděly, že manželství odmítal partner, samy na rozdíl od nedobrovolně svobodných matek nebyly manželství rovněž příliš nakloněny. Souhlasily s tím, že manželství představuje zbytečnou instituci, která nepřináší žádné výhody. Navíc ještě zdůrazňovaly, že být neprovdanou matkou je

finančně výhodnější, než se vdát, a že manželství znamená ztrátu svobody a nezávislosti. Souhlasily i s tím, že svatba je příliš nákladná. Do této skupiny s nejméně pozitivním pohledem na užitečnost manželství se řadilo 37 % neprovdaných matek. I když většina z nich žila v době narození prvního dítěte v nesezdaném soužití (59 %), jejich podíl byl o něco nižší než v předchozí skupině (67 %). (Chaloupková, 2006)

2.3 Vliv vzdělání na status svobodné matky

Následující graf zobrazuje nárůst počtu svobodných matek podle vzdělání matky. Vzdělání je významným faktorem, který ovlivňuje nejen míru mimomanželské plodnosti jako takovou, ale i důvody, které za ní stojí. (Hamplová, 2006) *S nižším vzděláním matky roste pravděpodobnost, že bude sama. Zatímco 80 % vysokoškoláček se chová tradičně a první dítě porodí se snubním prstýnkem na ruce, totéž se nedá říct o 80 % žen se základním vzděláním, popisuje Dana Hamplová ze Sociologického ústavu Akademie věd.*

Tab. 2 Vliv vzdělání na status svobodné matky

Zdroj: Hamplová, ČSÚ, 2006

2.4 Zvláštní skupina svobodných matek

Jedná se o emancipované, vzdělané ženy po třicítce. Mají vyšší, mnohdy nereálné nároky na partnera, dosažený životní styl i profesní postavení snižují šance na založení rodiny. Změna životního stylu dnešní společnosti se promítá i do mezilidských vztahů a rodinného života. A zde nastává problém - většina mužů v jejich věku má buď rodiny nebo si užívá života (tzv. „Kidults“ - muži mezi 30.- 40. rokem, žijí životním stylem teenagerů), starší svobodní muži mají zájem spíše o mladší partnerky a mladší muži případnou těmto ženám nevyzrálí pro založení rodiny.

Výše zmiňovaná fakta si tato skupina osamělých matek uvědomuje. Podle brněnského manželského psychologa Tomáše Nováka je jejich svobodný status až na výjimky poznaná nutnost. V Česku je kolem 120 tisíc žen s dětmi, které mají zájem o kvalitního partnera, a přesto zůstávají samy. Dále dodává: *Vždycky mi naskočí bonmot jedné mé klientky v poradně: Muž po čtyřicítce je buď ženatý, zadaný, mrtvý nebo psychopat. Kvalitní partner bude vždycky nedostatkovým zbožím, protože muži nejsou primárně zaměřeni na rodinu. A ještě méně na rodinu rekonstruovanou. Ti problematičtí se pak na seznamovací trh opakovaně vracejí a působí další maléry, míní psycholog.*(Novák, 2006)

2.5 Interrupce v ČR

Myšlenka přerušování nežádoucího těhotenství je stará jako lidstvo samo. Ještě dnes si starší generace vybaví pojem 'andělíčkářka' - tímto termínem byly označovány ženy, které prováděly nelegální potraty. V České republice, kde například v roce 2005 proběhl pouze je-

den registrovaný nelegální potrat, byly interrupce legalizovány v roce 1957 zákonem č. 68/1957 Sbírky zákonů. V období rozvíjejícího se socialismu pak fungovaly komise, které rozhodovaly o tom, zda ženě bude potrat povolen, nebo ne. *Žadatelky tehdy musely mimo jiné uvádět i své příjmy a příjmy svého partnera, aby komise mohla vypočítat výši poplatku za povolení interrupce*, doplňuje MUDr. Segeťa z ostravské Fakultní nemocnice. *Poněkud paradoxní byl fakt, že žena, která poctivě uvedla příjmy své i svého partnera, ve finále zaplatila mnohem větší částku než ta, která prostě řekla, že otce dítěte nezná. Navíc si nemyslím, že činnost této instituce, která měla zřejmě za úkol snižovat počet interrupcí, vůbec měla na českou populaci nějaký dopad.* (Segeťa, 2006: Počet potratů neustále klesá.) Celý článek dostupný z:

(http://fnspo.cz/organizace/tiskove_zpravy/2006_12_08_001.html)

Dnešní žena, která pomocí těhotenského testu, dostupného ve všech lékárnách, zjistí, že je těhotná, pouze navštíví svého gynekologa. Pokud on podezření na otěhotnění na základě vyšetření potvrdí, záleží na tom, jaké stanovisko žena zaujme. Požádá-li o přerušování těhotenství, lékař s ní sepiše žádost o provedení, poučí ji o zákroku a zařídí další nutná vyšetření. Žena pak navštíví příslušné zařízení, kde se tyto zákroky provádějí.

2.6 Životní úroveň českých svobodných matek

Pro pochopení toho, jaká je situace svobodných matek, stačí zrekapitulovat jejich potenciální příjmy. Důležitá je také výchozí situace: u svobodných matek chybí zpravidla jakékoli zdroje. Reálné finanční zdroje svobodné matky by mohly být příjmy z eventuální pracovní aktivity ženy a dále sociální příjmy – dávky státní sociální podpory a pomoci.

Přestože většina osamělých matek v České republice pracuje, mnoho faktorů jim jejich pracovní aktivitu komplikuje. (Hašková, 2002) V první řadě jsou to překážky společné pro

všechny ženy na pracovním trhu: nižší platové ohodnocení, horizontální i vertikální segregace pracovního trhu, vyšší úroveň nezaměstnanosti žen. Jejich příjmy jsou proto nižší než u mužů, a navíc je jejich pozice na pracovním trhu nejistější. Na druhém místě se jedná o překážky, kterým jsou vystaveny všechny ženy-matky. Nejen, že se ekonomická odpovědnost rozšiřuje i na děti a potřeby domácnosti jsou tak vyšší, přítomnost dětí v domácnosti navíc částečně anebo úplně omezuje čas, jenž má žena k dispozici pro pracovní aktivitu. *Její zaměstnání pak závisí na dostupnosti institucí hlídání dětí*, míní Hašková (2002) a dodává: *V případě osamělých matek je toto ještě akcentováno faktem, že žena nese plnou zodpovědnost jak za ekonomické zajištění rodiny, tak za péči o děti, a nemůže se o své povinnosti s nikým podělit. Většinou je tak závislá na pomoci státu – ať už ve formě dotování a zřizování struktur hlídání dětí, nebo ve formě sociálních podpor.* V České republice patří osamělé ženy s malými dětmi ke skupině nejobtížněji, dlouhodobě a opakovaně shánějící zaměstnání. (Hašková - Radimská, 2002, s. 102) Úkolem státu je navrhnout takový systém sociální podpory a pomoci, který by povzbuzoval ženy k placené pracovní aktivitě (neodrazoval je například tím, že stanoví příliš nízké příjmové limity pro nárok na sociální podpory), a zároveň aby zajistil důstojnou životní úroveň těm, které skutečně pracovat nemohou nebo jejich příjem nestačí na pokrytí potřeb rodiny. To vše navíc musí sladit se zdroji, které má k dispozici, což je velice náročné, ne-li nemožné.

2.6.1 Výhodnost statusu svobodná matka v sociálním státě

Volné soužití si ne zvolily jen páry, které nechtějí mít děti, ale stále přibývá počet nesezdaných párů, jimž se narodí jedno či více dětí. Tento fenomén se neprojevil ve všech státech stejně. V České Republice není tento stav tolik rozšířen jako například v Dánsku, Velké Británii nebo Nizozemí. (Sullerotová, 1998) Na druhé straně nesmíme zapomenout na vliv rozličných přídavků, výhod a úlev přiznávaných svobodným matkám. *Chce-li matka těchto výhod využít, je lepší zůstat svobodnou*, míní Sullerotová. Svobodná žena může dovolit nebo naopak zabránit muži v přiznání otcovství, jako by z pozice jediné majitelky dítěte otci propůjčovala či upírala jeho část rodičovství. Mimoto je to svobodná matka, kdo pobírá rodinné přídavky a v případě rozchodu (40 % nesezdaných soužití se rozchází) dostává

dítě do péče. Otec má poté povinnost na dítě platit, ale mnohdy ani nedostane právo dítě vidět. (Sullerotová, 1998, s. 56)

Shrnutí ekonomické situace svobodných matek v ČR

Celkově můžeme konstatovat, že finančně nejvýhodnější systém mateřské dovolené a dávek v mateřství najdeme v Pobaltí, Portugalsku, Francii (za předpokladu, že žena čeká již třetí dítě) a přes nízký podíl náhrady předchozího platu také v u nás, v ČR. Můžeme uzavřít, že Česká republika se ve sféře finanční podpory vyplácené během mateřské dovolené řadí k nejvelkorysejším zemím, míní E. Soukupová z MPSV.

Kompenzace předchozího platu skrze peněžitou pomoc v mateřství dosahuje v ČR pouze 69 % a existuje zde i horní limit vyplácené částky ve výši 419 Kč denně. Ačkoliv je peněžitá pomoc v mateřství dávkou nemocenského pojištění konstruovanou se záměrem zmírnit příjmový pokles zaměstnankyně (takže ženy s různou výší platu dostávají na mateřské dovolené různý příjem), stanovení maximální denní hranice peněžité pomoci ve svém důsledku tento záměr oslabuje. Lze říci, že taková konstrukce dávky postihuje jak mladé ženy s malými nástupními platy, tak ženy s vysokými příjmy, u nichž dojde v období porodu dítěte k zásadnímu poklesu příjmu. V případě osamělých matek nebo v případě porodu více dětí platí prodloužená doba poskytování dávky, nicméně její denní výše zůstává stejná, takže to jsou právě neúplné rodiny s matkami samoživitelkami v čele, které se často v období výchovy malých dětí dostávají kvůli absenci druhého příjmu v rodině do závislosti na systému sociální pomoci. Mateřská dovolená v ČR je štedrá na délku a rodičovská dovolená je v Evropě ojedinělá. Soukupová: *Finanční podpora v mateřství v evropských zemích. Finanční podpora v mateřství v evropských zemích. Článek dostupný z:*

(<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=259&lst=116>)

3 HISTORIE IRSKÉ RODINY

„In Ireland there were three sources of scandal: suicide, murder and the impregnation of unmarried girl.“ (Sollinger, 2000)

Země, kde proběhly obrovské změny ve společenských hodnotách bez jakýchkoliv větších konfliktů. Irsko je tradičně země velmi konzervativních poměrů. Před dvaceti lety bylo nemyslitelné, aby svobodná matka vychovávala své děti jen tak, bez odsouzení společností (sousedství "svobodná matka" bylo nemyslitelné samo o sobě). Dnes více jak třetina irských dětí vyrůstá v neúplné rodině. Irsko je stále zemí s nejpřísnějším potratovým zákonem v Evropě a stále existuje mnoho mladých párů, kteří spolu začínají bydlet pod jednou střechou až po svatbě. Rozvod zde trvá pět let (nejdříve musí být splněny podmínky odloučení, pak je teprve možný legální rozvod).

Irská rodina prošla za poslední dekádu minulého století obrovskými změnami. Přibližně od konce 60. let prodělala irská společnost v důsledku Národního programu pro ekonomický rozvoj proměnu od tradičně zemědělské společnosti k typické postmoderní, postindustriální. Přestože tyto změny byly vlastní celé západní Evropě, rychlost, s jakou se odehrály v Irsku, je výjimečná. Dá se říct, že irská rodina byla transformována v průběhu života jedné generace.

3.1 Demografické změny

Od dob Velké bramborové pohromy (*Potato Famine*) v roce 1847 klesala demografická křivka irské populace až do roku 1960, kdy začala ekonomická expanze. Příčinou tohoto poklesu byla vysoká emigrace a nízká sňatečnost v důsledku stagnující ekonomiky země a vysoké nezaměstnanosti. V Irsku se nekonal demografický nárůst a baby boom, který byl

tak typický pro západní země poválečné Evropy, právě v důsledku odlivu obyvatel do Ameriky. Baby-boom se v Irsku projevil až po nástupu „Keltského tygra“, na začátku 70. let a tento trend ovlivňuje nárůst irské populace dodnes, řadí ji k nejmladším v Evropské unii.

V důsledku vzestupu irské ekonomiky v 60. letech vzrostl počet porodů. Do roku 1971 dosáhla křivka porodnosti 22.7 na 1000 obyvatel, což bylo dvojnásobek dosavadních hodnot. Od tohoto roku porodnost mírně klesá. Do roku 2000 se porodnost propadla k 14.3 procentům. (Vital Statistic 2001) Nicméně díky příchodu nových imigrantů i návratu irských pracovníků zahraničí a jejich rodin zpátky do vlasti (v důsledku irského ekonomického boomu v 90. letech), je populace na vzestupu.

Tyto demografické změny jsou doprovázeny změnami v počtu sňatků, věku v čase prvního těhotenství, velikosti rodin, počtu dětí narozených mimo manželství, rozvodovosti a počtu nesezdaných soužití. Do konce 20. století se Irsku podařilo dostihnout demografické trendy Západní Evropy a až na pár výjimek je celkový model velmi podobný. Největším rozdílem je to, že ve většině evropských zemí došlo k těmto změnám v průběhu dvou a více generací, v Irsku se odehrály v čase jedné generace.

Chronologie významných dat týkajících se irské rodiny

1903 Irish Land Act

1908 Old Age Pension Act

1910 Founding of the Irish Countrywomen's Association (ICA, called United Irishwomen, until 1934)

1924 National Council of Women of Ireland (NCWI) founded

1935 Widows' and Orphans' Pensions

1935 Joint Committee of Women's Societies and Social Workers (JCWSSW)

1935 Criminal Law Amendment Act

1936 Conditions of Employment Act

- 1937 The Constitution
- 1941 Founding of the Irish Housewives' Association (IHA)
- 1944 Children's Allowances
- 1951 Mother and Child Crisis
- 1952 Adoption Act
- 1961 Opening of Radio Telefis Eireann
- 1965 Succession Act
- 1968 Humanae Vitae
- 1972 Report of the Commission on the Status of Women
- 1973 Entry to EEC
- 1973 Unmarried Mothers' Allowance
- 1977 Employment Equality Act
- 1979 Family Planning Act
- 1980 Murphy Case – Taxation of Families
- 1983 Abortion Referendum
- 1986 First Divorce Referendum
- 1989 Judicial Separation and Family Law Reform Act
- 1993 Report of the Second Commission on the Status of Women
- 1995 Second divorce Referendum
- 1998 Report of the Commission on the Family

3.2 Proměna irské rodiny

Změna vývoje irské rodiny je také patrná v její dynamičnosti a vnitřní struktuře. Toto je patrné, srovnáme-li výsledky dvou klasických antropologických studií rurální irské rodiny. První z těchto dvou studií (*The Irish Countryman and Family and Community in Ireland, 1937*) uskutečnil Conrad Arensberg a Solon Kimball ve třicátých letech. Tato studie ukazuje, že irská rodina byla uzavřená a silně patriarchální, s dělbou práce i rolí podle pohlaví. Do kontrastu se staví studie uskutečněná Damianem Hannanem a Louise Katsiaouni v letech sedmdesátých, v době, kdy již nastal proces změny. Sedmdesátá léta nachází irskou

rodinu v rozpuku rodinných variací, včetně socializace a interakce jejich členů. Také bylo zjištěno, že struktura rodin byla více demokratická a že přerozdělování práce se posunulo od přísně vymezených rolí směrem k dělbě práce podle kompetencí rodinných členů. Autoři studie zachycují irskou společnost na přerodu z tradiční do moderní formy fungování v oblasti ekonomické, sociální, kulturně-enviromentální.(Arensberg, 1937)

Změny v rodinách byly také asociovány se snížením vlivu katolické církve na život irské rodiny, zejména v oblasti sexuální morálky.(McNabb, 1964) Katolická církev ovlivňuje život irské společnosti od dob II. Vatikánského koncilu v téměř nezměněné podobě dodnes. (Whyte, 1980, Ryan, 1979, Fahey, 1998) V pozdních 40. letech publikoval Alfred O'Rahilly, prezident Corkské Univerzity, první průkopnickou publikaci *Moral Principles and Social Principles* (O'Rahilly, 1948), ve které navrhoval, aby otázky morálky řešila církev, ale v otázkách společenských aby bylo ponecháno trochu místa pro změnu a toleranci výjimek. Církev se proti této publikaci silně ohradila.

Šedesátá léta trefně vystihuje jeden irský manžel: *Sex je jediný hřích v Irsku. Můžete jít ke zpovědi a zpovídat se z toho, že jste se opil nebo jste nebyl štědrý, ale to nevádí. Jste prostě „Tvrďák“ Ale jakmile špitnete o sexu, brány pekelné se začnou doširoka otvírat.* (Rohan, 1969, s. 75)

V 70. letech ale nastává změna, tradiční irská rodina již není charakterizována jako vysoce konzervativní, přestože je stále silně ovlivněna Církví. Společnost nadále praktikuje své křesťanské povinnosti, ale statistiky ukazují, že již učením Církve nežije doslova. Odchylky můžeme spatřovat ve zvyšujícím se užívání antikoncepce a v nárůstu mimomanželské sexuální aktivity. Tyto změny chování byly doprovázeny změnami v zákonech o rodině v letech osmdesátých a devadesátých. Proběhlo referendum o rozvodech, které mělo za následek ustanovení instituce rozvodu. Takové změny v legislativě ovlivnily tradiční ideologie Církve a propagovaly privatizaci tradičních rodinných hodnot.(Kennedy, 1998, s. 58)

3.2.1 Kontrola početí

Prodej a distribuce antikoncepčních přípravků byl v Irsku, Trestním zákoníkem, zakázán již v roce 1885. (*Criminal Law Amendment Act 1885*). Tento zákon byl upraven v pozdějším znění v roce 1935, ačkoli např. náměstek ministra Rowlette byl proti, a apeloval na právo žen mít k dispozici antikoncepční prostředky v případech, kdy by mohlo těhotenství ženy vést k jejímu úmrtí či úmrtí dítěte. (1934) Soudobý církevní hodnostář Edward Cahill se k zákonu vyjadřoval následovně: *Občanské zákony a Stát nemohou jistě bdít nad morálkou svých občanů, mohou však alespoň zneprístupnit svody, a tím zlo eliminovat.* (Cahill, 1934) Reverend Luce v roce 1954 naopak prohlašuje, že *Viktoriánské smýšlení dnes již není aktuální a vhodné.* On sám že ve věci „*contrareception*“ ustupuje od upjatého postoje.

Tendence ke změnám legislativy však přišly až v roce 1979. (Tzv. *Mc Gee case*: Paní Mc Gee si objednala z Ameriky antikoncepční pilulky za účelem plánování rodičovství ve svém manželství, byla odhalena a následně s ní bylo vedeno soudní řízení. Svůj případ ale vyhrála, poněvadž soud uznal, že věc plánování rodičovství spadá pod pravomoc instituce manželství). Tato událost dopomohla k tomu, že se antikoncepce začala prodávat manželským párům. (Kennedy, 1998, s. 229) Od roku 1985 je antikoncepce, s tichým nesouhlasem Církve, veřejně dostupná ženám od 18 let.

3.2.2 Interrupce

O interrupcích se v Irsku nemluví až do osmdesátých let. Zmínil se o ní ve svých novelách Paul Smith, když popisoval život v Dublinu ve dvacátých letech, a jeho knihy se dostaly na list zakázaných publikací. V padesátých letech vešla ve známost žena, která vykrvácela následkem nelegálního potratu. Sestra, která zákrok provedla, byla veřejně odsouzena. V osmdesátých letech se ozvalo pár hlasů prosazujících referendum, ale většina politiků mínila, že *v této věci přísluší rozhodnout zákonodárcům.* (ICTU 1983, s. 300) Před úpravou zákona v roce 1983, *nezákonný úkon přerušení těhotenství* byl zakázán zákonem *The Offences Against the Person Act* v roce 1861, v jehož znění zůstal nadále platným. (*Consti-*

tution Review Group, 1996) Byl jen doplněn o článek 40.3.3: *Stát uznává stejné právo na život nenarozenému dítěti, jako i jeho matce. Garantuje se ve svých zákonech ochranu nenarozeného života, která je zákonem vynutitelná.* (1983) V roce 1992 vychází zákon, který opravňuje matku k provedení zákroku mimo hranice státu, s tím, že matka tím neporušuje zákony země, ve které se událost odehrává.

Irské matky se však k interrupcím uchylují, a jako destinaci výkonu volí většinou Velkou Británií, Skotsko nebo Wales (Kennedy, 1998, s. 40). Jak ukazuje studie Evelyn Mahon z dublinské Trinity College.(1998) Podle ní interrupce vzrostly z nuly na 6000 v roce 1999. Data z roku 1994 ukazují, že 77 % interrupcí bylo provedeno u svobodných matek, 15 % u vdaných žen a 8 % u ovdovělých. V roce 1997 bylo 887 (15.4 %) interrupcí provedeno u žen mladších 20let.

Záležitost zákazu potratů v Irsku nezmizela ze stolu irského parlamentu. V roce 1999 byl *Departmentem of Health and Children* (Ministerstvem ochrany zdraví a dětí) publikován *Green Paper*, navrhuující alternativy k zákonu zakazujícím potraty. Jako reakce na tyto podněty vydali Committee 700 stránek obsahující Zprávu (v roce 2000), navrhuující tři možnosti řešení. Zatím nebyly projednány.

3.3 Děti v irských rodinách

Ačkoli má natalita v Irsku sestupnou tendenci, hraje přítomnost dětí v irských rodinách stále velmi důležitou roli. Tradiční velké rodiny, skládající se ze čtyř a více dětí, však byly nahrazeny rodinami s nižším počtem potomků. Například v roce 1968 se 37.4 % dětí narodilo matkám, které již měly tři a více dětí. Do roku 1998 tento trend klesl na 12.7 % (Health Statistics 1999, s. 28). Více žen si přeje mít děti, ale ne v tak vysokém počtu jako v předchozích letech. Pouze 15 % párů žije v domácnostech, kde nejsou závislé děti. (Social Situation in the EU, 2000). Výzkum Socioložky MacGrail v roce 1996 vedl k závěrům, že

irská společnost klade děti na nejvyšší příčky svého hodnotového žebříčku. Pozitivním zjištěním bylo, že rodiče chtějí mít děti jako své pokračovatele a pro radost.

Ačkoli jsou tedy děti vysoce ceněny, jejich pořízení může doprovázet zhoršení ekonomické situace v rodině. Mnohé studie na toto téma ukazují, že rodiny s jedním rodičem (*single-parent families*) a rodiny se třemi a více dětmi jsou nejvíce ohroženy chudobou (Johnson, 1999).

Irský parlament se proti této patologii rozhodl bojovat v roce 1990, přijetím řady ochranných opatření. Podstatně zvýšil dětské přídavky (*ChildBenefit*) a podporu v nezaměstnanosti (*Employment incentives*) pro nezaměstnané rodiče. Ve snaze o ochranu dětí před zneužíváním a chudobou představil v roce 2000 strategický plán (*National Children's Strategy*) a založil instituci dětského Ombudsmana. V roce 2006 byl poprvé zaveden příplatek na ranou péči o dítě (*Early Childcare Supplement*), který je měsíčně vyplácen rodinám s dětmi do 5.5 let.

3.4 Irské matky a jejich zaměstnání

Relativně nový rys irského rodinného života je vzrůstající aktivní participace matek na trhu práce a pracovní aktivitě mimo domov. V roce 1987 pracovalo pouze 32.7 % matek s dítětem mladším patnácti let (*Labour Force Survey, 1987*). O deset let později, v roce 1997 počet těchto pracujících matek vzrostl na 53.1 %. (*Labour Force Survey, 1997*).

Důležitosti nabývá nový jev, a to, že nejvyšší počet pracujících matek jsou matky dětí mladších dvou let (Kennedy, 2001). V kontrastu této vysoké procentuality zaměstnanosti matek malých dětí stojí matky, které pracují jen na půl úvazku, ačkoli jejich děti jsou starší

deseti let. Tento trend s sebou přináší problémy ve vyvážení pracovních a rodinných povinností. Například, studie z roku 1998 (*National Childcare Strategy 1999*) zjistila, že 22 % matek dětí do čtyř let a 68 % matek dětí od pěti do devíti let, které pracovaly na plný úvazek, nikdy nevyužilo žádné z placených možností péče o dítě. Autoři též studie zjistili, že o věkově nejnižší skupinu dětí se bezplatně starají jejich otcové a další členové rodiny (prarodiče). (Pedersen, 1995) Ze zkoumání však nevyplývá, kdo se stará o skupinu starších dětí (5-9 let). Tyto poznatky jsou podporovány i jinými studiemi, které potvrzují, že obstarání dostupné a kvalitní péče o dítě je pro matku sice stěžejní, a že je pro tento účel ochotná obětovat i větší část svého příjmu, ale při rozhodování zda se plně věnovat péči o dítě či pracovat, si matky volí práci na plný úvazek (Pedersen, 1995).

Velkou osobností v boji za kvalitní přístup v péči o dítě byl Dr. Patrick Hillery, doktor a ministr vzdělávání a sociálních věcí. Poukazoval na to, že když už rodiče obětují peníze ze svých dvou výplat na placení drahého školného v jeslích, na úkor své osobní prezence při výchově, měla by být kvalita těchto zařízení kontrolována státním orgánem. Zasadil se o to, aby nebyly jesle dostupné matkám v místě výkonu práce (poněvadž to matku upoutá k práci na plný úvazek). Radil matkám i otcům, aby si brali neplacené volno v práci a věnovali se svým dětem. Jako doktor, který měl za manželku doktorku, jako otec a vychovatel svého vnuka doporučuje: *Můj vlastní názor ohledně výchovy dětí je, že tam musíte být pro ně. Nemůžete jen prostě přijít domů a zeptat se svého dítěte: Jak se ti dnes dařilo ve škole? Protože jsou tady prostě okamžiky, kdy chtějí děti mluvit, a když tam pro ně nejste, mluvit nebudou. A až si budete přát, aby dítě mluvilo, už mluvit nebude chtít. Musíte být dítěti na blízku, když má nějaké obavy a být připraveni naslouchat - jinak se jejich obavy ztratí v jejich podvědomí. Jednoduše vás u sebe potřebují.* (Interview with Dr Hillery 14.12. 1998 In Kennedy, 2001, s. 149)

Zvyšující se participace matek na trhu práce s sebou nepřinesla snahu otců o dělbu práce v domácnostech. (Kennedy, 1998) V Irsku proběhl téma dělby práce v domácnostech jediný výzkum, a to v roce 1995. Kiely (1995) zjistil, že 80 % matek, které se šetření zúčastnilo si myslí, že partneři by se měli rovnoprávně podílet na domácích pracích, pravdou bylo, že ženy obstarávaly nejen většinu prací v domácnosti, ale také veškerou péči o dítě. Otcové

inklinovali pouze k příjemným aspektům výchovy (např. k hraní se dětmi a k procházkám s nimi). Oproti tomu matky zastávaly méně příjemné úkoly- výměnu znečištěných plen či ukládání dětí ke spánku. Na druhou stranu ale studie ukazuje i to, že mladí, vzdělaní otcové ze středních vrstev, jejichž ženy aktivně pracovaly, se podíleli na dělbě práce aktivněji, přestože stále nedostatečně. (Kiely, 1995)

3.5 Rodinná rozmanitost

Rozmanitost rodiny nenacházíme pouze v rodinné kompozici, ale také v její struktuře a funkcích. Proto, když studie ukazují proměnu rodiny od tradiční k moderní, není tato proměna v žádném případě uniformní. Některé rodiny mají například velmi demokratickou strukturu, zatímco jiné jsou hierarchální. (McCarthy, 1995). Také některé pokračují v plnění variet funkcí, zatímco funkce ostatních rodin se stávají specifickými. Jsou rodiny, ve kterých se na první místo klade důraz na přátelství před zdůrazňováním důležitosti rodiny jako instituce. Tyto změny jsou shodné se znaky, které nacházíme ve většině zemí, jež prošly modernizačním procesem a reflektují směsici tradičních i moderních hodnot. Změna, ne uniformita, je charakteristickým znakem modernity, a jelikož modernizací prošla i irská rodina, je rozmanitost puncem i zde.

4 IRSKÁ SVOBODNÁ MATKA

A lone mother is defined as a person not living in a couple (either married or cohabiting), who may or may not be living with others (own parents/friends, in order to take into account the phenomenon of lone-parent households) and who is living with at least one of her/his dependent children. (Ruspini, 1998, s. 32)

4.1 Výzkum

Zajímavý je relativně vysoký podíl dětí narozených neprovdané matce v Irsku (téměř třetina porodů). Tuto zemi je možné zařadit mezi státy se silným vlivem katolické církve, ve kterých jsou však zpravidla hodnoty nemanželské plodnosti velmi nízké (jako např. i v Polsku, Itálii).

Výzkumy spojenými s tématem svobodné matky se v Irsku zabývá Dr. Valerie Richardson, která považuje problém svobodných matek, zvláště pak mladých žen pod 20 let za riziko současného demografického vývoje. Celkový počet narozených dětí svobodným matkám pod 18 let vzrostl z 610 v roce 1989 na 823 v roce 1999. Rozsáhlé studie identifikovaly několik zástupných problémů, spojených se svobodným mateřstvím těchto mladých žen. Za největší riziko je považován předpoklad k životu v hmotné nouzi a závislost na státní podpoře. (McCashin 1996, Wilson 1999). McCashin (1993) vypočítal, že domácnost svobodné matky tvoří nejrizikovější kategorii pro život v bídě a dále zjistil, že v 90procentech domácností svobodné matky tvoří 80 % a více příjmů dávky sociální podpory. (McCashin 1993). Pro doplnění, další výzkum ukazuje, že mladá svobodná matka má obvykle nízký zájem o studium, nedostatek pracovních příležitostí, nízký socioekonomický status a sebevědomí, což jsou předpoklady i důsledky dalších životních nezdarů. (Phoenix, 1993, Lawson - Rhode, 1993). Výzkum PhDr. Elisabetty Ruspini potvrzuje studie McCashina o chudobě domácnosti svobodné matky. Tabulka znázorňuje chudší poměry v domácnostech ve srovnání s domácnostmi vdaných žen.

Tab. 3 Srovnání finanční situace svobodné matky a vdané ženy v irských domácnostech

Irsko	Hranice bídy 50%	pod	nad	SM	vdaná
Ústřední topení	66.3	37.0	58.2	81.3	
Kuchyň	95.4	100.0	97.3	97.8	
Sprcha/Koupelna	93.4	84.8	95.9	99.3	
Toaleta vevnitř	95.8	94.9	99.0	99.5	
Teplá voda	92.7	81.3	93.9	98.5	
Auto	42.9	17.5	37.4	82.7	
Barevný TV	93.7	89.9	96.6	98.9	
Video	49.5	48.8	63.1	83.5	
Mikrovlnná trouba	32.8	20.0	36.5	60.6	
Myčka	8.9	-	9.3	28.7	
Telefon	5.6	50.0	60.0	82.6	
Chata	4.1	-	4.5	5.4	

Zdroj: Ruspini, 1998

Svobodnou matkou se žena stane z různých důvodů. Může to být v důsledku smrti, uvěznění nebo útěku partnera, v důsledku rozvodu, separace, rozchodu. Svobodné mateřství může být též následek nechtěného těhotenství. Z výsledku výzkumu vyplývá, že v Irsku bylo v roce 2002 130,364 svobodných matek a 23,499 svobodných otců. (Census, 2002).

Ať je již příčina svobodného mateřství jakákoli, irská vláda nabízí štědrý sít' záchranných opatření v podobě podpor a oprávnění těchto sociálně postižených žen na sociální přídatky.

Těhotenství v období adolescence

Fine Gael (Politická strana v Irsku) vydala výroční zprávu, jejímž reportérem byl Frances Fitzgerald. Zpráva nesla název *The Joint Committee on Family, Community a Social Affairs (Výroční zpráva Ministerstva rodin a sociálních věcí)* vyšla v roce 2004. a týkala se „teen těhotenství.“ Jejím překvapujícím faktem bylo, že počet dětí, které se narodily mladistvým do 18let od roku 1970 příliš nevzrostl, rozdíl však spočívá v tom, že většina těchto dívek se v sedmdesátých letech následně provdala nebo nabídla dítě k adopci, kdežto není ne. *Mladé dívky se cítí dost staré na to být matky, ale příliš mladé na soužití s mužem*, cituje Fitzgerald, a zároveň se zamýšlí nad vzrůstajícím počtem žen, které se uchylují k interrupcím v Anglii. Důvody nachází zmiňovaná studie v nedostatku sexuální osvěty. (Fitzgerald, 2004)

4.2 Ekonomická situace irské svobodné matky

Having babies for profit is a lie that only men could make up, and only men could believe.

(Johnnie Tillmon: Welfare is a Woman's Issue.)

4.2.1 Unmarried Mother's Allowance, 1973 (Příspěvek neprovdané matce, 1973)

Ideologicky vzato, zavedení příspěvku pro svobodné matky bylo v Irsku v roce 1973 jako vstoupit na jinou planetu. (Family and Government, s. 219). Neprovdaná matka se takto stává viditelným subjektem irské společnosti. Příspěvek byl představen na základě návrhu *Commission on the Status of Women (1972), měla by existovat podpora neprovdané matce, která se stará o velmi malé dítě a nemá tak možnost pracovat.* (Commission 1972, s. 388). V roce 1989 byl zaveden ekvivalent pro muže a od roku se tento příspěvek nazývá „*Lone parent Allowance*“. Adresátem je svobodná matka, která se stará o dítě do 18 let nebo do 21 let, když je dítě studentem denního studia.

4.2.2 Dávky státní sociální podpory (Social Welfare Payments)

Svobodná matka v Irsku má v první řadě nárok na *Child Benefit* (dětský příspěvek), který dostává na každé dítě do věku 16ti let nebo do věku 19let, pokud je dítě v celodenním vzdělávání nebo je postiženo. Dále je jí vyplácen *Early Childcare Supplement* (dětský příspěvek speciálně určen malým dětem do 6ti let). Irské svobodné matky nárok na *One - Parent Family Payment* (příspěvek jednočlenné rodině), který je určen osobám, které vychovávají dítě bez přítomnosti partnera. Tento příspěvek přijímalo v roce 2004 78000 žen a 1800 mužů. (*Department for Family Affairs, 2004*). Dále může osamělá matka získat ubytování ve státních bytech, které zprostředkovává *The Irish Council for Social Housing* (ICSH). V případě, že osamělá matka nepracuje, je jí mimo sociální přídatky a příplatky placen nájem v bytě, až do výše 1000e za měsíc. (www.CitizenInformations.ie)

Sociální dávky a nesezdané soužití (Cohabiting)

Pro mnohé páry žijící v nesezdaném soužití je výhodnější vydávat se za svobodné rodiče. Za tímto účelem verifikace tvrzení o osamělosti matek jsou konány návštěvy pracovníka z *Departmentu of family Affairs* v domácnostech matek. Když zjistí, že matka nežije sama, ztrácí OFP. Tyto kontroly však nejsou namátkové, ale avizované, proto může matka vše naaranžovat tak, aby to vypadalo, že žije sama. Touto „šedou politikou“ osob spolu žijících, ale vydávajících se za svobodné rodiče, se momentálně zabývá *The National Economic and Social Forum*. Jeho předsedkyně, Maureen Gaffney, konstatuje: *Zdá se mi, že je čas radikálně porozmýšlet nad rodinami, kde spolu rodiče žijí ve volném svazku. Jak najít virtuální pojítko, které by je spoutalo natolik, aby spolu zůstali pro dobro svých dětí.*

Maria Creighton se nejvíce obává názorů žen, které si myslí, že je „cool“ mít dítě samotné. Domnívají se, že milují své dítě stejně, jako je milují ostatní rodiče. Nicméně *The Department of Community Affairs* výzkumem zjistil, že svobodné matky často popisují svůj život jako izolaci, boj a vězení.

4.2.3 Domácnost irské svobodné matky

V dnešním Dublinu, stejně jako ve většině ostatních velkoměst, najdeme často jev domácnosti svobodné matky. Domácnost matky s dcerou a jejími dětmi jsou velmi běžné. Tři z deseti domácností v Ballymunu (chudinská a nebezpečná část Dublinu) jsou vedeny svobodnými matkami, mnohdy postaršími, které žijí společně se svými dětmi ve starých, vybydlených bytech ze 70. a 80. let. (McKay, 2006). McKay se domnívá, že přestože od roku 1973 existuje Lone Parents Allowance a v roce 1990 byl představen One-parent family payment (OPF), životní standart osamělé matky je stále vysoce podprůměrný. Nejnovější statistiky ukazují, že 30 % svobodných matek žije v bídě, což je rapidní nárůst ze 17 % v roce 1987. „*Potomci těchto matek jsou exkludováni z ekonomické prosperity Irska*“, míní McKay.

Historie svobodného rodičovství v této zemi je taková od dob, kdy ženy začaly mít základní práva. Do té doby byla jejich očekávání velmi nízká, měly pocit, že mají být vděčné za cokoliv, co je jim dáno., deklaruje Kathleen Maher, aktivistka z komunitního centra v Ballymunu. *Šrámy se nezhojí jen tak snadno*, dodává na adresu matek, které si prošly odmítnutím partnera v těhotenství, partnerským násilím, jež vedlo k odchodu ženy a podobnými negativními zkušenostmi, mnohdy stojícími za svobodným mateřstvím. Maher poukazuje na nový rodinný model v Irsku- matku, dceru a její děti. *Babičky se stávají partnerkami matek při výchově dětí*, konstatuje Maher.

Agentura *The One Parent Exchange and Network* (OPEN) přichází se figurou 128 000 rodin osamělé matky. Eurostat poukazuje na zdvojnásobení se jejich počtu mezi lety 1983 a 1996. Proporce domácností svobodných matek vzrostly jen zlehka, ale to je dáno faktem, že 66 % osamělých matek žije se svými rodiči. (Eurostat, 2006). Pouze 27 % žen, příjemkyň OPF žije v samostatné domácnosti.

Frances Byrne, manažerka OPEN, se domnívá, že diskriminace svobodných matek je *velká a živá*. Osamělé matky se velmi často vyskytují v periferních částech města, afektovaných drogami, kriminalitou a antisociálními aktivitami. *Podíváte-li se na osazenstvo věznic,*

velmi často se setkáte se svobodnými matkami a muži, kteří jsou otcové svobodných matek, komentuje Byrne

OPEN v současnosti otevřel kampaň „*Family diversity*“ (Pestrost rodiny). *Ústava stále uznává jen jeden typ rodiny, vedené mužem, ženou a jejich dětmi. Avšak zapomíná na to, že méně než třetina irských domácností vystihuje tento model*“.(Byrne, 2006) OPEN poukazuje na to, že svobodná matka má sice dvakrát nižší daň než manželka, ale také nemá, kvůli nedostatečné a drahé alternativě péče o dítě, možnost pracovat v kvalitní profesi. Kontroly těch, které žádají *Lone-parent benefit* jsou vyšší než těch, kdo platí daň. A když už si svobodná matka najde lepší profesi, dosáhne-li výše platu 115e týdně, přichází o své dávky, čímž je vlastně chycena v „kleci chudoby“ stejně jako když zůstane doma s dítětem na plný úvazek.

4.3 Sociální situace irské svobodné matky

4.3.1 Organizace

Důvodem pro zakládání organizací pro svobodné matky je reprezentace jich samotných nebo jejich zájmů. Organizace tohoto typu existují v Irsku od počátku 70. let. První svépomocná organizace nesla název *Cherish*, podle slova, které se objevilo v *Irish Naional Declaration* (Irské národní deklaraci) asi o padesát let dříve.(Lewis, 1996). Samy sebe nezávaly organizací „outsiderů“, kteří se snaží vybudovat si místo v irské sociální a politické historii. Jednalo se o první veřejný pokus o vyvrácení stigma nemanželského původu. Další organizace se jmenovala *Gingerbread* a věnovala se pomoci osamělým rodičům. *Parents Alone Resource Centre* bylo hnutí pod záštitou *Woman's Aid Refuges*, operující hlavně v severních částech Dublinu, a věnující se přípravě žen postihnutým domácím násilím na odchod od násilnických partnerů.

Zakladatelky Cherish, Parents Alone Resource Centre a Woman's Aid Refuges zůstaly v těsném kontaktu a pracovaly na propagaci feminismu a podporování svobodných matek. Lobbolvaly Parlament, veřejné Instituce a organizace za účelem rozšíření služeb a změny postojů vůči matkám, co samy vychovávají své děti. (Jackson, 1993)

4.3.2 Chybějící otcové

Jedna velká a málokým zkoumaná otázka je: Kde jsou všichni ti chybějící tatínkové? Nedávná studie Dr Valerie Richardson z College University Dublin, zabývající se svobodnými matkami ukazuje, že 40 % z nich má pravidelný kontakt s otcem dítěte, podobné procento však nemá kontakt vůbec. Tento kontakt má tendenci se s časem vytrácet. Většina matek, pobírajících OFP nedostává žádnou finanční pomoc od otců svých dětí.

Významný počet žen zůstal sám, poněvadž jejich partner byl násilník (a) nebo alkoholik (Fitzgerald, 1999), další partneři se vzdali povinnosti nebo byli v jiném vztahu. Některé ženy otěhotněly v krátkodobé známosti.

4.3.3 Změny v okruhu přátel

Svobodná matka může ve svém okolí pozorovat změny postojů bývalých kamarádů. Zvláště v případě, že ji opustí partner. Většina bývalých kamarádů – párů se jí straní, nevěda, jak reagovat na její novou situaci nebo s obavou, že „opuštěnost“ může být nakažlivé či, že vaše nová situace může být ohrožující pro jejich vlastní pár. (Hayman, 2008, s. 159) Avšak zůstat v kontaktu s okolním světem a mít okruh přátel je pro osamělou matku více než žádoucí. Nejen pro ni samotnou, ale hlavně pro její děti. Nová rodinná konstalace musí dostat perspektivu, radí Hayman (2008). Rodina svobodné matky není nijak odlišná od ostatních rodin a má právo se socializovat a dodává, že rodina šťastné svobodné matky je lepší pro dítě, než život v klimatu rodiny dvou nespokojených partnerů. Doba, kdy stigma rodiny, která se neskládá ze *dvou osob odlišného pohlaví žijících v manželství a vychovávajícím své děti* je již dávno pryč a proto více a více matek zažívá tuto situaci. Suzie Hayman, britská poradkyně pro rodičovství doporučuje svobodným matkám, aby ve svém okolí vyhle-

dávaly kamarádky s dětmi v podobné životní situaci. Doporučuje veřejná místa, jako například dětská hřiště, lokální programy pro děti (informace o nich je možné nalézt například na nástěnkách supermarketů, inzerce v novinách...), muzea, parky a volnočasová sportovní a kulturní centra. V Irsku pomáhá zmiňovaná asociace Gingerbread, která organizuje program zaměřený na setkávání osamělých matek, ve formě víkendových aktivit i klubů v pracovní dny. Osamělým maminkám je doporučováno začít s novou aktivitou (tanec, jazyky, divadlo a pro dobu nezbytnou pro tyto aktivity si zajistit hlídání za pomoci své rodiny nebo přátel).

Jak najít přátele online

Virtuální přátelství sice není adekvátním substitutem fyzického kontaktu s přáteli, ale může matkám velmi pomoci. Hayman v *Single parenting* doporučuje tuto formu navazování přátelství jako mezistupeň pro ty ženy, které se momentálně necítí dostatečně sebevědomé pro navazování *liv*“ kontaktu. Účast v online komunitě může být anonymní a trvat dle potřeb ženy. Internetový portál Parenting Plus nabízí sekci pro svobodné matky, v Single Parent Association Network (SPAN) jsou k dispozici diskuzní fóra, na [www. Parents.com](http://www.Parents.com). je rozsáhlá odnož určená svobodným rodičům. Pro zajímavost, existují i stránky pro svobodné otce (HomeDad nebo Singlefathers.com)

4.3.4 Nový partner

Většina svobodných matek se nachází ve fázi hledání nového vztahu. To nemusí být snadné, ať již z důvodu časové omezenosti, velkých nároků na kvality partnera, ztrátou sebevědomí z předchozích neúspěšných vztahů nebo prostě jen zapomněním, „jak na to“. Hayman podotýká, že „*svobodná žena*“ má širší teritorium pro nalezení partnera – škola, práce, kamarádi, kamarádi kamarádů, socializační akce a party, kdežto *svobodná matka většinou nestuduje, málokdy pracuje a večer hlídá děti*. (Hayman, 2008, s. 176). Otvírají se jí ale možnosti seznamovacích agentur nebo online seznamek.

Shrnutí irské svobodné matky

- v Irsku žije 189 000 svobodných matek s dítětem /dětmi (Census, 2006)
- jedna z šesti irských rodin je svobodná matka
- za posledních deset let nárůst svobodných matek o 44 %
- 59 % svobodných matek má jedno dítě, 27 % má dvě děti a 10 % má tři děti
- počet svobodných matek pod 30 let klesá, naopak nad 30 let se zvyšuje, 58 % všech svobodných matek v Irsku je nad 30 let (důvodem rozpad vztahů nebo děti v pozdějším věku)
- počet „teen“ svobodných matek (pod 20 let) klesá ze 4.4 % (1997) na 1.8 % (2007)
- 60 % svobodných matek pracuje, ale většinou na půl úvazku nebo na špatně placených pozicích
- 43,8 % z celkového počtu svobodných matek se nikdy neprovdaly

Konkluze teoretické části

V teoretické části diplomové práce je pojednáváno o historii rodiny a její soudobé odnože- o fenoménu svobodné matky. Opírajíce se o odbornou literaturu je popisována socioeko- nomická situace osamělé matky ve dvou zemích Evropy- České republice a Irské republice. Jelikož má každá země jiný historický a kulturní kontext, můžeme sledovat mnohé rozdíly, ale poněvadž tyto země nejsou diametrálně odlišné, je patrná i spousta shodných rysů. Ná- sledující tabulka má za účel postihnout klíčové jevy této diplomové práce a jejich shodu či odlišnost ve zkoumaných zemích. Na jevy zkoumané v teoretické části bude autorkou na- vázáno v části empirické.

Tab. 4 Srovnání vybraných aspektů zkoumaný problematiku v Česku a Irsku

	ČESKÁ REPUBLIKA	IRSKÁ REPUBLIKA
Počet SM ¹	20 %	jedna z 6matek
Sňatečnost	5.1	7.4
Režim v minulosti	socialismus	demokracie (nadvláda GB)
Náboženství	ateismus	teismus (křesťanství)
Rozvody	1.8	0.6 (od roku 1995)
Antikoncepce	povolena	povolena (1985)
Nesezdaná soužití	12.1 procent párů	11.6 procent párů
Mimomanželská plodnost	34.5 procent	31.8 procent
Mateřská dovolená	6 měsíců	6 měsíců
Rodičovská dovolená	Ano	Ne
Příspěvek svobodné matce	Ano, do životního min.	Ano
Porodné	Ano (13000 Kč)	Ne
Sociální zařízení pro svobodné matky	Ano	Ano
Počet dětí na ženu	1.13	2.2
Potraty	Povoleny od r. 1957	Zakázány
Přídavky na dítě	Ano, dle věku	Ano, plus příplatek na dítě do 5.5 roku
Věk SM při narození prvního dítěte	23.6 let	25 let

¹ SM – svobodná matka. Dále v textu jen SM

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 APLIKAČNÍ ČÁST - VLASTNÍ VÝZKUM

Aplikační část diplomové práce se věnuje výzkumu veřejného mínění o svobodných matkách v České a Irské republice za pomoci rozsáhlého dotazníkového šetření. Konstituce dotazníků se opírá o znalosti místních artefaktů, které podmiňují strukturu otázek. Na výzkum veřejného mínění navazuje sonda do života svobodné matky, formou řízeného rozhovoru, opírajícího se o body v tematicky sestaveném dotazníku. Zkoumanou oblastí je socioekonomické situace osamělé matky v Irsku a ČR.

5.1 Vytyčení cíle

Cílem výzkumné části diplomové práce je za pomoci dotazníků o 19 otázkách získat obraz veřejného mínění o svobodných matkách ve zkoumaných zemích. Rozbor výzkumu veřejného mínění slouží k zodpovězení hypotéz. Dílčími cíli je zjistit životní a finanční situaci svobodné matky v obou zemích a tuto situaci srovnat. Předpokládané rozdíly, které budou formulovány při stanovování hypotéz, mají svůj původ v historicko-kulturních rozdílech obou zemí. Smyslem práce je obohatit potenciálního čtenáře o komplexní pohled na život svobodných matek, a to z perspektivy samotné matky i pohledem na ni zvenku (veřejné mínění).

Konkrétní cíle:

- 1) zjistit názor veřejnosti v obou zemích na vzrůstající počet svobodných matek, na rodinu a nesezdaná soužití
- 2) zjistit, zda vzdělání hraje roli u svobodných matek
- 3) porovnat finanční situaci svobodných matek i rodin v Irsku a v ČR
- 4) zjistit důvody, proč se ženy stávají svobodnými matkami

5) zjistit, zda je zákaz potratů v Irsku příčinou vyššího počtu tavních svobodných matek

6) porovnat šance na opětovné seznámení se svobodných matek v obou zemích

5.2 Formulace problému

Práce se zabývá zkoumáním fenoménu svobodných matek ve dvou zemích s odlišnou historií, kulturou i současnými vývojovými trendy. Obyvatelstvo Irska se orientuje americký a britský životní styl, nemůžeme říci, že Česká republika ne, ale je těmto kulturám poněkud vzdálena jazykem i geografickou polohou. Irsko je zemí se silnou katolickou tradicí, Čechy jsou jedním z nejateističtějších států světa. V Irsku jsou nelegální potraty, v Čechách jsou již déle jako půlstoletí povoleny. Čech je jiný jako Ir. Česká svobodná matka je jiná jako irská, a přece mají společné rysy. V obou případech se jedná o ženy osamocně vychovávající své děti.

Úkolem výzkumu je zjistit a porovnat, jak se v obou zemích svobodná matka staví ke svému vlastnímu statutu a jak se ke svobodné matce staví společnost a stát. Postihnout souvislosti mezi prostředím, kulturou, vzděláním, sociální politikou státu, sexuální osvětou a výskytem svobodných matek. Konkrétní teze jsou formulovány hypotézami, které budou výzkumem potvrzeny nebo vyvráceny.

5.3 Stanovení hypotéz

Výzkum má za úkol ověřit následující hypotézy:

Hypotéza 1.: Veřejnost se domnívá, že počet svobodných matek se zvyšuje, irská i česká veřejnost se může domnívat, že je to způsobeno zákazem potratů v Irsku.

Znění hypotézy 1: *Počet svobodných matek se zvyšuje v obou zemích, v Irsku je to způsobeno především zákazem interrupcí.*

Hypotéza 2.: Z dostupných informací v teoretické části vyplývá, že irská vláda se velmi dobře stará o svobodnou matku. Nechť hypotéza 2 verifikuje tvrzení:

Znění hypotézy 2: *O svobodnou matku je v Irsku lépe postaráno než v České republice.*

Hypotéza 3.: Irsko bývalo zemí tradičních hodnot, orientovaných na víru a rodinu. Hypotéza 3 se domnívá, že irská společnost bude preferovat rodinu před svobodnou matkou výrazněji než společnost česká.

Znění hypotézy 3: *Irská společnost upřednostňuje rodinu před svobodnou matkou markantněji než společnost česká.*

Hypotéza 4.: Irsko je multikulturní zemí, kde každý „dostává druhou šanci“. Můžeme se tedy domnívat, že svobodná matka má vyšší šance na opětovné seznámení se než tatáž žena v České republice.

Znění hypotézy 4: *Veřejnost v Irsku vnímá šance SM na opětovné seznámení se jako vyšší než veřejnost česká.*

Hypotéza 5.: Svobodná matka má nárok na sociální dávky jí určené. Tyto dávky nepřísluší vdané ženě, ale kategorie žen žijících ve volném svazku mohou partnera zapřít, a tyto dávky čerpat. Úkolem hypotézy 5 je zjistit, jak společnost důvěřuje svobodným matkám v obou zemích v ohledu čerpání sociálních dávek. V Irsku je lepší životní úroveň než v ČR, veřejnost by, tudíž, nemusela být tolik angažovaná ve zkoumání šedé politiky různých příjemců sociálních dávek. Nechť to výzkum prověří.

Znění hypotézy 5: *Většina respondentů v obou zemích se domnívá, že žena čerpá výhod svobodných matek, ačkoli žije v partnerském svazku.*

5.4 Dotazníky

Pro výzkum veřejného mínění i rozhovor se svobodnými matkami byl sestaveny a jazykově modifikovány dotazník-viz příloha PI, PII, PIII, PIV (paradoxně originální verze byly v anglickém jazyce, následoval jejich překlad do češtiny). Dotazník šetřící veřejné mínění se skládá z 19 otázek a dotazník, o němž se opírá rozhovor s osamělými matkami obsahuje také 19 otázek.

Konstrukce dotazníku

Dotazník řadíme mezi explorativní metody výzkumu. Při konstrukci dotazníku vycházíme z následujících zásad:

- a) správné vytyčení problematiky
- b) znalost prostředí a problému
- c) účelnost otázek

5.4.1 Výzkumný vzorek a průběh sběru dat

Respondenty pro výzkum veřejného mínění se stali v ČR studenti VŠB Ostrava a občané v městech Kroměříž, Zlín a Ostrava. (Moravský region). Návratnost dotazníků byla 176 kusů z celkového počtu 200 rozdaných. V Irsku výzkum veřejného mínění oslovil občany hrabství Dublin a Meath, a to jedince, pracující pro společnost Ryanair se sídlem na dublinském letišti. Návratnost dotazníků byla 180 kopií ze 200. Česká veřejnost reagovala poněkud nedůvěřivě, irská zvědavě. Zajímavým zjištěním je fakt, že největší úsilí při vyplňování vyvíjeli muži, kteří parafrázovali otázky za účelem snazšího a pečlivého pochopení. Zajistit respondentky pro výzkum „svobodné matky“ bylo poněkud obtížnější. Irské dotazovatelky jsou z velké části letušky ze společnosti Ryanair, další dvě svobodné maminky byly se svými dětmi na kontrole u „Public Health Nurse“ (Středisko veřejného zdraví) a rády zapředly debatu na téma jejich vlastního života. Všechny irské svobodné matky jsou

z hlavního města, Dublinu. Reprezentantky osamělých matek v ČR jsou z obce Zdounky, z města Kroměříže a z Uherského Brodu, tedy provinčních měst. Výzkum tedy nezkoumá jen rozdíl mezi Irskem a Českou republikou, ale také rozdíl mezi irským hlavním městem a českým městysem.

5.4.2 Způsob zpracování dat

Data získaná dotazníkovým šetřením byla vyhodnocena pomocí formátování v MS Excel, následně znázorněna tabulkami (MS Word) a grafy (MS Excel), pro snazší porozumění. Volné odpovědi interpretuje jejich přehled v tabulkách. Výsledky řízeného rozhovoru se svobodnými matkami zachycují pro větší přehlednost (a pro možnost srovnání) tabulky kapitoly 7, opírající se o devatenáct pomocných otázek.

6 VÝSLEDKY DOTAZOVÁNÍ - VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ

Pro výzkum veřejného mínění o svobodné matce v obou zemích slouží totožný, avšak jazykově modifikovaný dotazník skládající se z 19 otázek, z nichž dvě jsou obecného zjišťovacího změření (věk a pohlaví), patnáct nabízí škálu odpovědí a dvě ponechávají prostor pro otevřenou odpověď. Návratnost dotazníků byla 176 v ČR a 180 v Irsku z celkového počtu 200.

6.1 Téma: Pohlaví respondentů

Tab. 6.1 Pohlaví respondentů

POHLAVÍ	ČR	IRSKO
Ženy	116	128
Muži	60	52
Celkem	176	180

Celkem bylo rozdáno 200 dotazníků v obou zemích, návratnost byla 176 výtisků v ČR a 180 v Irsku. Ze 176 dotazovaných bylo v ČR 116 žen a 60 mužů. V Irsku 128 žen a 52 mužů z celkového počtu 180 respondentů.

6.2 Téma: Vzdělání respondentů

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Mé vzdělání je:

Smyslem otázky bylo zjistit vzdělání respondentů reagujících na problematiku svobodných matek v Česku a Irsku.

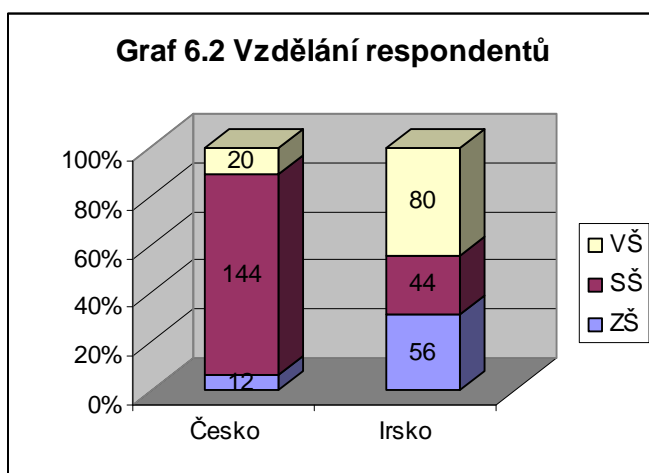
Tab. 6.2 Vzdělání respondentů

VZDĚLÁNÍ	ČR ²	% ³	IRSKO	%
ZŠ	12	7%	56	31%
SŠ	144	82%	44	24%
VŠ	20	11%	80	44%
Celkem	176	100%	180	100%

Z hodnot v tabulce vyplývá, že z celkového počtu dotazovaných v ČR bylo 7 % respondentů se základním vzděláním. 82 % dosáhlo středoškolského vzdělání a 11 % bylo vysokoškoláků. V Irsku bylo vzdělanostní složení respondentů následující: 31 % jich mělo základní vzdělání, 24 % středoškolské a 44 % vysokoškolské vzdělání.

Konkluze: V ČR převažovali mezi respondenty středoškoláci, v Irsku vysokoškoláci.

Graf 1 Vzdělání respondentů

² Absolutní četnost (dále v dokumentu používán název státu)

³ Relativní četnost (dále v dokumentu nahrazeno znakem procent)

6.3 Téma: Dynamika počtu svobodných matek

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Počet svobodných matek v současnosti:

Otázka byla zaměřena na zjištění, zda se dotazovaní domnívají, že počet svobodných matek v jejich zemích roste, klesá nebo je stejný.

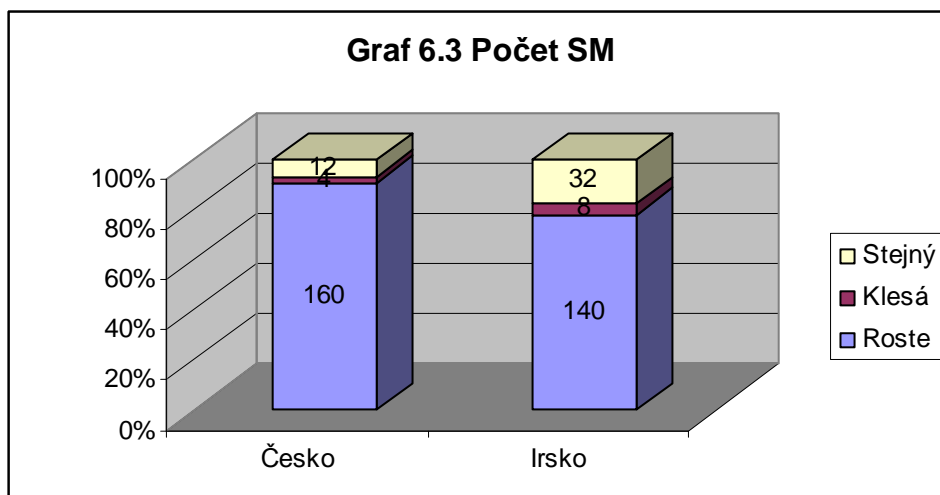
Tab. 6.3 Dynamika počtu svobodných matek

POČET	ČR	%	IRSKO	%
Roste	160	91%	140	78%
Klesá	4	2%	8	4%
Stejný	12	7%	32	18%
Celkem	176	100%	180	100%

Tabulka 6.3 dokumentuje, že v obou zkoumaných zemích má drtivá většina respondentů dojem, že svobodných matek přibývá. 91 % Čechů a 78 % Irů se přiklonilo k možnosti, že počet svobodných matek roste. Zanedbatelné procento dotazovaných v obou zemích se domnívá, že počet svobodných matek (dále jen SM) klesá a 18 % Irů a 7 % Čechů má za to, že jejich počet je stejný.

Konkluze: Češi vidí zvyšující se počet SM v ČR výrazněji jako Irové v Irsku

Graf 2 Dynamika počtu SM

6.4 Téma: Odůvodnění názoru

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Důvodem pro tento jev je, dle mého názoru:

Následující tabulka je interpretací dat otevřených odpovědí. Zaznamenané údaje při shodnosti dvou a více odpovědí.

Tab. 6.4 Odůvodnění názoru

ČESKÁ REPUBLIKA	IRSKÁ REPUBLIKA
SM mají vyšší dávky jako vdané	Jednodušší je žít ve volném svazku než v manželství
SM chce mít volný životní styl bez povinností a zodpovědnosti k partnerovi	Úpadek křesťanské víry a nezodpovědnost mužů
Nezodpovědnost mužů a žen	Svatba je finančně náročná
Muži se nechtějí vázat	SM má více státních dávek než vdaná
Krize rodiny, úpadek morálky	Ženy jsou schopné uživit své dítě samy
Možnosti hlídání dětí, společnost už SM tolik neodsuzuje	Emancipace
Neschopnost žít v dlouhodobém vztahu	Mnoho teenagerů stále nemá dostatečné sexuální vzdělání
Větší rozvodovost	Otázka peněz a kariéry mužů
Kratší vztahy, brzký sex, neochota vstupovat do manželství	Změna společenských postojů, uvolnění morálky
Nedostatek financí na svatbu	Společnost orientovaná materialisticky, muži nemají zájem o děti

Výběr nejčastěji se vyskytujících odpovědí v jednotlivých zemích je ukazatelem toho, že názory veřejnosti se příliš neliší, možná jen v tom, že irská společnost je více znepokojena materialismem a apatií mužů, které jim brání postavit se k situaci zodpovědně, a proto se více a více žen stává svobodnými matkami. U Čechů převládají názory, že ženy nejsou zodpovědné a nechtějí se vázat. V obou zemích se hojně vyskytuje názor, že SM má více finančních zdrojů ve státních dávkách a že svatba je finančně náročná, proto páry nevstupují do manželství.

6.5 Téma: Vliv vzdělání SM na její status

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Má vzdělání vliv na to, že se žena stane svobodnou matkou?

Úkolem otázky je zjistit názor veřejnosti na souvislost mezi vzděláním SM a jejím statutem.

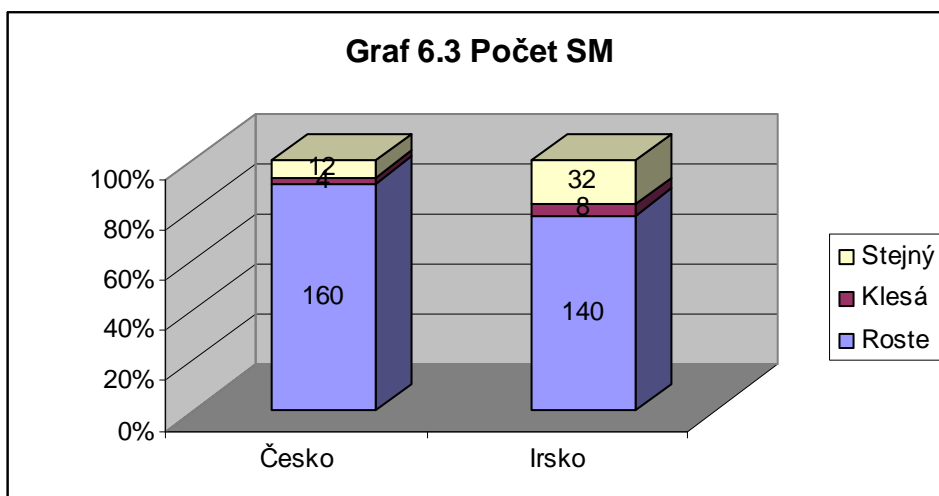
Tab. 6.5 Vliv vzdělání SM na její status

VLIV	ČR	%	IRSKO	%
Ano	68	39%	100	56%
Ne	108	61%	80	44%
Celkem	176	100%	180	100%

Z tabulky 6.5 je patrné, že 39 % českých občanů a 56 % irských občanů je přesvědčena o vlivu vzdělání na to, zda se žena stane nebo nestane svobodnou matkou a zbývajících 61 % Čechů a 44 % Irů zastává názor, že vzdělání nemá vliv na status SM.

Konkluze: Irové připisují vlivu vzdělání na status SM větší váhu než Češi.

Graf 3 Vliv vzdělání SM na její status

6.6 Téma: SM jako rodina

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Považujete SM za rodinu?

Cílem dotazování bylo v tomto případě zjistit, zda veřejnost považuje svobodnou matku za rodinu.

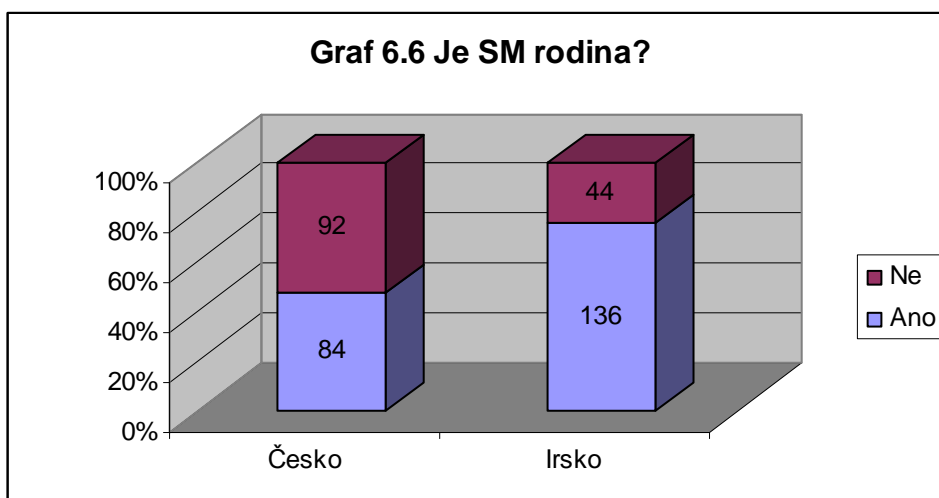
Tab. 6.6 SM jako rodina

POVAŽUJI SM ZA RODINU	ČR	%	IRSKO	%
Ano	84	48%	136	76%
Ne	92	52%	44	24%
Celkem	176	100%	180	100%

Tabulka 6.6 vypovídá o vyrovnaném počtu respondentů v ČR, kteří považují i nepovažují svobodnou matku za rodinu. (Ano 48 % , ne 52 %) V Irsku považuje svobodnou matku za rodinu 76 % dotazovaných a 24 % dotazovaných SM za rodinu nepovažuje.

Konkluze: Svobodnou matku v Irsku považuje za rodinu o čtvrtinu více populace než v ČR.

Graf 4 SM jako rodina

6.7 Téma: Vnímání normality fenoménu SM

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Myslíte si, že být SM je dnes normální?

V následující otázce bylo klíčovým, zda veřejnost považuje SM za běžný jev v dnešní době.

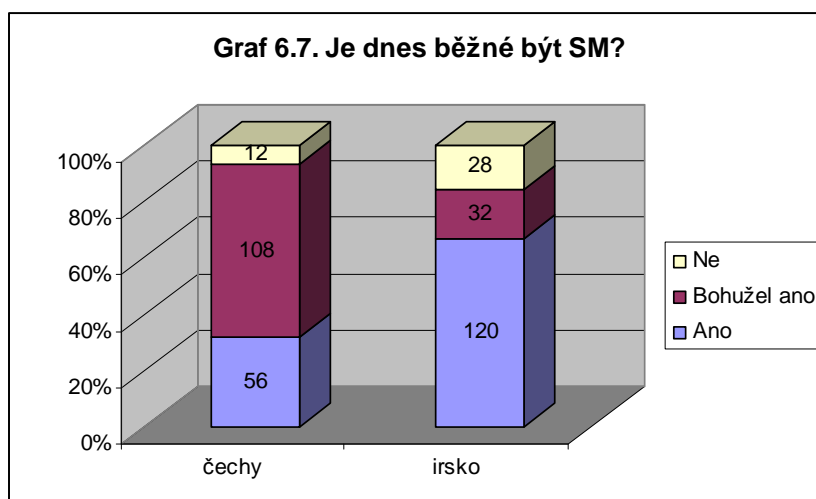
Tab. 6.7 Vnímání normality fenoménu SM

JE BÝT SM NORMÁLNÍ?	ČR	%	IRSKO	%
Ano	56	32%	120	67%
Bohužel ano	108	61%	32	18%
Ne	12	7%	28	16%
Celkem	176	100%	180	100%

Na otázku, zda si myslí, že být svobodnou matkou je v dnešní době normální jev, odpovídá Ano 32 % Čechů a 67 % Irů. Svým „Bohužel ano“ reaguje 61 % Čechů a pouhých 18 % Irů. 7 % českých respondentů a 16 % irských respondentů se domnívá, že být SM v dnešní době není normální.

Konkluze: Irové nevyjadřují svůj nesouhlas nad vysokým počtem SM, Češi ano.

Graf 5 Vnímání normality fenoménu SM

6.8 Téma: Důvody žen pro status SM

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Proč se ženy stávají SM?

Otázka nabídla veřejnosti osm možností, proč by se ženy, dle jejich názoru, mohly stávat svobodnými matkami.

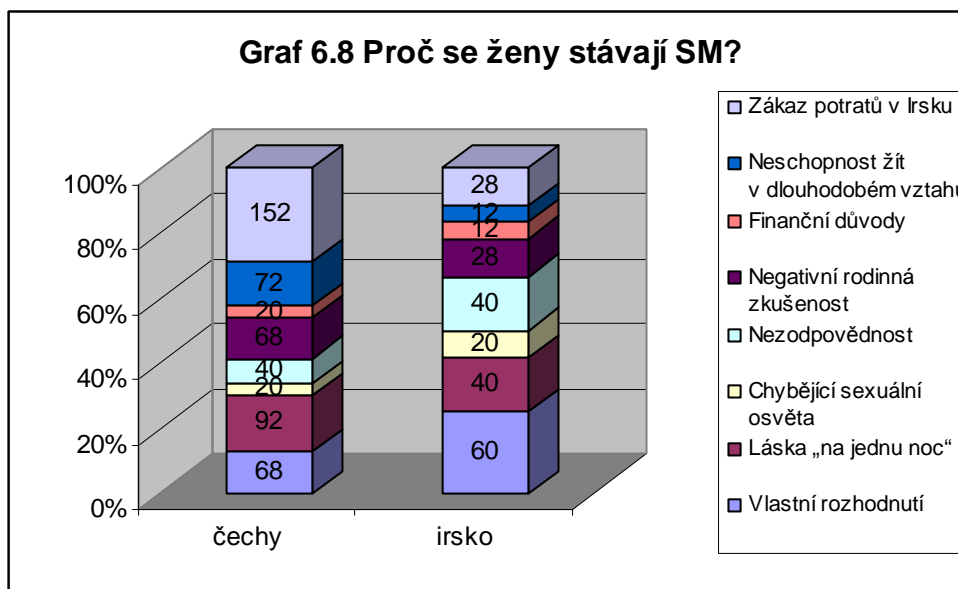
Tab. 6.8 Důvody žen pro status SM

Proč se ženy stávají SM	ČR	%	IRSKO	%
Vlastní rozhodnutí	68	13%	60	25%
Láska „na jednu noc“	92	17%	40	17%
Chybějící sexuální osvěta	20	4%	20	8%
Nezodpovědnost	40	8%	40	17%
Negativní rodinná zkušenost	68	13%	28	12%
Finanční důvody	20	4%	12	5%
Neschopnost žít v dlouhodobém vztahu	72	14%	12	5%
Zákaz potratů v Irsku	152	29%	28	12%
Celkem	532	100%	240	100%

Celkový počet respondentů se v případě této tabulky nezvýšil, ale většina se přiklonila k více možnostem z nabídky, proto je výsledný počet odpovědí výrazně vyšší. Je zajímavé pozorovat položku „Zákaz potratů v Irsku“, pro kterou se vyjádřilo pouhých 12 % Irů, ale 29 % Čechů si myslí, že tento zákaz může být příčinou vysokého počtu SM v Irsku. Čtvrtina irských respondentů se přiklání k názoru, že SM je strůjcem svého statutu vlastním rozhodnutím, což je o polovinu méně, než jak se vyjadřuje česká veřejnost. Nejvíce Čechů si myslí, že za to, že je matka osamělá, může románek „na jednu noc“. Podobný počet hlasů (12 a 13 %) získává názor o vlivu negativní rodinné zkušenosti na jednání ženy v ohledu svobodného mateřství.

Konkluze: Veřejnost se domnívá, že irské svobodné matky svůj status více ovlivňují vůlí a chtěním, Češi proklamují, že český prototyp svůj status získává neuváženým činem.

Graf 6 Důvody žen pro status SM

6.9 Téma: Finanční zajištění SM státem

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Je SM ve vaší zemi státem dobře finančně zajištěna?

Otázka zjišťuje, jak veřejnost v daných státech vidí SM coby objekt státní sociální podpory.

Tab. 6.9 Finanční zajištění SM státem

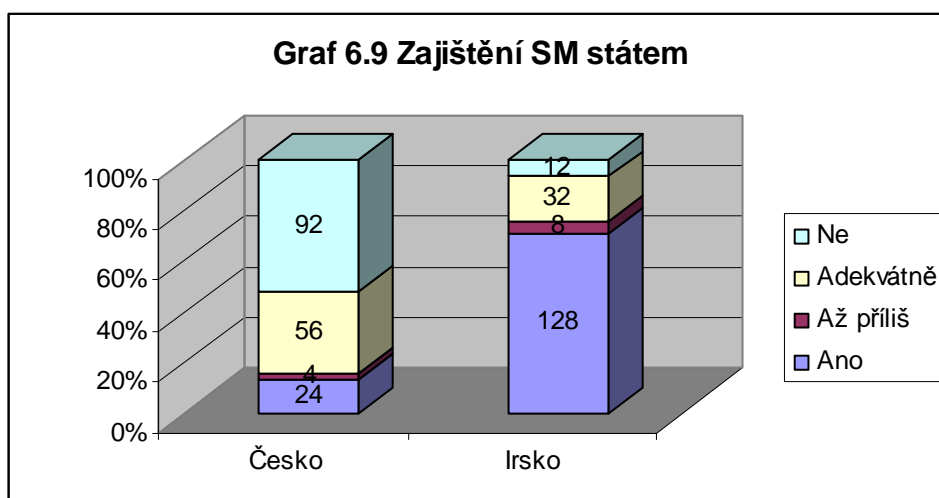
ZAJIŠTĚNÍ SVOBODNÉ MATKY	ČESKÉ	ČR	%	IRSKO	%
Ano		24	14%	128	71%
Až příliš		4	2%	8	4%
Adekvátně		56	32%	32	18%

Ne	92	52%	12	7%
Celkem	176	100%	180	100%

Z tabulky 6.9 vyplývá zajímavý poznatek, a to v oblasti finančního zabezpečení SM státem. Pouze 14 % českých občanů si myslí, že česká svobodná matka je dobře finančně zajištěna, oproti tomu 71 % irských občanů nepochybuje o dobrém standardu SM v Irsku. Variantu „až příliš“ zvolilo nepatrné množství respondentů v obou zemích, 2 % v ČR a 4 % v Irsku. Adekvátní sociální zjištění přiznává SM 32 Čechů a 18 Irů. Celých 52 % české veřejnosti si myslí, že SM není státem dobře finančně zajištěna, v Irsku je to pouze 7 %.

Konkluze: Irská svobodná matka je, podle výsledků výzkumu, podstatně lépe finančně zabezpečena než SM v České republice.

Graf 7 Finanční zajištění SM státem

6.10 Téma: Finanční zabezpečení rodiny státem

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Je o úplnou rodinu ve vaší zemi státem dobře postaráno?

Otázka zjišťuje, jak veřejnost v daných státech vidí rodinu coby objekt státní sociální podpory.

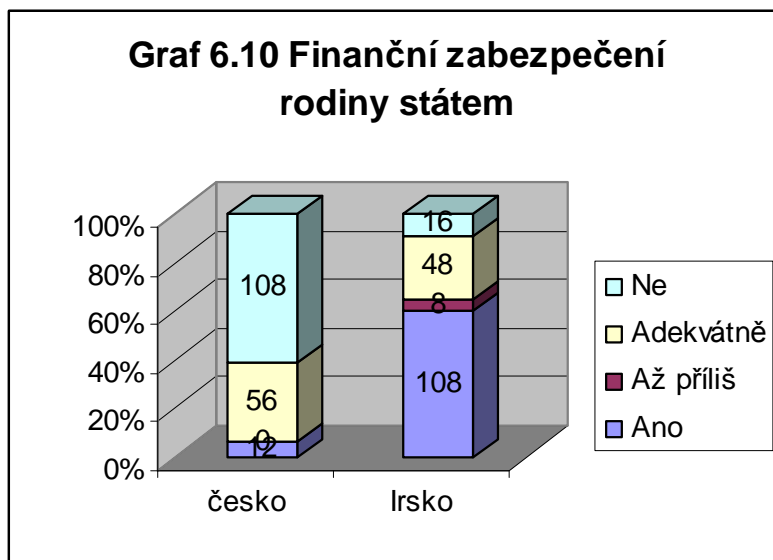
Tab. 6.10 Finanční zajištění rodiny státem

JE O RODINU DOBŘE POSTARÁNO	ČR	%	IRSKO	%
Ano	12	7%	108	60%
Až příliš	0	0%	8	4%
Adekvátně	56	32%	48	27%
Ne	108	61%	16	9%
Celkem	176	100%	180	100%

Tabulka 6.10 srovnává pohled veřejnosti státní rodinnou ekonomiku v obou zemích. Irská veřejnost vidí finanční situaci velmi pozitivně, celých 60 % respondentů se domnívá, že o rodinu je v Irsku dobře postaráno. Tento pozitivismus sdílí jen 7 % českých občanů, kteří naopak deklarují 61 %, že o rodinu v ČR není státem dobře postaráno. Jako nedobrou hodnotí péči o rodinu v Irsku pouhých 9 % dotazovaných. Za adekvátní považuje rodinnou finanční politiku státu 32 % Čechů a 27 % Irů.

Konkluze: V Irsku je o rodinu dobře finančně postaráno stejnou měrou jako v ČR o rodinu dobře postaráno není. (cca 60 % v obou případech).

Graf 8 Finanční zajištění rodiny státem

6.11 Téma: Ideální složení rodiny

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Jak podle vás vypadá ideální rodina?

Následující otázka zkoumá názory dotazovaných na ideální složení rodiny. Nabízí možnosti tradiční rodiny i jejích alternativ.

Tab. 6.11 Ideální složení rodiny

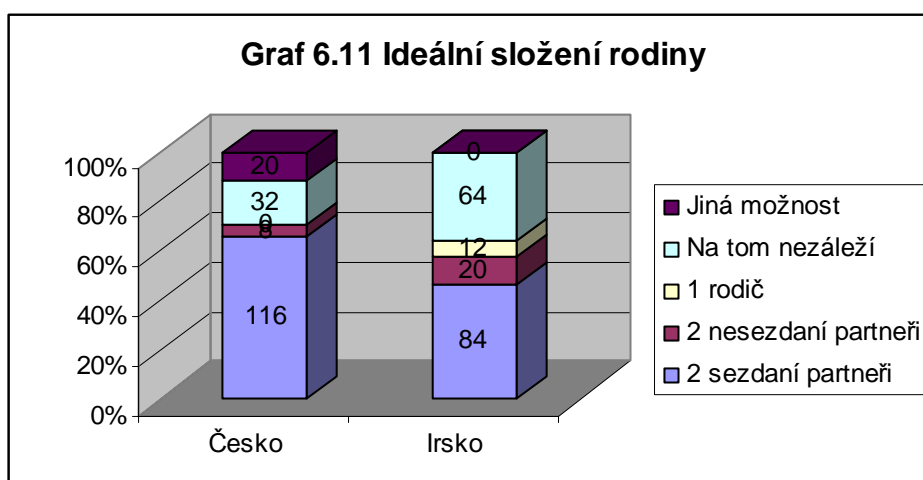
IDEÁLNÍ RODINA	ČR	%	IRSKO	%
2 sezdání partneři	116	66%	84	47%
2 nesezdání partneři	8	5%	20	11%
1 rodič	0	0%	12	7%
Na tom nezále-	32	18%	64	36%

Ží				
Jiná možnost	20	11%	0	0%
Celkem	176	100%	180	100%

Za ideální rodinnou konstalaci považuje dva sezdané partnery 66 % Čechů a 47 % Irů. 5 % českých respondentů a 11 % irských respondentů považuje za ideální nesezdané soužití, pro rodinu jednoho rodiče (SM) se nepřiklání žádný Čech, ale 7 % Irů. Na složení rodiny nezáleží celým 36% irských respondentů a 18% českých respondentů.

Konkluze: Navzdory tradičnímu irskému konzervatismu považuje za ideální žít v manželství pouhých 47 % respondentů. Na rodinném stavu nezáleží 36 procentům respondentů a dokonce se najdou i ti, kteří za ideál považují svobodnou matku. Česká veřejnost více uznává tradiční rodinné uspořádání.

Graf 9 Ideální složení rodiny

6.12 Téma: Šance SM na opětovné seznámení

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Šance SM s dítětem znovu se seznámit jsou:

Na otázku, jakou má svobodná matka šanci najít si nového partnera, odpovídá veřejnost v tabulce 6.12.

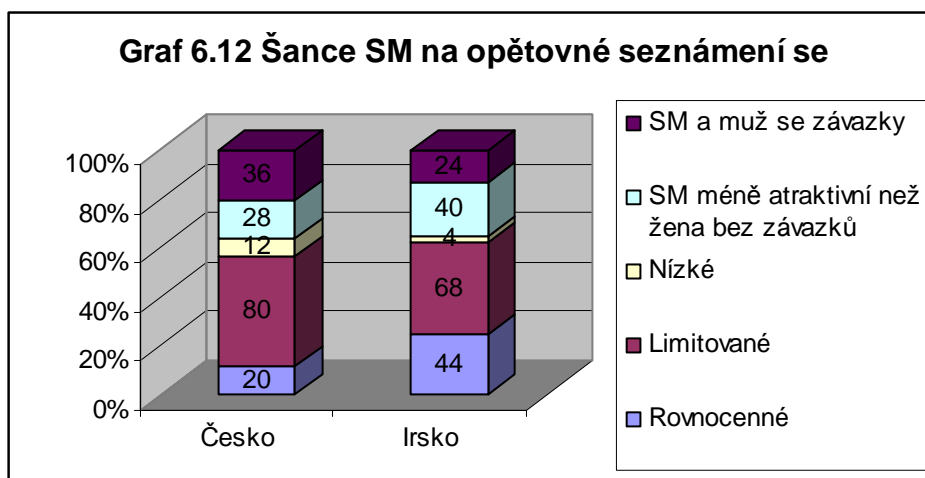
Tab 6.12 Šance SM na opětovné seznámení

Šance SM na opětovné seznámení se	ČR	%	Irsko	%
Rovnocenné	20	11%	44	24%
Limitované	80	45%	68	38%
Nízké	12	7%	4	2%
SM méně atraktivní než žena bez závazků	28	16%	40	22%
SM a muž se závazky	36	20%	24	13%
Celkem	176	100%	180	100%

Tabulka 6.12 nabízí porovnání názorů veřejnosti dvou evropských zemí na opětovné šance SM s dítětem se seznámit. Nejvyšší počet respondentů v obou zemích považuje šance SM na opětovné seznámení se za limitované, 45 % v ČR a 38 % v Irsku. 16 % Čechů a 22 % Irů se domnívá, že SM je méně atraktivní než žena bez závazků. Jako nejpravděpodobnějšího partnera k SM vidí 20 % českých respondentů a 13 % irských respondentů muže se závazky. 24 % Irů a 11 % Čechů vidí šance na opětovné seznámení se SM jako rovnocenné. Za nízké považuje šance SM na opětovné seznámení se pouhých 7 % české veřejnosti a 2 % veřejnosti irské.

Konkluze: Irská společnost se domnívá, že SM má vyšší šance znovu se seznámit (v porovnání s českou společností).

Graf 10 Šance SM na opětovné seznámení

6.13 Téma: Úsudek veřejnosti o SM

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Co si myslíte o svobodné matce?

Následující tabulka je interpretací dat otevřených odpovědí. Zaznamenané údaje při shodnosti dvou a více odpovědí.

Tab. 6.13 Úsudek veřejnosti o SM

ČESKÁ REPUBLIKA	IRSKÁ REPUBLIKA
Mají to v životě těžké	Musí těžce pracovat, jsou na závazek samy
Je to jejich svobodné rozhodnutí	Jsou velmi statečné
Myslím, že touží po partnerovi	Měly by být akceptovány jako jiné matky
Vážím si toho, že si dítě nechaly	Dostaly se do problému, který musí řešit celý život
Nevidím na nich nic špatného	Moc je obdivuji!
Fandím jim	Musí hrát roli ženy i muže

Není to dobré pro dítě	Proč ne?
Myslím, že nevěděly do čeho jdou	Velmi obtížné být na vše sama
Mladé svobodné maminky s kočárkem jsou sexy	„Bad luck-hard times“
Rozhodnutí o dítěti padlo unáhleně	Jakmile má dítě jejich lásku, nevidím ve SM problém
Těžko se mohou podívat normální matce do očí bez výčitek	Normální mámy, které se svým dětem snaží dát jen to nejlepší, jako ostatní mámy
Kdyby vztah fungoval jen kvůli dítěti, nebylo by to šťastné	Dělají ve své situaci maximum
Lituji je, mají těžký život	Musí bojovat vůči předsudkům
Dívám se na ně skrz prsty	Úplná rodina je pro dítě lepší

Konkluze: V obou zemích se setkáváme s pozitivním i negativním hodnocením, irské svobodné matky jsou více obdivovány a je s nimi více soucítěno.

6.14 Téma: Změna veřejného mínění za posledních 20 let

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Změnilo se za posledních 20 veřejné mínění o svobodné matce?

Domnívá-li se veřejnost, že došlo za posledních 20 let ke změně smýšlení o svobodných matkách, zjistíme v následující tabulce.

Tab. 6.14 Změna veřejného mínění o SM za posledních 20 let

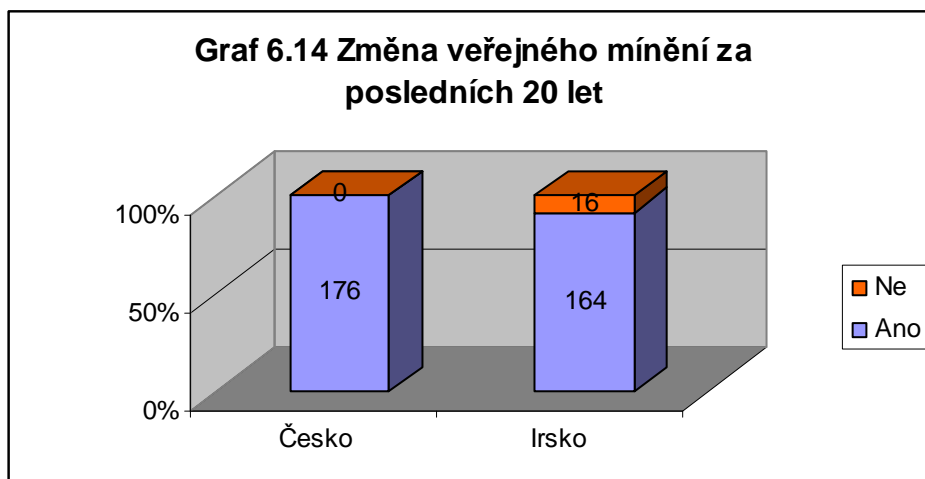
ZMĚNA NÁZORU NA	ČR	%	IRSKO	%

SM				
Ano	176	100%	164	91%
Ne	0	0%	16	9%
Celkem	176	100%	180	100%

Odpovědi veřejnosti na 14.otázku jsou jednoznačné v ČR, 100 % respondentů je názoru, že smýšlení veřejnosti o svobodné matce se za posledních 20 let změnilo. V Irsku je téhož názoru 91 % dotazované populace. Respondenti změnu přičítají uvolnění režimu, v Irsku odklon od tradiční katolické morálky, a většímu porozumění lidí dané situaci. 9 % irské veřejnosti míní, že pohled lidí na SM se za uplynulých 20 let nezměnil. Tento postoj přičítají setrvalému názoru veřejnosti silně ovlivněném katolickou naukou a tím, že lidé se stále pozastavují nad SM.

Konkluze: Postoj veřejnosti ke svobodným matkám se za posledních 20 let změnil.

Graf 11 Změna veřejného mínění o SM za posledních 20 let

6.15 Dilema: 5000 Kč (500 euro) ve prospěch SM nebo rodiny?

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Představte si, že jste kompetentní ve vrcholné politice a máte možnost přidat 5000 Kč (v Irsku 500 euro) měsíčně svobodné matce nebo úplné rodině. Pro koho se rozhodnete?

Dotazovaní mají možnost přidělit vyšší finanční částku ve prospěch úplné rodiny nebo svobodné matky. Tato otázka zkoumá subjektivní faktor potřeby.

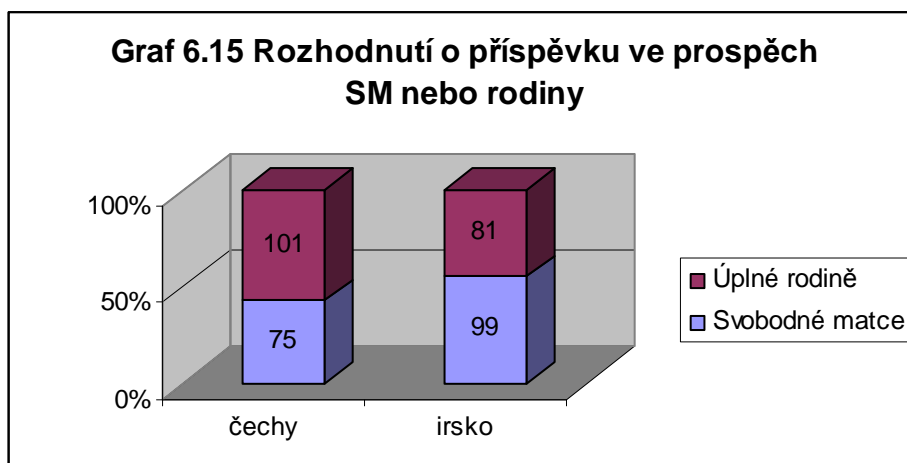
Tab. 6.15 Rozhodnutí o příspěvku ve prospěch SM nebo úplné rodiny

PŘÍDAVEK	ČR	%	IRSKO	%
Svobodné matce	75	43%	99	55%
Úplné rodině	101	57%	81	45%
Celkem	176	100%	180	100%

Z tabulky 6.15 vyplývá, že finanční částku by přidělilo svobodné matce 43 % Čechů a 55 % Irů. Peníze úplné rodině by směřovalo 57 % české dotazované veřejnosti a 45 % irské dotazované veřejnosti.

Konkluze: Irská společnost považuje za potřebnější svobodnou matku než úplnou rodinu. Česká společnost považuje za potřebnější rodinu.

Graf 12 Rozhodnutí o příspěvku ve prospěch SM nebo úplné rodiny

6.16 Téma: Osobní preference respondenta

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Vy sám preferujete?

Respondenti dosud vyjadřovali své mínění o svobodných matkách, nyní mají zaujmout své vlastní stanovisko. Cílem je zjistit, zda dotazovaná veřejnost preferuje kariéru nebo rodinu a srovnat situace v obou zemích. Orientace na kariéru na úkor rodiny je jedním z rysů westernizace společnosti.

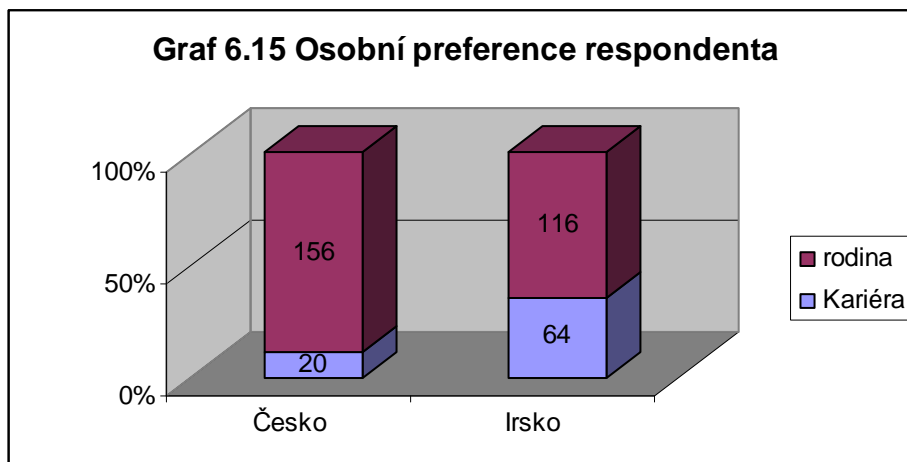
Tab. 6.16 Osobní preference respondenta

PREFERNCE	ČR	%	IRSKO	%
Kariéra	20	11%	64	36%
Rodina	156	89%	116	64%
Celkem	176	100%	180	100%

Tabulka 6.16 ukazuje, že 89 % českých respondentů preferuje rodinu před kariérou. 36 % irských respondentů preferuje kariéru před rodinou.

Konkluze: Společnost v obou zemích preferuje rodinu před kariérou. Irové silněji (o 25 %) preferují kariéru než Češi.

Graf 13 Osobní preference respondenta

6.17 Téma: délka mateřské dovolené

Znění otázky v dotazníkovém šetření: 6 měsíců trvající mateřská dovolená v mé zemi je?

V Irsku byla donedávna mateřská dovolená tři měsíce a rodičovská dovolená neexistuje. V Česku navazuje na šestiměsíční mateřskou dovolenou rodičovská dovolená v rozsahu dvou až čtyř let. Vzniká předpoklad, že názory dotazovaných se budou teritoriálně odlišovat.

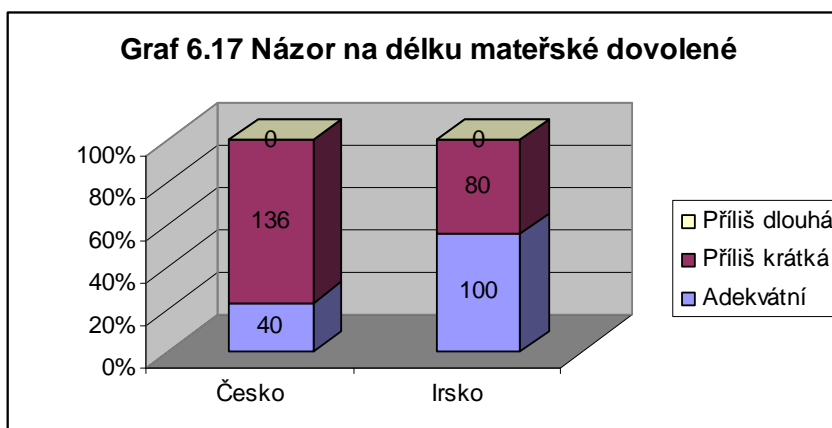
Tab. 6.17 Délka mateřské dovolené

6 MĚSÍCŮ MD JE	ČR	%	IRSKO	%
Adekvátní	40	23%	100	56%
Příliš krátká	136	77%	80	44%
Příliš dlouhá	0	0%	0	0%
Celkem	176	100%	180	100%

Z tabulky 6.17 vyplývá, že žádný respondent nepovažuje 6 měsíců trvající mateřskou dovolenou za příliš dlouhou. 56 % Irů a 23 % Čechů považuje 6 měsíců za adekvátní dobu a 77 % Čechů a 44 % Irů se domnívá, že 6měsíční mateřská dovolená je příliš krátká.

Konkluze: Většina (77 %) Čechů považuje MD za příliš krátkou, nadpoloviční většina (56 %) Irů považuje MD za adekvátní.

Graf 14 Délka mateřské dovolené

6.18 Téma: Odůvodnění preference nesezdaného soužití před sňatkem

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Proč si myslíte, že páry preferují nesezdané soužití před sňatkem?

Úkolem následující otázky je zjistit, zda páry preferují sňatek nebo nesezdané soužití. Za předpokladu inklinace k nesezdanému soužití je otázkou, proč tak činí.

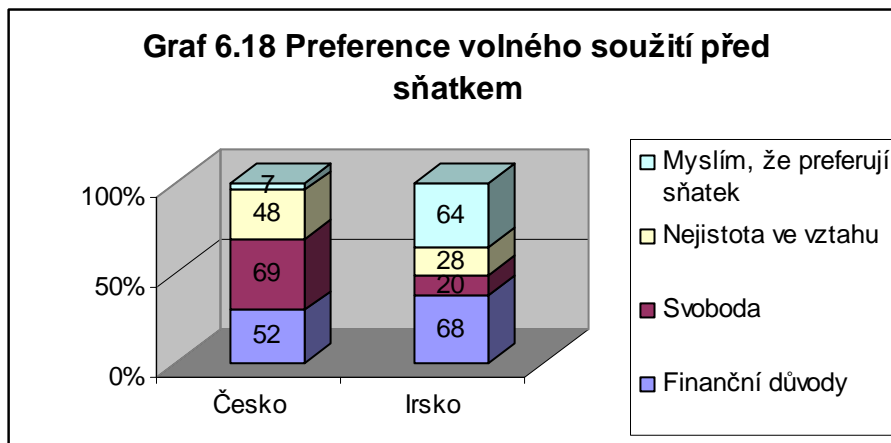
Tab. 6.18 Preference nesezdaného soužití před sňatkem

PREFERENCE NESEZDANÉHO SOUŽITÍ PŘED SŇATKEM	ČR	%	IRSKO	%
Finanční důvody	52	30%	68	38%
Svoboda	69	39%	20	11%
Nejistota ve vztahu	48	27%	28	16%
Myslím, že preferují sňatek	7	4%	64	36%
Celkem	176	100%	180	100%

Hodnoty v tabulce 6.18 ukazují, že 30 % respondentů v České republice a 38 % respondentů v Irské republice se domnívá, že páry preferují volné soužití před sňatkem z finančních důvodů. Za účelem zachování si svobody se k volnému soužití uchyluje, dle názoru veřejnosti, 39 % Čechů a 11 % Irů. Z důvodu nejistoty ve vztahu se k nesezdanému soužití místo sňatku rozhodne 27 % Čechů a 16 % Irů. Pouhých 7 % procent českých respondentů se domnívá, že páry preferují sňatek před ostatními formami soužití. V Irsku je preference sňatku 36 %.

Konkluze: Irové preferují sňatek podstatně více než Češi. (o 29 %). Vysoké procento Čechů si chce uchovat svobodu, proto nevolí sňatek, a v obou státech je obdobné procento respondentů, kteří se domnívají, že páry nevstupují do manželství z finančních důvodů.

Graf 15 Preference nesezdaného soužití před sňatkem

6.19 Téma: Zneužívání dávek určených svobodným matkám

Znění otázky v dotazníkovém šetření: Myslíte si, že většina nesezdaných žen, které žijí s partnerem, zároveň čerpají dávky určené svobodným matkám?

Otázka se zaměřuje na zjištění, zda nesezdané ženy nezneužívají dávky určené svobodným matkám.

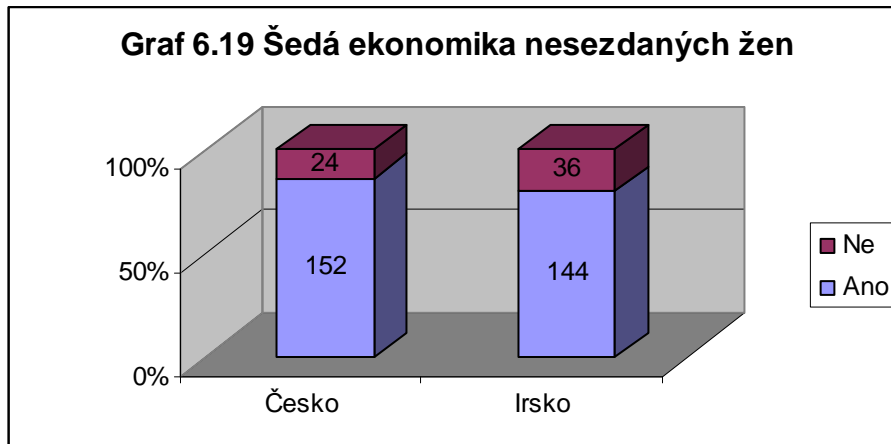
Tab. 6.19 Šedá ekonomika nesezdaných žen

ŠEDÁ EKONOMIKA	ČR	%	IRSKO	%
Ano	152	86%	144	80%
Ne	24	14%	36	20%
Celkem	176	100%	180	100%

Z tabulky 6.19 vyplývá, že 86 % české populace a 80 % irské populace se domnívá, že nesezdané ženy žijí v domácnosti s partnerem, ale přesto čerpají dávky určené svobodným matkám. 14 Čechů a 20 Irů svobodným matkám věří.

Konkluze: Většina veřejnosti se domnívá, že přídavky určené svobodným matkám jsou zneužívány nesezdanými ženami.

Graf 16 Šedá ekonomika nesezdaných žen

7 VÝSLEDKY DOTAZOVÁNÍ - SVOBODNÁ MATKA IRKA A ČEŠKA

7.1 Otázka: Jaký je váš rodinný stav?

Tab. 7.1 Rodinný stav SM

JSEM	ČR	IR
Svobodná	5	4
Žiji s partnerem	3	4
Jsem vdaná	0	0
Celkem	8	8

Ze zkoumaného vzorku osmi svobodných matek bylo vpravdě svobodných pět z osmi v ČR a polovina, čtyři z osmi, v Irsku. S partnerem žily tři ženy v ČR a čtyři ženy v Irsku.

7.2 Otázka: Jaké je Vaše vzdělání?

Tab. 7.2 Vzdělání SM

VZDĚLÁNÍ	ČR	IR
ZŠ	5	3
SŠ	2	3
VŠ	1	2
Celkem	8	8

Z celkového počtu osmi dotazovaných českých svobodných matek mělo pět základní vzdělání, dvě středoškolské a jedna vysokoškolské vzdělání. Z celkového počtu osmi ir-

ských svobodných matek mělo shodně po třech ženách základní a středoškolské vzdělání a dvě byly vysokoškolačky. Reprezentativní vzorek osmi žen je příliš nízký počet na vyvození závěrů, ale mohl by podporovat teorii, že klasický typ české svobodné matka je žena se základním vzděláním. Tento typ se, podle výzkumu Českého sociologického ústavu AV ČR, řadí k nedobrovolným svobodným matkám, které mimomanželským početím dítěte mnohdy řeší svoji neatraktivitu pro pracovní trh.

7.3 Otázka: Plánovala jste své dítě?

Tab. 7.3 Plánování rodičovství

DÍTĚ PLÁNOVANÉ	ČR	IR
Ano	3	2
Ne	5	6
Celkem	8	8

Tabulka 7.3. zachycuje odpovědi žen na otázku, zda své nemanželské dítě plánovaly. Pět českých svobodných matek odpovědělo, že ano a tři, že ne. V Irsku přiznalo šest žen, že dítě neplánovalo a dvě odpověděly, že dítě bylo plánované.

Závěr: Porovnáním odpovědí žen v obou zemích získáme obdobné výsledky, a to, že nadpoloviční většina českých a irských svobodných matek své dítě neplánovala.

7.4 Otázka: Považujete ve své zemi dostupné metody pro plánování rodičovství?

Tab. 7.4 Dostupnost metod pro plánování rodičovství

INFORMOVANOST	ČR	IR
Dostupná	7	3

Nedostupná	1	3
Neexistující	0	2
Celkem	8	8

Rozdílnost výpovědí žen na otázku dostupnosti metod pro plánování rodičovství v jejich zemích demonstruje tabulka 7.4. V ČR označilo za dostupnou nabídku metod pro plánování rodičovství sedm z osmi dotazovaných žen, kdežto v Irsku vypovídaly tři ženy o nedostupnosti metod a dvě je dokonce označily za neexistující. Jen tři svobodné matky souhlasily s tvrzením, že sexuální osvěta je v Irsku dostupná.

Závěr: Zhodnocením třetí otázky bychom se mohly domnívat, že v ČR je lepší dostupnost metod plánování rodičovství a sexuální osvěta je tím pádem na vyšší úrovni než v Irsku.

7.5 Otázka: Jaký máte názor na užívání antikoncepce?

Tab. 7.5 Názory na užívání antikoncepce

UŽÍVÁNÍ ANTI-KONCEPCE JE	ČR	IR
Dobré a zodpovědné	7	5
Nedobré, ale zodpovědné	1	2
Proti morálce, náboženství, přesvědčení	0	1
Proti zdraví	0	0
Celkem	8	8

Zjišťováním názoru svobodných matek na užívání antikoncepce ve zkoumaných zemích vyplynulo, že sedm z osmi českých svobodných matek považuje užívání antikoncepce za dobré a zodpovědné. Zbylá žena z celkového počtu osmi se domnívá, že užívat antikoncepci je nedobré, ale stále zodpovědné. V Irsku pět SM zastává názor, že regulovat početí an-

tikoncepce je dobré a zodpovědné, dvě dotazované si myslí, že je to nedobré, ale zodpovědné a pro jednu respondentku je užívání antikoncepce v rozporu s morálkou a náboženstvím.

Závěr: Zkoumaný vzorek českých svobodných matek je ve věci užívání antikoncepce za jedno v názoru, že je to „dobré a zodpovědné“.

7.6 Otázka: Jaká je vaše antikoncepční metoda?

Tab. 7.6 Antikoncepční metody

MÁ ANTIKONCEPČNÍ METODA	ČR	IR
žádná	0	0
Prezervativ	1	0
Pilulka nebo nitroděložní	5	2
Přerušovaná soulož	1	1
Metoda plodných a neplodných dní	1	5
Jiná	0	0
Celkem	8	8

Šestou otázkou byla zjišťována osobní preference antikoncepční metody. V ČR se pět z osmi dotazovaných žen spoléhalo na antikoncepci hormonální nebo nitroděložní, další dvě dotazované používaly metody plodných a neplodných dní a přerušované soulože. V Irsku byl výsledek opačný, pět žen se spoléhalo na výpočet plodných a neplodných dní a tři volily metodu přerušovací nebo hormonální antikoncepci.

Závěr: Zástupný vzorek českých svobodných matek se více spoléhal na hormonální antikoncepci než zástupný vzorek SM irských, ty preferovaly metodu přirozeného plánování rodičovství.

7.7 Otázka: Jaký je Váš postoj k interrupci (terminaci těhotenství)?

Tab. 7.7 Postoj SM k interrupcím

POSTOJ INTERRUPCÍM	K	Č	IR
Souhlasím		3	0
Právo každé matky		2	3
Nesouhlasím(náboženské důvody)		1	2
Nesouhlasím, ale respektuji výjimky (incest, znásilnění)		2	3
Celkem		8	8

Tabulka 7.7 interpretuje názory zkoumaného vzorku svobodných matek na terminaci těhotenství. Tři české ženy souhlasí s interrupcemi, dvě je považují za právo každé ženy, jedna s interrupcemi nesouhlasí z náboženského důvodu a dvě ženy nesouhlasí s potraty, ale respektují je v případě incestu nebo znásilnění. V Irsku s potraty nesouhlasí ani jedna dotazovaná SM, za právo každé matky je považují tři ženy, kvůli náboženství s nimi nesouhlasí dvě respondentky a v případě znásilnění nebo incestu by s nimi souhlasily tři SM.

Závěr: Výzkumný vzorek českých SM má liberálnější názory na interrupce než irský výzkumný vzorek žen-svobodných matek. Tento fakt je pravděpodobně dán zákazem interrupcí v Irsku.

7.8 Otázka: Jak se cítíte jako svobodná matka?

Tab. 7.8 Sebehodnocení žen svobodných matek

BÝT SM JE	ČR	IR
Absolutně normální	5	2

v dnešní době		
Ponižující	1	0
Náročné	2	4
Nedobré, dítě má právo mít 2 rodiče	0	2
Celkem	8	8

Další otázka řízeného rozhovoru se SM v ČR a Irsku zjišťovala, jak se ženy cítí ve společnosti coby SM. Pět českých SM považuje svůj status za absolutně normální v dnešní době. Jedna SM považuje svůj úděl za ponižující a dvě vidí svoji situaci jako náročnou. V Irsku se dvě SM považovaly za absolutně normální v dnešní době, čtyři ženy vnímaly svoji situaci jako náročnou a dvě zastávaly názor, že být SM není dobré, poněvadž dítě má právo na dva rodiče.

Závěr: Zástupkyně českých SM mají tendence se považovat za absolutně normální v dnešní době, na rozdíl od Irek, které vidí svůj úděl jako náročný a nedobrý pro dítě, které má právo na oba rodiče.

7.9 Otázka: Jaká je Vaše finanční situace a životní úroveň?

Tab. 7.9 Finanční situace a životní úroveň

FINANČNÍ SITUACE	ČR	IR
Uspokojivá	1	4
Žití od“ výplaty k výplatě“	3	1
Lepší standard	0	3
Neuspokojivá	4	0
Celkem	8	8

Devátá otázka má za cíl podpořit výzkum veřejného mínění, a to zjišťováním spokojenosti se svou životní úrovní a finanční situací mezi samotnými svobodnými matkami. V ČR jedna svobodná matka odpověděla, že její finanční situace je uspokojivá, tři žijí „od výplaty k výplatě“ a čtyři označily svoji situaci za neuspokojivou. V Irsku je finanční situace uspokojivá pro čtyři z osmi dotazovaných, tři označily svoji životní úroveň za lepší standard a jedna žila „od výplaty k výplatě“.

Závěr: Finanční situace zkoumaného vzorku SM v ČR je spíše neuspokojivá a hospodaření „od výplaty k výplatě“, Irky si pochvalují lepší standard nebo jsou se svojí finanční situací spokojeny.

7.10 Otázka: Cítíte se osamocena?

Tab. 7.10 Osamělost SM

CÍTÍM SE OSAMOCENÁ	ČR	IR
Ano	2	0
Ne	1	3
Někdy	4	5
Často	1	0
Celkem	8	8

Při desáté otázce byla zavedena řeč na pocity osamělosti. Dvě české SM si stěžovaly, že se cítí osamocené. Čtyři se cítily osamocené někdy, jedna často a jedna vůbec. V Irsku se pět z osmi žen cítilo osamocených někdy a tři se osamoceny necítily.

Závěr: Polovina dotazovaných žen v obou zemích se občas cítí osamělá, tři Irky se osamělé necítily a dvě Češky se osamoceny cítily často.

7.11 Otázka: Jaká je nabídka aktivit pro svobodné matky ve Vašem okolí?

Tab. 7.11 Volnočasové aktivity pro SM

NABÍDKA	ČR	IR
Uspokojivá	0	0
Neuspokojivá	8	6
Něco mezi a) a b)	0	2
Celkem	8	8

Na otázku „ Jaká je nabídka aktivit pro svobodné matky ve vašem okolí“ odpovídaly SM v obou zemích velmi negativně. Osm z osmi českých SM potvrdilo, že nabídka aktivit pro SM v jejich okolí je neuspokojivá. V Irsku týž názor zastávalo šest z osmi dotazovaných a zbylé dvě odpovídaly, že nabídka je na pomezí uspokojenosti.

Závěr: Nabídka aktivit pro svobodné matky v obou zemích je neuspokojivá.

7.12 Otázka: Jaké aktivity Vám nejvíce chybějí?

Tab. 7.12 Aktivity, které SM nejvíc chybějí

ČR	IR
Cvičení pro maminky s dětmi	Nikdy jsem o žádných aktivitách pro SM neslyšela.
Cestovatelský klub	Chybí mi místo, kde se můžu vypovídat ze svých těžkostí.
Organizovaná skupinka svobodných matek, přístupná všem zájemkyním	Chybí mi nějaká SM na procházky v parku
Dětské masáže	Seznamka pro svobodné ženy a muže

Ne všechny ženy byly schopné odpovědět na otázku, jaké aktivity pro SM jim nejvíce chybí. Některé se vyjadřovaly, že neví, co by uvítaly.

Shrnutí: SM v obou zemích by uvítaly organizovaná setkávání SM za různými účely (sport, kultura, cestování).

7.13 Otázka: Jak si myslíte, že Vás, jako SM, hodnotí okolí?

Tab. 7.13 Jak SM vnímají hodnocení okolí

POSTOJ OKOLÍ K SM	ČR	IR
Akceptuje	3	6
Neakceptuje	2	0
Toleruje	3	2
Celkem	8	8

Další otázka se zaměřovala na to, jak vnímají SM hodnocení okolí. Z osmi dotazovaných SM v ČR odpovídaly tři, že se cítí okolím akceptováno, další tři cítí, že je okolí toleruje a dvě se cítí neakceptovány. Šest irských SM se cítí okolím akceptováno a dvě tolerovány.

Závěr: Dvě české SM se cítily okolím neakceptovány. Tři měly pocit, že je společnost „pouze“ toleruje. Irská veřejnost pravděpodobně zaujímá ke SM tolerantnější přístup než veřejnost česká.

7.14 Otázka: Kdybyste mohla svou současnou situaci nějak změnit, v jakém by to bylo ohledu?

Tab. 7.14 Potenciální změny současné situace

ZMĚNA	ČR	IR
Počkala bych s dítětem	4	2
Nic bych neměnila, jsem	0	4

šťastná		
Jsem spokojená, mám dobré sociální dávky	1	0
Přála bych si vyzrálějšího partnera	1	2
Použila bych spolehlivější antikoncepční metodu	2	0
Jiná možnost	0	0
Celkem	8	8

Zajímavým tématem k rozhovoru byla otázka čtrnáctá, jakým způsobem a v jakém ohledu by SM změnila svoji situaci kdyby jim to bylo umožněno. Čtyři z osmi českých respondentek se vyjádřilo, že by počkalo s dítětem, jedna je se svou situací spokojená, protože dostává dobré sociální dávky, jedna by si přála vyzrálějšího partnera a dvě by bývaly použily spolehlivější antikoncepční metodu. Dvě z osmi irských respondentek by s dítětem počkaly, čtyři by nic neměnily, jsou šťastné v současné situaci a dvě by si přály vyzrálějšího partnera.

Závěr: Polovina dotazovaných Irek je spokojená jako svobodné matky, polovina českých respondentek by počkala s dítětem.

7.15 Otázka: Zvládáte péči o dítě svépomocí nebo Vám někdo pomáhá?

Tab. 7.15 Péče o dítě

PÉČI O DÍTĚ ZVLÁDÁM	ČR	IR
Úplně sama	2	1
S pomocí rodiny	5	3
S pomocí přátel	0	0

S pomocí partnera	1	2
Babysitter, školka, chůva	0	2
Celkem	8	8

Patnáctá otázka se zabírala tím, jak svobodné matky zvládají péči o dítě. Dvě Češky se staraly o dítě úplně samy, pěti s péčí o dítě pomáhala jejich rodina a jedné její partner. V Irsku byla na péči o své dítě sama jedna dotazovaná, třem pomáhaly s dítětem jejich rodiny, dvěma pomáhal partner a dvě měly na pomoc chůvu.

Závěr: Většina dotazovaných svobodných matek v obou zemích není na péči o dítě sama.

7.16 Otázka: Jaký je Váš ideál partnerského soužití?

Tab. 7.16 Ideál partnerského soužití

MŮJ IDEÁL	ČR	IR
Sňatek	6	5
Samostatnost, svoboda	0	0
Nesezdané soužití	2	0
Nemám ideál	0	3
Celkem	8	8

Tabulka 7.16 zachycuje názory svobodných matek na ideál partnerského soužití. Pro šest českých respondentek je ideálem sňatek, pro dvě nesezdané soužití. V Irsku považuje pět svobodných matek za ideál sňatek a tři dotazované nemají ideál.

Závěr: Pro většinu dotazovaných SM je ideální formou partnerského soužití sňatek.

7.17 Otázka: Plánujete mít jako SM více než jedno dítě?*Tab. 7.17 SM a počet dětí*

VÍCE JAK 1 DÍTĚ JAKO SM	ČR	IR
V žádném případě	4	1
Proč ne	1	1
Ano, ale jen s pomocí partnera	3	6
Celkem	8	8

Další otázkou bylo, zda žena plánuje jako svobodná matka více jako jedno dítě. Čtyři z osmi dotazovaných v ČR odpovědělo, že v žádném případě, jedna zastávala názor „proč ne“ a tři ženy se dalším dítětem nebrání, ale jen s pomocí partnera. V Irsku byla jedna dotazovaná proti více dětem jako SM, jedna se přiklonila k „proč ne“ a šest žen by si na další dítě trouflo jen s pomocí partnera.

Závěr: Polovina českých SM by v žádném případě nechtěla další dítě jako svobodná matka, v Irsku by plánovalo další dítě šest z osmi dotazovaných, ale jen za pomoci partnera.

7.18 Otázka: Jak hodnotíte délku mateřské dovolené (6 měsíců)?*Tab. 7.18 Délka mateřské dovolené*

DÉLKA MD JE	ČR	IR
Adekvátní	2	5
Příliš krátká	6	3
Příliš dlouhá	0	0
Celkem	8	8

Názory matek na délku mateřské dovolené, která je v obou zemích shodně šest měsíců, zachycuje tabulka 7.18. Žádná SM si nemyslí, že by doba šesti měsíců byla příliš dlouhá. Dvě Češky ji považují za adekvátní a šest za příliš krátkou. Irské SM považují 6měsíční dobu mateřské dovolené za adekvátní v pěti z osmi případů, zbývající tři SM ji považují za příliš krátkou.

Závěr: Většina dotazovaných SM v ČR považuje 6měsíční mateřskou dovolenou za příliš krátkou, většina irských SM za adekvátní. Tento výsledek je zřejmě dá tím, že ještě v nedávné minulosti byla doba mateřské dovolené v Irsku pouhé tři měsíce. Irské matky proto oceňují prodloužení doby ze tří na šest měsíců.

7.19 Otázka: Co vy a zaměstnání?

Tab. 7.19 SM a zaměstnání

PRACUJI	ČR	IR
Na plný úvazek (mám hlídání pro dítě)	1	4
Na poloviční úvazek (mám hlídání pro dítě)	1	0
Jsem na MD, RD a plánuji návrat do práce	3	4
Jsem na MD, RD a neplánuji návrat do práce	2	0
Jsem doma s dítětem a starám se o něj na plný úvazek	1	0
Celkem	8	8

Tabulka 7.19 interpretuje výpovědi SM o skloubení své rodičovské role se zaměstnáním. Jedna z dotazovaných SM v ČR pracovala na plný úvazek s tím, že má zajištěno hlídání

pro dítě. Jedna SM pracovala na poloviční úvazek a měla zajištěno hlídání pro dítě. Tři SM byly na mateřské nebo rodičovské dovolené a plánovaly návrat do práce, dvě SM byly na mateřské nebo rodičovské dovolené a neplánovaly návrat do práce a jedna SM byla v domácnosti a starala se plně o dítě. V Irsku byly čtyři SM na mateřské dovolené a plánovaly návrat do práce a čtyři SM pracovaly na plný úvazek s tím, že měly zajištěno hlídání pro dítě.

Závěr: Po šesti měsících mateřské dovolené bude většina irských SM pracovat minimálně na poloviční úvazek. Většina českých SM bude po šesti měsících mateřské dovolené čerpat rodičovskou dovolenou.

Vysvětlení rozdílné situace v ČR a IR:

V Irské republice neexistuje rodičovská dovolená, žena po šesti měsících mateřské dovolené musí nastoupit do práce, jinak ztrácí pracovní místo. V České republice má žena právo čerpat rodičovskou dovolenou po dobu dvou až čtyř let. Proto čtyři ženy z osmi pracují na plný úvazek a děti jim hlídá chůva. Ty, co jsou v Irsku na mateřské dovolené jsou matkami dětí mladších šesti měsíců. Irská matka je oprávněna čerpat každým rokem 3 měsíce neplaceného volna do doby, než její nejmladší dítě dosáhne osmi let.

8 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Hypotéza 1

Znění hypotézy 1: *Počet svobodných matek se zvyšuje v obou zemích, v Irsku je to způsobeno především zákazem interrupcí.*

Z tabulky 6.3 lze usuzovat, že počet svobodných matek zdánlivě roste v obou zemích, česká populace vnímá tento fakt ještě výrazněji než irská (91 % Čechů oproti 71 % Irů). Tabulka 6.4 interpretuje názory občanů jednotlivých zemí, proč tomu tak je. Výběr nejčastěji se vyskytujících odpovědí v obou zemích je ukazatelem toho, že názory veřejnosti se příliš neliší, možná jen v tom, že irská společnost je více znechucena materialismem a apatií mužů, které jim brání postavit se k situaci zodpovědně, a proto se více žen stává svobodnými matkami. U Čechů převládají názory, že ženy nejsou zodpovědné a nechtějí se vázat. V obou zemích se hojně vyskytuje názor, že SM má více finančních zdrojů ve státních dávkách oproti vdané a že svatba je finančně náročná, proto páry nevstupují do manželství. Téměř shodné procento respondentů (12 % a 13 %) přisuzuje nárůst počtu SM negativní rodinné zkušenosti ženy.

Podle výsledků grafu 6.9 si Irové nemyslí, že by zvyšující se počet svobodných matek byl důsledkem zákazu interrupcí v Irsku. Tuto domněnku potvrzují tabulkou 7.7 i samy irské svobodné matky, které s interrupcemi nesouhlasí, to znamená, že ilegality potratů svým postojem podporují. Naopak Češi mají tendenci nárůst svobodných matek v Irsku přičítat ilegality potratů. Česká SM tuto tezi podporuje svým souhlasným postojem k interrupcím. (Tabulka 7.7) Je tedy možné usuzovat, že jestliže česká SM vidí, že irské matce je upřeno právo vykonat v případě nechtěného těhotenství potrat, může se domnívat, že je to příčinou zvyšujícího se počtu SM v Irsku. Tabulka 7.7 interpretuje názory zkoumaného vzorku svobodných matek na terminaci těhotenství. Výzkumný vzorek českých SM má liberálnější názory na interrupce než irský výzkumný vzorek žen-svobodných matek. Tento fakt je pravděpodobně dán zákazem interrupcí v Irsku.

První část hypotézy se tedy potvrdila, počet svobodných matek vzrůstá, druhá část se nepotvrdila, poněvadž v Irsku tento nárůst, podle výzkumu, není dán zákazem interrupcí.

Hypotéza se potvrdila zčásti.

Hypotéza 2

Znění hypotézy: *O svobodnou matku je v Irsku lépe postaráno než v České republice.*

Z tabulky a grafu 6.9 vyplývá, že 71 irských respondentů a pouhých 14 českých respondentů se domnívá, že o SM je v jejich zemi dobře postaráno. 52 českých respondentů přitom tvrdí, že o SM v naší zemi dobře postaráno není. Ke komplexnímu vyhodnocení hypotézy 2 posloužila tabulka 7.9, ve které hodnotí svoji životní úroveň samy svobodné matky. Finanční situace zkoumaného vzorku SM v ČR je spíše neuspokojivá a hospodaření „od výplaty k výplatě“, Irky si pochvalují lepší standard nebo jsou se svojí finanční situací spokojeny

Dostupné informace z výzkumu mezi svobodnými matkami i veřejností nám umožňují konstatovat, že o irskou svobodnou matku je státem lépe postaráno než o českou svobodnou matku.

Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 3

Znění hypotézy: *Irská společnost upřednostňuje rodinu před svobodnou matkou markantněji než společnost česká.*

Tabulka 6.6 reprezentuje názor české a irské společnosti na to, zda můžeme svobodnou matku považovat za rodinu. 76 % Irů a 48 % Čechů svobodnou matku za rodinu považuje. Úsudem na základě této informace může být, že irská společnost je tolerantnější

k vymezení pojmu rodina a svobodnou matku, jako jednočlennou rodinu, do tohoto pojmu zařazuje. Z tabulky 6.11 vyplývá, že společnost v obou zemích stále nejvíce preferuje rodinu 2 sezdáných partnerů, avšak 36 % Irů na rodinné skladbě nezáleží. (Oproti 18 % Čechů). Toto je velký odvrát od tradičních hodnot, které v Irsku převládaly ještě na konci 80. let. Celých 11 % procent Irů (5 % Čechů) se domnívá, že rodinným ideálem nesezdané soužití a 7 % Irů dokonce vidí rodinný ideál ve svobodné matce. Výsledek otázky zjišťující osobní preference rodiny nebo kariéry je znázorněn tabulkou a grafem 6.16. Z tabulky vyplývá, že 89 % Čechů preferuje rodinu před kariérou, kdežto v Irsku je to jen 64 %.

Tabulka 7.13 poukazuje na to, jak vnímají osamělé matky postoje okolí. Dvě české SM se cítily okolím neakceptovány. Tři měly pocit, že je společnost „pouze“ toleruje. Irské SM se cítily společností akceptovány. Irská veřejnost pravděpodobně zaujímá ke SM tolerantnější přístup než veřejnost česká. Z výsledků výzkumu je patrné, že Irové již nejsou takoví, jak se o nich píše v publikacích na téma historie rodiny v Irsku. Teoretická část, na jejímž základě byla vyslovena hypotéza o tom, že irská společnost je více orientovaná na rodinu než společnost česká, předpokládá velkou rodinnou soudržnost a despekt k volným formám soužití. Výsledky výzkumu ukazují, že česká společnost preferuje tradiční rodinné uspořádání, svobodnou matku nepovažuje za rodinu a upřednostňuje rodinu před kariérou výrazněji než společnost irská.

Hypotéza se nepotvrdila.

Hypotéza 4

Znění hypotézy: Veřejnost v Irsku vnímá šance SM na opětovné seznámení se jako vyšší než veřejnost česká.

Irská společnost, zvláště v hlavním městě Dublinu je velmi kosmopolitní, díky vysokému počtu imigrantů z celého světa. Hypotéza 4 se domnívá, že veřejnost bude chápavější a tolerantnější ke svobodným matkám a nebude vidět velký problém v jejich opětovném

seznámení se. Svobodné matky v kosmopolitní společnosti mají vyšší šance na opětovné seznámení se s muži odlišných ras a kultur, též se svobodnými otci, kterých multikulturní prostředí vyprodukuje více než monokulturní prostředí periferního města, a kteří jsou pro ženu se závazkem vhodným komplementem.

Sloučením kategorií „limitované“ a „nízké“ v tabulce 6.12 docházíme k závěru, že 40 % Irů a 52 % Čechů vnímá šance SM na navázání nového vztahu negativně. Jako rovnocenné s ostatními ženami vidí šance na opětovné seznámení se 24 % Irů, oproti tomu jen 11 % Čechů. Z grafu 6.12 vyplývá, že menší počet Irů než Čechů vidí šance SM na novou známost negativně a větší počet Irů považuje šance SM na novou známost rovnocenné s ostatními svobodnými ženami bez závazků.

Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 5

Znění hypotézy: Většina respondentů v obou zemích se domnívá, že žena čerpá výhod svobodných matek, ačkoli žije v partnerském svazku.

Graf 6.19 ukazuje, že většina respondentů v obou zemích se skutečně domnívá, že neprovdané ženy čerpají dávky určené svobodným matkám. Z tabulky 6.19 vyplývá, že 86 % české populace a 80 % irské populace se domnívá, že nesezdané ženy žijí v domácnosti s partnerem, ale přesto čerpají dávky určené svobodným matkám. 14 % Čechů a 20 % Irů svobodným matkám věří. Tabulka 7.1 z výzkumného šetření mezi svobodnými matkami ukazuje, že přibližně polovina z nich v obou zemích žije v nesezdaném soužití.

Většina veřejnosti se domnívá, že přídatky určené svobodným matkám jsou zneužívány nesezdanými ženami.

Hypotéza se potvrdila.

8.1 Diskuze

V teoretické části bylo představeno, popisováno a prezentováno téma rodiny a svobodné matky v České republice a Irské republice ze všech dostupných tištěných (českých i anglických) a internetových zdrojů. Teoretická část byla rozdělena do čtyř kapitol, z nichž se dvě věnovaly České republice a dvě Irsku. Shodně byl prezentován chronologický vývoj české i irské rodiny, na něj pak navazoval popis socioekonomické situace svobodné matky v obou zemích.

Praktická část si kladla za cíl formulovat hypotézy, které měly, za pomoci dotazníků pro výzkum veřejného mínění a dotazníků, o něž se opíral rozhovor se svobodnými matkami, porovnat socioekonomickou situaci svobodné matky v obou zemích očima veřejnosti i z pohledu samotných svobodných matek.

Bylo stanoveno pět hypotéz, které potvrdily nebo vyvrátily tvrzení o zvyšující se četnosti svobodných matek, o jejich finančním zabezpečení státem, o preferencích rodiny (před svobodnou matkou) irskou a českou společností, o jejich opětovných šancích na seznámení se a o zneužívání dávek určených svobodným matkám nesezdanými ženami.

Ve výzkumu byla uplatněna explorativní metoda dotazníkového šetření a rozhovor, opírající se o dotazník o 19 otázkách. S vyhodnocováním dotazníků byly spojeny jisté obtíže, návratnost nebyla stoprocentní, proto se vyskytla nepatrná odchylka ve finálním počtu respondentů v obou zemích. Z 200 rozdaných kopií byla v ČR návratnost 176 a v Irsku 180. Avšak za pomoci převádění absolutní četnosti na relativní četnost byly získány údaje v procentech. Tyto pak bylo snazší objektivně vyhodnotit.

Dotazník byl koncipován tak, aby jeho respondentům nezabral více než pět minut, také jeho téma bylo pro ně zajímavé (soudě podle pozitivní zpětné vazby, kterou respondenti připsávaly na formuláře dotazníků) a řešilo aktuální problém, se kterým se respondenti ve svém okolí denně setkávají. Otázky byly jasně formulovány.

Jelikož k vyhodnocení hypotéz sloužily dva rozdílné dotazníky orientované na verifikaci výroků ze dvou zdrojů (veřejnost i svobodné matky), formulace hypotéz a výzkumných úkolů byla náročná a podléhala prostudování podkladových materiálů ve značném předstihu. Bylo zajímavé pozorovat rozdílnost i totožnost výpovědí veřejnosti i svobodných matek na stejně znějící otázky, např. při dotazování se na finanční situaci svobodné matky či na její socializaci.

ZÁVĚR

Svobodná matka je bezesporu fenoménem dnešní doby. Vyskytuje se hojně v obou zkoumaných zemích, v ČR i v Irsku. Teoretická část se zabývá definováním pojmu svobodné matky, rozdělením svobodných matek do kategorií a popisem příčin a důvodů jejich svobodného mateřství na základě českých i cizojazyčných pramenů. Alternativa svobodného mateřství se vyvinula jako novodobá odnož tradiční rodiny, proto teoretická část věnuje prostor sondě do dějin české i irské rodiny. Česká rodina se začala výrazně měnit po roce 1989 vlivem pádu totalitního režimu a orientací na západní životní styl. Poslední třetina dvacátého století byla ve znamení transformace irské rodiny. Vstup do EU znamenal pomalé přizpůsobování se demografickým trendům okolních zemí. 30 % dětí se v současnosti rodí svobodným matkám. Ačkoli 90 % Irů proklamuje, že jsou katolíky, jejich chování je v protikladu s učením Církve. Ženy regulují početí dětí pomocí antikoncepce, stále více dětí se rodí neprovdaným matkám a rozvodovost je vysoká. Při charakterizování fenoménu svobodných matek v obou zemích je pozornost zaměřena na vývojové, sociální a finanční aspekty svobodného mateřství.

Praktická část práce se zabývá konkrétním srovnáním vzorku veřejného mínění irské a české společnosti a jeho paralelou s výpověďmi svobodných matek. Výzkumu předcházelo stanovení cílů empirické části práce:

- 1) Zjistit názor veřejnosti v obou zemích na vzrůstající počet svobodných matek, na rodinu a nesezdaná soužití,
- 2) zjistit, zda vzdělání hraje roli u svobodných matek,
- 3) porovnat finanční situaci svobodných matek i rodin v Irsku a v ČR,
- 4) zjistit důvody, proč se ženy stávají svobodnými matkami,
- 5) zjistit, zda je zákaz potratů v Irsku příčinou vyššího počtu tamních svobodných matek,
- 6) porovnat šance na opětovné seznámení se svobodných matek v obou zemích,

7) zjistit, zda ženy žijící v nesezdaném soužití nezneužívají sociálních dávek určených svobodným matkám.

Interpretací výzkumu se zabývá Kapitola 6, ve které je vyhodnocen dotazník pro průzkum veřejného mínění a Kapitola 7, která vyhodnocuje rozhovory se svobodnými matkami v obou zemích.

Výsledky výzkumu ukazují, že česká veřejnost vnímá problematiku zvyšujícího se počtu SM intenzivněji v porovnání s názory Irů. Zajímavým zjištěním bylo, že česká veřejnost více propaguje tradiční rodinný model – sezdané partnery - oproti Irsku, kde společnost neklade důraz na status partnerů a za příznivý rodinný model považuje nesezdané partnery i rodiny jednoho rodiče.

Výsledků výzkumu vyplývá, že Irové připisují vlivu vzdělání na status SM větší váhu než Češi. Tabulka 7.2 doplňuje, že z celkového počtu osmi dotazovaných českých svobodných matek mělo pět základní vzdělání, dvě středoškolské a jedna vysokoškolské vzdělání. Z celkového počtu osmi irských svobodných matek mělo shodně po třech ženách základní a středoškolské vzdělání a dvě byly vysokoškolačky. Reprezentativní vzorek osmi žen byl příliš nízký počet na vyvození globálních závěrů, ale mohl by podporovat teorii, že klasický typ české svobodné matky je žena se základním vzděláním. Tento typ se, podle terminologie Českého sociologického ústavu AV ČR, řadí k nedobrovolným svobodným matkám, které mimomanželským početím dítěte mnohdy řeší svoji neatraktivitu pro pracovní trh. Svobodnými matkami z řad vysokoškolaček jsou ve velkém množství případů ty, které se pro svůj status rozhodly vědomě.

Výsledky porovnání socioekonomické situace svobodných matek řeší Hypotéza 2. Její verifikace nám umožňuje konstatovat, že o irskou svobodnou matku je státem lépe postaráno než o českou svobodnou matku. Irská svobodná matka může čerpat více finančních dávek ve vyšších hodnotách než svobodná matka v ČR.

Zmapováním důvodů, proč se ženy stávají svobodnými matkami, docházíme k závěru, že irská veřejnost pocítuje status svobodného mateřství za ovlivněný vůlí a chtěním dané ženy; Češi proklamují, že český prototyp svůj status získává neuváženým činem.

Ilegalita interrupcí v Irsku poskytla možnost teritoriálního srovnání s ČR, kde jsou interrupce povoleny. Česká veřejnost se domnívala, že tento zákaz může být v Irsku příčinou vyššího počtu svobodných matek. Sami Irové však tento zákon za příčinu vyššího počtu SM nepovažují. Interrupce jsou legální ve všech okolních státech, irská žena tedy může nechtěné těhotenství ukončit na klinikách za hranicemi Irska.

Opětovné šance na seznámení svobodných matek jsou viděny spíše negativně českou veřejností, větší počet Irů považuje šance SM na novou známost za rovnocenné s ostatními svobodnými ženami bez závazků.

Většina veřejnosti se domnívá, že přídatky určené svobodným matkám jsou zneužívány nesezdanými ženami. Tento výsledek nebyl ověřen dotazováním se samotných svobodných matek, z důvodu ochrany osobních údajů. Je-li však mínění veřejnosti podmíněno reálnou situací, bylo by vhodné v obou státech zpřísnit podmínky pro příjem dávek určených svobodným matkám tak, aby nebyl zneužíván ženami, které jsou zajištěny dvěma příjmy.

Z výzkumu mezi svobodnými matkami vyplynulo, že většina z nich se cítí osamělá. Nabídka aktivit pro svobodné matky v obou zemích je neuspokojivá (srv tabulka 7.10). V obou zemích by SM uvítaly organizování aktivit za účelem sblížení se se ženami ve stejné situaci. Pomocí otázky 7.12 podaly návrhy, o jaké aktivity by se mohlo jednat. Zvyšující se počet svobodných matek v obou zemích by mohl dát vzniknout organizacím, které se budou jejich zájmům intenzivněji věnovat.

Cíle praktické části diplomové práce byly formulovány a následně ověřeny hypotézami. Můžeme konstatovat, že vytyčených cílů bylo dosaženo, ověření hypotéz na základě výsledků dotazníkového šetření přinesla potvrzení tří hypotéz, jedna hypotéza byla potvrzena zčásti a jedna vyvrácena. Záměr práce koresponduje s výsledky výzkumu v praktické části.

V ústavách obou zemí stojí, že rodina je základ státu. Úplná rodina, upravená institutem manželství, je pro většinu respondentů stále ještě ideálem, ačkoli nezanedbatelný počet dotazovaných občanů se kloní k moderním rodinným alternativám, jakými je nesezdané soužití nebo rodina jednoho rodiče. Mělo by být v zájmu obou států regulovat sociální systém tak, aby měly neprovdané ženy motivaci vstupovat do manželství. Tím by se zamezilo mnoha negativním rysům, které s sebou osamělé mateřství nese, včetně zatěžování státního sociálního systému, chudobě a v neposlední řadě ochuzování dítěte o přirozené právo vyrůstat v úplné rodině.

Finanční situace svobodné matky se odvíjí od ekonomické situace státu. Úkolem státu je navrhnout takový systém sociální podpory a pomoci, který by povzbuzoval matky k placené pracovní aktivitě (neodrazoval je například tím, že stanoví příliš nízké příjmové limity pro nárok na sociální podpory), a zároveň aby zajistil důstojnou životní úroveň svobodným matkám, které mnohdy skutečně pracovat nemohou nebo jejich příjem nestačí na pokrytí potřeb rodiny. Stát se v obou zemích snaží maximálně své svobodné matky finančně zaopatřit v souladu se zdroji, které má k dispozici. V současné době hospodářské krize se snižování HDP odráží v přeorganizování státního rozpočtu, jímž utrpí v Irsku od května 2009 osamělá matka i rodiny s dětmi. Současné tendence Evropské Unie jsou co nejvíce sbližovat strukturu sociálních systémů členských zemí. Vývoj ekonomické situace svobodných matek se bude odvíjet od ekonomické situace států.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje:

ARENSBERG, C., M., KIMBALL, S., T.: *Family and Community in Ireland*. Clasp Press, Ennis 2001. 454 s., ISBN 1900545136.

BECK, U.: *Riziková společnost*. Slon, Praha 2004. 431 s., ISBN 8086429326.

CENTRAL STATISTICS OFFICE. *Vital Statistics Yearly Summary 2003*.

COMMISSION ON THE FAMILY: *Strengthening families for life*. Dublin, Stationery Office.

DALY, E., M.: *The Slow Failure: Population Decline and Independent Ireland, 1920-1973*. University of Wisconsin Press, Wisconsin 2006. 438 s., ISBN 9780299212902.

DEPARTMENT OF HEALTH: *Vital Statistics: Fourth Quarter and Yearly Summary 2001*. Government Publications, Dublin 2002.

FITZGERALD, C.: *Profile of patients attending at Dublin Adolescent Antenatal Booking Clinic*. In: *Irish Medical Journal*, 1997. 90 s.

GOTTMAN, J.: *Why marriages succeed or fail*. Bloomsbury, London 1997. 234 s., ISBN 0747537739.

HAMPLOVÁ, D.: *Vstup do manželství a vzdělání českých žen: generace 1952 – 1982*. In: HAMPLOVÁ, D., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., PIKÁLKOVÁ, S.: *České ženy. Vzdělání, part-*

nerství, reprodukce a rodina. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003.

HAMPLOVÁ, D., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., PIKÁLKOVÁ, S.: *České ženy. Vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. 108 s., ISBN 8073300400.

HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G.: *Životní cyklus sociologické a demografické perspektivy*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 8073300826.

HAŠKOVÁ, H., RADIMSKÁ, R.: *Rodičovství po rozchodu partnerů z genderového hlediska*. In: *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*. SoÚ, Praha 2002.

HAYMAN, S.: *Single parenting*. Teach Yourself, London 2008. 207 s., ISBN 9780340947593.

HRABA, J., PECHAČOVÁ, Z., LORENZ, F., O.: *Deset rodin po 10 letech*. Acadamia, Praha 1998. 134 s., ISBN 8020007318.

KATRŇÁK, T.: *Proměny české rodiny v devadesátých letech*. In: Smékal, V., Macek, P.: *Utváření a vývoj osobnosti*. Barrister & Principal– studio, 2002.

KENNEDY, K.: *From famine to feast: Economic and social change in Ireland 1847-1997*. Institute of Public Administration, Dublin 1998. ISBN 1902448030.

KENNEDY, F.: *Cottage to Crèche (Family change in Ireland)*. IPA, Dublin 2001. 302 s., ISBN 1902448588.

KOTOUČOVÁ, M.: *Rodinné chování a rodinné postoje českých rodin v transformaci*. Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno 2004.

LAWSON, A., RHODE, D. L.: *The politics of pregnancy: adolescent sexuality and public policy*. Yale University Press, New Haven 1993.

McGRAIL, M.: *Prejudice and Tolerance in Ireland*. College of Industrial Relations, Dublin 1977.

McCASHIN, A.: *Lone parents in the Republic of Ireland: enumeration, description and implications for Social Security*. Economic and Social Research Institute, Dublin 1993.

McCASHIN, A.: *Lone mothers in Ireland: a local study*. Oak Tree Press, Dublin 1996.

MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Portál, Praha 1994. 98 s., ISBN 8085282836.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z.: *Krizová situace v rodině očima dítěte*, Grada Publishing, Praha 2002. 128 s., ISBN 8024703327.

MATHAUSEROVÁ, S.: *Povídky ze Staré Rusi*, Odeon, Praha 1984. 330 s., ISBN 13320105884.

MOŽNÝ, I.: *Rodina vysokoškolsky vzdělaných manželů*. Universita J. E. Purkyně, Brno 1983.

MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny*. SLON, Praha 2002. 250 s., ISBN 8086429059.

RABUŠIČ, L.: *O současném vývoji manželského a rodinného chování v České republice*. In Demografie 38(3): 173-180, 1996.

RICHARDSON, V.: *Young mothers*. Vincentian Partnership for Justice and Social Science Research Centre, Dublin 2001.

SOLINGER, R.: *Wake up Little Susie*, Routledge. London 2000. 344 s., ISBN 041592676.

SULLEROTOVÁ, E.: *Krize rodiny*. Karolinum- Nakladatelství Univerzity Karlovy, Praha, 1998. 61 s., ISBN 80-7184-647-3.

TINKLOVÁ, D.: *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Argo, Praha 2004. 413 stran.

VEREŠ, P. 1991. *Několik úvah o současném a budoucím vývoji*. In Demografie 33, č. 2, s. 97-10.

WHYTE, J.: *Church and state in modern Ireland 1923-1979*. Gill & Macmillan, Dublin 1980.

Internetové zdroje:

RUSPINI, E.: *Living on the poverty line: Lone mothers in Belgium, Germany, Great Britain, Italy and Sweden*, Mannheim, 1998, ISBN 0948-0072, 60 stran, dostupné z: <http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp1-28.pdf>.

SEGEŤA, J.: *Tisková zpráva Fakultní nemocnice Ostrava, 2006.* , dostupné z: http://fnspo.cz/organizace/tiskove_zpravy/2006_12_08_001.html

RADIMSKÁ, R: *Rozvedené a svobodné matky v české republice*, 2002. dokument dostupný z:

www.soc.cas.cz/download/553/Rozvedena%20a%20svobodne%20matky%20v%20CR.pdf

SOUKUPOVÁ, E: *Finanční podpora v mateřství v evropských zemích*, Socioweb, článek dostupný z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=259&lst=116>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SM	svobodná matka (Single Mother)
SPAN	Single Parent Association Network
ICSH	The Irish Council for Social Housing
OPEN	One – Parent Excgange Network
ICTU	The Irish Congress of Trade Unions
OPF	One – Parent Family Payment
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ČR	Česká republika
IR	Irská republika
MD	mateřská dovolená
EU	Evropská unie
TAB.	tabulka

SEZNAM TABULEK

Teoretická část

Tabulka 1: Typy motivací neprovdaných matek v současnosti.....	22
Tabulka 2: Vliv vzdělání na status svobodné matky.....	24
Tabulka 3: Srovnání finanční situace svobodné matky a vdané ženy v irských domácnostech.....	39
Tabulka 4: Srovnání vybraných aspektů zkoumané problematiky v Česku a Irsku.....	47

Praktická část

Tabulka 6.1: Pohlaví respondentů	54
Tabulka 6.2: Vzdělání respondentů.....	55
Tabulka 6.3: Dynamika počtu svobodných matek.....	56
Tabulka 6.4: Odůvodnění názoru.....	57
Tabulka 6.5: Vliv vzdělání SM na její status	58
Tabulka 6.6: SM jako rodina	59
Tabulka 6.7: Vnímání normality fenoménu SM.....	60
Tabulka 6.8: Důvody žen pro status SM.....	61
Tabulka 6.9: Finanční zajištění SM státem.....	62
Tabulka 6.10: Finanční zajištění rodiny státem.....	64
Tabulka 6.11: Ideální složení rodiny.....	65
Tabulka 6.12: Šance SM na opětovné seznámení.....	67
Tabulka 6.13: Úsudek veřejnosti o SM.....	68
Tabulka 6.14: Změna veřejného mínění o SM za posledních 20 let.....	69

Tabulka 6.15: Rozhodnutí o příspěvku ve prospěch SM nebo úplné rodiny.....	69
Tabulka 6.16: Osobní preference respondenta.....	70
Tabulka 6.17: Délka mateřské dovolené.....	71
Tabulka 6.18: Preference nesezdaného soužití před sňatkem.....	72
Tabulka 6.19: Šedá ekonomika nesezdaných žen.....	74
Tabulka 7.1: Rodinný stav SM	77
Tabulka 7.2: Vzdělání SM.....	77
Tabulka 7.3: Plánování rodičovství.....	78
Tabulka 7.4: Dostupnost metod pro plánování rodičovství.....	78
Tabulka 7.5: Názory na užívání antikoncepce.....	79
Tabulka 7.6: Antikoncepční metody.....	80
Tabulka 7.7: Postoj SM k interrupcím.....	81
Tabulka 7.8: Sebehodnocení žen svobodných matek.....	81
Tabulka 7.9: Finanční situace a životní úroveň SM	82
Tabulka 7.10: Osamělost SM.....	83
Tabulka 7.11: Volnočasové aktivity pro SM.....	84
Tabulka 7.12: Aktivity, které SM nejvíc chybějí	84
Tabulka 7.13: Jak SM vnímají hodnocení okolí.....	85
Tabulka 7.14: Potenciální změny současné situace.....	85
Tabulka 7.15: Péče o dítě.....	86
Tabulka 7.16: Ideál partnerského soužití.....	87
Tabulka 7.17: SM a počet dětí.....	88
Tabulka 7.18: Délka mateřské dovolené.....	88
Tabulka 7.19: SM a zaměstnání u SM.....	89

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Vzdělání respondentů.....	55
Graf 2: Dynamika počtu SM.....	56
Graf 3: Vliv vzdělání SM na její status.....	58
Graf 4: SM jako rodina.....	59
Graf 5: Vnímání normality fenoménu SM.....	60
Graf 6: Důvody žen pro status SM	62
Graf 7: Finanční zajištění SM státem.....	63
Graf 8: Finanční zajištění rodiny státem.....	65
Graf 9: Ideální složení rodiny.....	66
Graf 10: Šance SM na opětovné seznámení.....	68
Graf 11: Změna veřejného mínění o SM za posledních 20 let.....	70
Graf 12: Rozhodnutí o příspěvku ve prospěch SM nebo úplné rodiny.....	71
Graf 13: Osobní preference respondenta.....	72
Graf 14: Délka mateřské dovolené.....	73
Graf 15: Preference nesezdaného soužití před sňatkem.....	75
Graf 16: Šedá ekonomika nesezdaných žen.....	76

SEZNAM PŘÍLOH**PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK „VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ“, VERZE V ČESKÉM JAZYCE****DOTAZNÍK ZJIŠŤUJÍCÍ VÁŠ NÁZOR NA STATUT SVOBODNÉ MATKY V ČR**

Ahoj, jmenuji se Kristýna Poulová a právě pracuji na své diplomové práci, ve které se zabývám srovnáním socioekonomické situace svobodných matek v Irsku a České republice. Chtěla bych Vám předem srdečně poděkovat za Váš čas strávený vyplňováním následujících 20 otázek.

SM= svobodná matka

1. JSEM: A) ŽENA

B) MUŽ

2. MÉ VZDĚLÁNÍ: A) ZŠ

B) SŠ

C) VŠ

3. POČET SVOBODNÝCH MATEK V SOUČASNOSTI A) ROSTE

B) KLESÁ

C) JE ZHRUBA STEJNÝ

4. DŮVODEM PRO TENTO FAKT JE DLE MÉHO NÁZORU:.....

.....

.....

5. MÁ VZDĚLÁNÍ VLIV NA TO, ŽE SE ŽENA STANE SVOBODNOU MATKOU?

A) ANO

B) NE

6. POVAŽUJETE SM ZA RODINU? A) ANO

B) NE

7. MYSLÍTE SI, ŽE BÝT SM JE DNES NORMÁLNÍ?

A) ANO

B) NE

C) BOHUŽEL ANO

8. PROČ SE ŽENY STÁVAJÍ SM? A) VLASTNÍ ROZHODNUTÍ

- B) DŮSLEDEK LÁSKY „NA JEDNU NOC“
- C) CHYBĚJÍCÍ SEXUÁLNÍ OSVĚTA
- D) NEZODPOVĚDNOST
- E) NEGATIVNÍ RODINNÁ ZKUŠENOST
- F) FINANČNÍ DŮVODY
- G) NESCHOPNOST ŽÍT V DLOUHODOBÉM VZTAHU
- H) JINÝ DŮVOD.....

8.1. V IRSKU PLATÍ ZÁKAZ POTRATŮ:

- A) MYSLÍTE SI, ŽE JE TO SPRÁVNÉ?.....
- B) MYSLÍTE SI, ŽE TO MUŽE BÝT PŘÍČINOU VYŠŠÍHO POČTU SVOBODNÝCH MATEK V IRSKU?.....
-

9. JE ČESKÁ SVOBODNÁ MATKA STÁTEM DOBŘE FINANČNĚ ZAJIŠTĚNA?

- A) ANO
- B) AŽ PŘÍLIŠ
- C) ADEKVÁTNĚ
- D) NE

10. JE O ÚPLNOU RODINU V ČR DOBŘE POSTARÁNO?

- A) ANO
- B) AŽ PŘÍLIŠ
- C) ADEKVÁTNĚ
- D) NE

11. JAK PODLE VÁS VYPADÁ IDEÁLNÍ RODINA?

- A) 2 SEZDANÍ PARTNEŘI
- B) 2 NESEZDANÍ PARTNEŘI
- C) 1 RODIČ
- D) NA TOM NEZÁLEŽÍ
- E) JINÁ MOŽNOST

12. ŠANCE SM S DÍTĚTEM ZNOVU SE SEZNÁMIT JSOU:

- A) ROVNOCENNÉ
- B) LIMITOVANÉ
- C) NÍZKÉ

- D) SM JE MÉNĚ ATRAKTIVNÍ NEŽ SVOBODNÁ NEBO BEZDĚTNÁ ŽENA
E) SM SE PRAVDĚPODOBNĚ SNADNĚJI SEZNÁMÍ S MUŽEM, KTERÝ MÁ TĚŽ ZÁVAZKY

13. CO SI MYSLÍ TE O SM?

.....

14. ZMĚNILO SE ZA POSLEDNÍCH 20 LET VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ O SM?

A) ANO

B) NE

PROČ?.....

15. PŘEDSTAVTE SI, ŽE JSTE PREMIÉREM A MŮŽETE PŘIDAT 5 000 Kč MĚSÍČNĚ ÚPLNĚ RODINĚ NEBO SVOBODNÉ MATCE. KOMU PŘIDÁTE?

A) SM

B) ÚPLNĚ RODINĚ

16. VY SAMI PREFERUJETE

A) RODINU

B) KARIÉRU

17. 6 MĚSÍCŮ TRVAJÍCÍ MATEŘSKÁ DOVOLENÁ V ČR JE

A) ADEKVÁTNÍ

B) PŘÍLIŠ KRÁTKÁ

C) PŘÍLIŠ DLOUHÁ

18. PROČ SI MYSLÍTE, ŽE PÁRY PREFERUJÍ NESEZDANÉ SOUŽITÍ PŘED SŇATKEM?

A) Z FINANČNÍCH DŮVODŮ

B) KVŮLI ZACHOVÁNÍ SI SVOBODY

C) NEJSOU SI JISTI VZTAHEM

19. MYSLÍTE SI, ŽE VĚTŠINA NESEZDANÝCH ŽEN, KTERÉ ŽIJÍ S PARTNEREM, ZÁROVEŇ ČERPAJÍ DÁVKY URČENÉ SVOBODNÝM MATKÁM?

A) ANO

B) NE

PŘÍLOHA P II.: DOTAZNÍK PRO SVOBODNOU MATKU, ČESKÝ JAZYK

Ahoj, jmenuji se Kristýna Poulová a právě pracuji na své diplomové práci, ve které se zabývám srovnáním socioekonomické situace svobodných matek v Irsku a České republice. Chtěla bych Vám předem srdečně poděkovat za Váš čas strávený vyplňováním následujících 19 otázek.

SM= svobodná matka

1. JSEM: A) SVOBODNÁ

MÉ VYZNÁNÍ:

B) V DANÁ

C) ŽIJÍ V NESEZDANÉM SOUŽITÍ

2. MÁM UKONČENÉ VZDĚLÁNÍ

A) ZŠ

B) SŠ

C) VŠ

3. DÍTĚ JSEM PLÁNOVALA

A) ANO

B) NE

4. SEXUÁLNÍ OSVĚTA A METODY PLÁNOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ JSOU V ČR:

A) DOSTUPNÉ

B) NEDOSTUPNÉ

C) NEEXISTUJÍCÍ

5. UŽÍVÁNÍ ANTIKONCEPCE JE:

A) SPRÁVNÉ A ZODPOVĚDNÉ

B) NESPRÁVNÉ, ALE ZODPOVĚDNÉ

C) PROTI MORÁLCE, NÁBOŽNÉMU VYZNÁNÍ, PŘÍRODĚ ATD.

D) ZDRAVÍ ŠKODLIVÉ

6. MÁ ANTIKONCEPČNÍ METODA:

A) ŽÁDNÁ

B) PREZERVATIV

C) PILULKA, NITRODĚLOŽNÍ TĚLÍSKO

D) PŘERUŠOVACÍ METODY

E) METODA PLODNÝCH A NEPLODNÝCH DNÍ

F) JINÁ MOŽNOST

7. MUJ NÁZOR NA POTRATY:

- A) SOUHLASÍM
- B) KAŽDÉHO VĚC
- C) NESOUHLASÍM Z NÁBOŽENSKÝCH DUVODU
- D) NESOUHLASÍM, ALE PŘIPOUŠTÍM VÝJIMKY (OBĚTI ZNÁSILNĚNÍ, INCESTU)

8. BÝT SM JE:

- A) V DNEŠNÍ DOBĚ NAPROSTO NORMÁLNÍ
- B) ZAHANBUJÍCÍ
- C) NÁROČNÉ
- D) NENORMÁLNÍ, DÍTĚ MÁ PRÁVO VYRUSTAT V ÚPLNÉ RODINĚ

9. FINANČNÍ SITUACE SM- ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ:

- A) USPOKUJIVÁ
- B) OD VÝPLATY K VÝPLATĚ
- C) LEPŠÍ STANDARD
- D) NEUSPOKOJIVÁ

10. CÍTÍM SE OSAMOCENÁ?

- A) ANO
- B) NE
- C) OBČAS
- D) ČASTO

11. MOŽNOSTI AKTIVIT PRO SM V MÍSTĚ MÉHO BYDLIŠTĚ JE:

- A) USPOKOJIVÁ
- B) NEUSPOKOJIVÁ
- C) NĚCO MEZI A) A B)

12. CO MI NEJVÍCE CHYBÍ (V ZÁVISLOSTI NA OTÁZCE 11)?

.....
.....

13. DOMNÍVÁM SE, ŽE JSEM (SM) RODINOU A OKOLÍM

- A) AKCEPTOVÁNA
- B) NEAKCEPTOVÁNA
- C) TOLEROVÁNA

14. KDYBYCH MOHLA SVOJI SOUČASNOU SITUACI NĚJAK ZMĚNIT, BYLO BY TO:

- A) POČKALA BYCH S DÍTĚTEM NA POZDĚJI
- B) NIC BYCH NEMĚNILA, JSEM ŠŤASTNÁ
- C) JSEM SPOKOJENÁ, ASPOŇ MÁM DOBRÝ PŘÍJEM ZE SOCIÁLNÍCH DÁVEK
- D) VYBRALA BYCH SI VYZRÁLEJŠÍHO PARTNERA
- E) VYBRALA YBCH SI SPOLEHLIVĚJŠÍ ANTIKONCEPČNÍ METODU
- F) JINÁ MOŽNOST.....

15. PĚČI O DÍTĚ ZVLÁDÁM:

- A) NAPROSTO SAMA
- B) S POMOCÍ MÉ RODINY
- C) S POMOCÍ PŘÁTEL
- D) S POMOCÍ SVÉHO PARTNERA
- E) MÁM CHUVU, PANÍ NA HLÍDÁNÍ, DÁVÁM DÍTĚ DO JESLÍ

16. MÝM IDEÁLEM JE:

- A) SVATBA
- B) BÝT SVOBODNÁ
- C) NESEZDANÉ SOUŽITÍ S PARTNEREM
- D) NEMÁM IDEÁL

17. PLÁNUJI JAKO SM VÍCE JAKO JEDNO DÍTĚ?

- A) V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ
- B) PROČ NE
- C) ANO, ALE JEN S POMOCÍ MÉHO PARTNERA

18. DÉLKA MATEŘSKÉ DOVOLENÉ V ČR (6 MĚSÍCU) JE:

- A) ADEKVÁTNÍ
- B) PŘÍLIŠ KRÁTKÁ
- C) PŘÍLIŠ DLOUHÁ

19. MOMENTÁLNĚ:

- A) PRACUJI NA PLNÝ ÚVAZEK (DÁVÁM DÍTĚ NA HLÍDÁNÍ)
- B) PRACUJI NA ZKRÁCENÝ ÚVAZEK (DÁVÁM DÍTĚ NA HLÍDÁNÍ)
- C) JSEM NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ A PLÁNUJI SE VRÁTIT DO PRÁCE
- D) JSEM NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ A NEPLÁNUJI SE VRÁTIT DO PRÁCE
- E) JSEM DOMA A STARÁM SE O DÍTĚ NEPŘETRŽITĚ

PŘÍLOHA P III: „VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ“ – VERZE V ANGLICKÉM JAZYCE

QUESTIONNAIRE ON PUBLIC OPINION OF SINGLE MOTHERS IN IRELAND

Hi, my name is Kristyna and I'm working on my diploma project in which I would like to compare situation of single mums in Ireland and Czech Republic. Could you please help me with filling out next 20 question? Thanks for your time.

SM= single mother

1) I AM: A) M
B) F

2)MY EDUCATION: A) SECONDARY SCHOOL
B) COLLEGE
C) UNIVERSITY

4) QUANTITY OF SINGLE MUMS-recently there are: A) more - of them.
B) less -
C) about the same

5) THE REASON FOR THAT IN MY OPINION IS:

6) DOES EDUCATION HAVE AN INFLUENCE ON BECOMING A SM: A)YES
B)NO

WHY?.....

7) DO YOU CONSIDER SM AS A FAMILY? A) YES
B) NO

8) DO YOU THING BEING A SM IS NORMAL AT THIS TIME? A)YES
B) UNFORTUNATELY YES
C) NO

9) WHY ARE WOMEN BECOMING SM?
ENLIGHTENMENT AND EDUCATION
ENVIRONMENT

A) OWN DECIDION
B) ONE-NIGHT ADVENTURE
C) MISSING SEXUAL
D)IRRESPONSIBILITY
E) BAD FAMILY EXPERIENCE AND
F) BAN OF ABORTIONS IN ROI
G) FINANCIAL REASON
H)UNABILITY TO BE IN

RELATIONSHIP

D) OTHER.....

10) DOES IRISH GOVERNMENT TAKE A GOOD CARE OF SM?

- A) YES
- B) UNREASONABLE
- C) ADEQUATE
- D) NO

11) DOES IRISH GOVERNMENT TAKE A GOOD CARE OF THE FAMILIES?

- A) YES
- B) UNREASONABLE
- C) ADEQUATE
- D) NO

12) WHAT'S YOUR IDEA OF IDEAL FAMILY

- A) 2 MARRIED PARRENTS
- B) 2 COHABITING PARENTS
- C) 1-PARENT
- D) DOESN'T MATTER
- E) OTHER.....

13) CHANCES FOR BUILDING A NEW RELATIONSHIP FOR SM WITH A CHILD ARE:

- A) EQUAL
- B) LIMITED
- C) SMALL
- D) SM=LESS ATTRACTIVE THEN SINGLE WITHOUT COMMINTMENT
- E) MORE LIKELY WITH A MAN WITH COMMITMENTS TOO

14) WHAT IS YOUR OPINION OF

SM?.....

15) DID GENERAL PUBLIC OPINION OF SM CHANGED IN LAST 20 YEARS?

- A) YES
- B) NO

WHY?.....

16) YOU ARE A PRIME MINISTER AND HAVE TO ADD 500 E MONTHLY TO THE INCOMES OF SM OR "FULL" FAMILY. WHICH WOULD YOU PREFER?

- A) SM
- B) FAMILY

17) YOUR OWN PREFERENCE:

- A) CARRIER
- B) FAMILY

18) THE MATERNITY LEAVE PERIOD (6 MONTHS) IN IRELAND IS:

- A) ADEQUATE
- B) TOO SHORT
- C) TOO LONG

19) DO YOU THINK THAT COUPLES PREFER COHABITING TO MARRIAGE?

- A) FOR FINANCIAL REASON
- B) INSECURITY
- C) FREEDOM
- C) I THINK THEY PREFER TO GET MARRIED

20) MOST OF THE SM ARE COHABITING BUT STIL TAKING ADVANATGE OF SOCIAL (ONE-PARENT FAMILY) BENEFIT-AGREE?

- A) YES
- B) NO

QUESTIONNAIRE FOR SINGLE MOTHERS (SM) IN IRELAND

Hi, I'm Kristyna and for purposes of my diploma thesis(Comparison of the single mothers life in Ireland and Czech Republic) I set up this questionnaire. Thanks for your time when filling up the following 20 questions. Its absolutely anonymous!!

1) I AM: A) SINGLE

B) MARRIED

C) COHABITING

MY RELIGION:

2) MY EDUCATION: A) SECONDARY LEVEL

B) COLLEGE

C) UNIVERSITY

3) I DID PLAN TO HAVE MY CHILD: A) YES

B) NO

4) SEXUAL EDUCATION AND FAMILY PLANNING FACILITIES IN ROI ARE:

A) ACCESSIBLE

B) NON-ACCESSIBLE

C) NON-EXISTING

5) CONTRARECEPTION USE IS:

A) GOOD AND RESPONSIBLE

B) NOT GOOD BUT RESPONSIBLE

C) AGAINST THE MORAL, RELIGION, NATURE ETC...

D) AGAINST HEALTH

6) MY CONTRARECEPTION METHOD:

A) NONE

B) CONDOM

C) PILL, INTRO ELEMENT

D) CUTTING-OFF

E) FERTIL-NON-FERTIL DAYS

F) OTHER.....

7) MY ATTITUDE TO ABORTIONS:

- A) AGREE
- B) EVERYBODY'S CHOICE
- C) DISAGREE-RELIGION REASON
- D) DISAGREE BUT ACCEPT EXEPTIONS(EG. RAPE, INCEST...)

8) BEEING A SM IS:

- A) ABSOLUTELY NORMAL AT THIS TIME
- B) MORTIFYING
- C) DIFFICULT
- D) ABNORMAL, CHILD HAS THE RIGHT TO HAVE 2 PARENTS

9) FINANCIAL SITUATION-STANDARD OF LIVING:

- A) SUFFICIENT
- B) FROM PAY-DAY TO PAY-DAY SURVIVING
- C) BETTER STANDARD
- D) NON-SUFFICIENT

10) I'M FEELING LONELY:

- A) YES
- B) NOT
- C) SOMETIMES
- D) OFTEN

11) THE RANGE OF SOCIAL ACTIVITIES FOR SM IN PLACE OF MY RESIDENCE IS:

- A) SUFFICIENT
- B) NON-SUFFICIENT
- C) SOMETHING BETWEEN A) AND B)

12) WHAT AM I MISSING THE MOST? (IN RELATION TO Q11).....
.....

13) I THINK ME AS A SM IS BY MY FAMILY AND PUBLIC :

- A) ACCEPTED
- B) NOT ACCEPTED
- C) TOLERATED

14) IF I HAD A CHANCE I WOULD CHANGE THE CURRENT SITUATION IN THE WAY...

- A) WOULD WAIT WITH HAVING A BABY FOR LATER
- B) I WOULDN'T CHANGE ANYTHING-I'M HAPPY

- C) I'M HAPPY, AT LEAST HAVING A GOOD SOCIAL WELFARE
- D) I WOULD CHOOSE A PARTNER WHO'S MORE MATURE
- E) I WOULD CHOOSE A BETTER CONTRARECEPTION METHOD
- F) OTHER...

15) I CAN MANAGE THE CARE OF MY BABY:

- A) COMPLETELY ALONE
- B) WITH HELP OF MY FAMILY
- C) THANKS TO MY FRIENDS
- D) WITH THE HELP OF MY PARTNER
- E) BABYSITTER, CRECHE, NURSERY HOME

16) MY IDEAL IS:

- A) MARRIAGE
- B) SINGLEHOOD, FREEDOM
- C) COHABITING
- D) I DON'T HAVE ANY IDEAL

17) AS A SM I'M PLANNING MORE THEN 1 CHILD:

- A) NO WAY
- B) WHY NOT
- C) YES BUT JUST WITH THE HELP OF THE PARTNER

18) LENTH OF MATERNITY LEAVE IN ROI (6 MONTHS) IS:

- A) ADEQUATE
- B) TOO SHORT
- C) TOO LONG

19) I'M:

- A) WORKING FULL-TIME (HAVING A BABYSITTER OR USING A CRECHE)
- B) WORKING PART-TIME (HAVING A BABYSITTER OR USING A CRECHE)
- C) BEEING ON MATERNITY LEAVE (PAID OR UNPAID) AND PLANNING TO RETURN TO WORK
- D) BEEING ON MATERNITY LEAVE (PAID OR UNPAID) AND **NOT** PLANNING TO RETURN TO WORK
- E) BEEING AT HOME AND TAKING CARE OF MY BABY FULL-TIME